

ספר שופטים

סיכומי פרקים
טבלאות לסיכום החומר
שאלות ותשובות

חוברת 2

ספר שופטים

תוכן הפרקים

50.....	מבנה ספר שופטים
50.....	פרק א - הורשת הארץ (כיבוש ואי כיבוש) לאחר מות יהושע
51.....	פרק ב - תוכחה לישראל ומאפייני תקופת השופטים
53.....	פרק ג- מאפייני תקופת השופטים ותיאור מטרה נוספת להשגת הגויים בארץ
54.....	פרק ד- מלחמת דבורה וברק ביבין מלך כנען ובסיסרא שר צבאו
55.....	פרק ה- שירת דבורה
57.....	פרק ו - גדעון נשלח להושיע את ישראל מיד מדין
59.....	פרק ז- ברירת הלוחמים בעין חרוד ומלחמת גדעון במדיין
60.....	פרק ח- תגובות גדעון למעשי אפרים, אנשי סוכות ופנואל והריגת מלכי מדין
62.....	טבלה מסכמת: מעגל החטא, העונש והמושיע
63.....	פרק ט- המלכתו של אבימלך ומשל יותם
65.....	פרק י - השופטים תולע ויאיר ושעבוד ישראל לבני עמון
65.....	פרק יא -יפתח הגלעדי
67.....	פרק יב - מלחמת חפתח האנשי אפרים ושלושת השופטים הבאים
68.....	פרק יג - הבשורה על הולדת שמשון וההוראות הנלוות לכך
69.....	פרק יד נישואי שמשון, מפלת האריה וחידת שמשון
70.....	פרק טו'- שועלי שמשון והכאת הפלשתים בלחי החמור
70.....	פרק טז - שמשון ודלילה ונקמת שמשון האחרונה
73.....	טבלה מסכמת : כלל השופטים ופעולותיהם
74.....	פרק יז- פסל מיכה
75.....	פרק יח -בני דן, נחלה ופסל מיכה
76.....	פרק יט -פילגש בגבעה
77.....	פרק כ' - מלחמת ישראל בבנימין
79.....	פרק כא- שבועת ישראל ופתרונה
80.....	שאלות כלליות
82.....	מפות
93.....	תשובות לכל השאלות בספר שופטים
	בסוף ספר שופטים תשובות לשאלות

פתיחה

מבוא כללי

א', א – ג', ו: הקדמה לספר שופטים: תיאור סוף תקופת יהושע ותחילת התקופה שאחרי הזקנים שהאריכו ימים אחריו – החטאים שגרמו למצב העם ולתחילת תקופת השופטים ותחלופה גבוהה של שופטים.
ג', ז – ט"ז: ימי השופטים.
י"ז – כ"א: בעיות פנימיות בתוך העם (פסל מיכה, נחלת בני דן, פילגש בגבעה, מלחמת השבטים בבנימין).

פרק א'

הורשת הארץ (כיבוש ואי כיבוש) לאחר מות יהושע

כיבושי שבטי יהודה ושמעון לאחר מות יהושע (א' - י')

המלחמות בבזק, בירושלים ובחרון.

את העיר ירושלים לכדו ושרפו באש, אך לא הצליחו להוריש את היבوسی מהאזור בירושלים בו ישב, כמסופר ביהושע טו, סג.

כיבוש קרית ספר (י"א - ט"ו):

כלב אמר כי מי שילכוד את קרית ספר יקבל את בתו עכסה לאשה. עתניאל בן קנז לכדה וקבל את עכסה בת כלב לאשה. עכסה אמרה לאביה כי קבלו שטח יבש ובקשה שיוסיף לנחלתם "גולות" (מעיינות) מים וקבלה את גולות עילית ואת גולות תחתית.
פרשה זו חזרה ונשנתה כאן לאחר שהוזכרה ביהושע ט"ו, יג- יט.

עזרת יהודה לשמעון בכיבושיו (ט"ז - כ"א):

* בני קיני חותן משה עלו מיריחו "עיר התמרים" לשבת עם יהודה.

* יהודה הלכו להלחם עם שמעון וכבשו את צפת (בדרום), עזה, אשקלון, עקרון ואזוריהן.
יהודה הורישו את אזור הדר אך לא את אזור העמק, שם היה לכנענים יתרון עם רכב הברזל שלהם.

* כלב בן יפונה קבל את חברון כאשר הובטח לו.

פרשה זו חזרה ונשנתה כאן לאחר שזכרה ביהושע י"ד, ו- טו, ט"ו, יג- יד.

* הכתוב מציין כי גם בנימין, שגם להם היה חלק בירושלים, לא הצליחו להוריש את היבوسی.

לכידת בית אל ע"י בית יוסף (אפרים, מנשה ובנימין) (כ"ב - כ"ו):

* בית יוסף תרו את האזור לפני שעלו עליו למלחמה ("ויתירו בית יוסף").

* הם לא מצאו את פתח העיר, ולכן נעזרו באדם שראו יוצא מהעיר והבטיחו לו כי יעשו עמו חסד אם יראה להם את מבוא העיר.

* האיש מבית אל, שנקראה לפניו לוז, הראה להם את פתח העיר וישראל מילטו אותו ואת משפחתו מגורל העיר.

* האיש מבית אל/ לוז בנה עיר באזור לבנון שאותה קרא בשם עירו לוז.

השבטים מתרשלים בהורשת הכנעני (כ"ז - ל"ו):

שבטי מנשה, אפרים, זבולון, אשר, נפתלי ודן לא הורישו את הכנענים כמו שהיה עליהם לעשות, וזאת למרות שהיו חזקים מהם, דבר המתבטא בכך שהם שמו את הכנענים לחס.

התוצאה היתה שהכנענים המשיכו לשבת בקרב השבטים הללו.

שאלות פרק א'	
שאלה	פרק א'
<p>א. פרק א' בספר שופטים מתאר מפנה לרעה שחל לאחר מות יהושע. תאר מי היו השבטים שעדיין הלכו בדרכו של יהושע ומי היו השבטים שלא הלכו בדרכו, ובאיזה אופן הלכו הראשונים בדרכו ואילו האחרונים התרשלו בחובתם. ב. צטט פסוקים אחדים מתוך הפרק המראים כי בני ישראל לא סיימו את הורשת הגויים מהארץ למרות שהיו (ישראל) חזקים מהם. ג. צטט פסוק אחד מתוך פרק ב' המראה כי בני ישראל קיבלו תוכחה על התנהגותם המתוארת בפרק א'.</p>	1 א' שבטי ישראל לאחר מות יהושע
<p>במקום נוסף בספר שופטים נזכר כי ה' אמר שיהודה יעלה בתחילה. ציין היכן נאמר הדבר ובאיזה הקשר נאמר.</p>	2 א'
<p>א. "ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי ונלחמה בכנעני" ... (ג'). צטט פסוק המראה כי קרבתם של שני שבטים אלה נזכרת כבר בספר יהושע. ב. 1. מיהם בני קיני חותן משה ומה מסופר עליהם בפרק זה? 2. ציין שלושה מקומות, מהם שניים בספר שמות ואחד בספר במדבר, בהם נזכר חותן משה, וכתוב באיזה שם מכנה אותו הכתוב בכל אחד מהמקורות הללו ובאיזה הקשר נזכר חותן משה בכל אחד מהם.</p>	3 א' יהודה ושמעון ובני הקיני
<p>א. יריחו נזכרה בפרק זה בשם עיר התמרים. ציין שמות של עוד ארבע ערים הנזכרות בפרק זה בשני שמות שונים, ומהו המקור לעובדה כי ניתנו להן שני שמות? ב. 1. מהו האזור הטופוגרפי בו היה קשה יותר לבני ישראל להלחם ביושבי הארץ, ומדוע? 2. ציין אירוע בספר יהושע בו נזכר כי אזור טופוגרפי זה היה קשה לכיבוש מאותה הסיבה הנזכרת בפרק זה.</p>	4 א' כללי
<p>א. תאר בקצרה את כיבוש העיר בית אל. ב. במה דומה כיבוש בית אל לכיבוש יריחו?</p>	5 א' כיבוש בית אל
 <p>סיכום פרק ב' תוכחה לישראל ומאפייני תקופת השופטים</p>	
<p>תוכחת מלאך ה' שעלה מן הגלגל אל הבוכים (א' - ה'): מלאך ה' עלה מן הגלגל אל הבוכים (ע"פ חז"ל מדובר בנביא ולא במלאך ממש, והיה זה פנחס). המלאך הוכיח את ישראל על כך ש: 1. לא שמעו בקול ה' לא לכרות ברית ליושבי הארץ. 2. לא שמעו בקול ה' לשבור ולהרוס את הע"ז של גויי הארץ. העונש: ה' לא יוסיף לגרש את הגויים מפני ישראל והגויים יהיו להם למוקש. תגובת העם: העם נשאו קולם בבכי ועל כן קראו למקום בשם "בוכים" וזבחו שם לה'.</p> <p>חזרה לתיאור תקופת יהושע שאחרי הכיבוש וההתנחלות (ו' - י'): * העם עבדו את ה' כל ימי יהושע והזקנים שהאריכו ימים אחריו, "אשר ראו את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה לישראל". * יהושע מת בגיל מאה ועשר שנים ונקבר בנחלתו בתמנת חרס. תיאור זה חוזר על התיאור בסוף ספר יהושע – כ"ד, כה- לא. * לאחר מות הזקנים קם דור אחר שלא ידעו את ה' ואת מעשיו לישראל.</p> <p>תיאור התקופה שאחרי מות יהושע והזקנים (י"א - כ"ג): * מכיוון שהיה זה דור חדש, שלא ידע את מעשה ה', החלו בני דור זה לעבוד את הבעלים. (חטא). * אף ה' חרה בישראל והוא נתנם ביד אויביהם מסביב, אשר מיררו את חייהם. (עונש).</p>	

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

* כשמצבם תחת אותם שוטים הפך חמור מאד שלח ה' שופטים להושיעם. (שופטים).

* השופטים הושיעום מיד אויביהם.

* לשופטים היה גם תפקיד להנחות את ישראל לדרך הישר, אך ישראל לא שמעו אליהם, ובמות השופט שבו לדרכם הרעה. (שוב חטא).

* משום כך היה עונשם כי ה' לא יוסיף להוריש גויי הארץ מפניהם. (שוב עונש, וחוזר חלילה).

המטרה: "למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' ללכת בם... אם לא".

שאלות פרק ב'

שאלה	פרק ב'
<p>א. ציין בלשונך בקצרה את תוכחת מלאך ה' (עפ"י חז"ל: נביא. וחז"ל אומרים שהיה זה פנחס) ואת העונש הצפוי לישראל בעקבות המעשה.</p> <p>ב. "ואתם לא תכרתו ברית ליושבי הארץ הזאת מזבחותיהם תתוצון... והיו לכם לצדים ואלהיהם יהיו לכם למוקש" (א' ג').</p> <p>ציין שלושה מקורות בספרים שמות ובמדבר בהם נאמר לישראל כי אין לכרות ברית עם יושבי הארץ ויש לשבר את מזבחותם ומצבותיהם כי הותרתם בארץ תהיה לישראל למוקש.</p> <p>ג. "וישאו העם את קולם ויבכו. ויקראו שם המקום ההוא בוכים"... (ד' ה').</p> <p>1. ציין שלוש פעמים בהם בכו ישראל בעקבות פרשת פילגש בגבעה והיכן היה הדבר.</p> <p>2. ציין שמות של שני מקומות נוספים בספר שופטים הנקראים ע"ש מאורע שהיה בהם.</p>	<p>1 ב' "ועל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים"</p>
<p>עיין בפסוקים ו' י' ו-ו"א- כ"ג.</p> <p>א. כיצד מסבירים פסוקים ו"א- כ"ג את העובדה כי בפסוקים ו' י' נזכר יהושע בעודו בחיים לאחר שקראנו בפרק א' פסוק א' כי התקופה המדוברת היא "ויהי אחרי מות יהושע" וכי פסוקים אלו (ו' י') חוזרים על הנאמר בסוף ספר יהושע?</p> <p>ב. כיצד משיב הפרק לשתי השאלות הגדולות של תקופת השופטים: 1. מדוע ניתן עם ישראל שוב ושוב למשיסה בידי הגויים שמסביב? 2. מדוע לא ניתנה ארץ ישראל כולה לישראל כפי שהובטח להם בעבר?</p>	<p>2 "ויקם דור אחר"</p>
<p>עפ"י שאלת בגרות תפקידי השופטים</p> <p>עיין בשופטים ב', ו- יט.</p> <p>א. מהו השינוי שחל בדור שלאחר יהושע וכיצד הוא מוסבר בקטע זה?</p> <p>ב. מה היה תפקידם של השופטים לפי פרק זה?</p>	<p>3 ב'</p>
<p>שאלת בגרות - אי הכרתת גויי הארץ</p> <p>עיין בשופטים ב', כ- ג, ד.</p> <p>א. ציין שתי סיבות שבגללן לא הניח ה' לישראל להכרית מיד את כל גויי הארץ.</p> <p>ב. עיין בשמות כ"ג, כו- לג. כיצד מסבירה התורה את העובדה שה' לא הניח לישראל להכרית מיד את כל גויי הארץ?</p>	<p>4 ב'</p>
<p>מעגל תקופת השופטים</p> <p>הכתוב מתאר את תקופת השופטים ככזו שבה הקים ה' להם שופטים, השופט הושיעם מיד שוטיהם, במות השופט שבו בני ישראל למעשיהם הרעים וחוזר חלילה. הבא מספר דוגמאות מספר שופטים לתהליך זה.</p>	<p>5 ב'</p>

סיכום

סיכום פרק ג'

מאפייני תקופת השופטים ותיאור מטרה נוספת להשגת הגויים בארץ

א' - ו': מטרה נוספת בהשגת הגויים בארץ (מלבד לנסות במ את ישראל):
כדי ללמד את ישראל מלחמה. (הם היו זקוקים לכך כי ה' לא עוזר להם להלחם כמו שהיה עם אבותיהם).

שלושת השופטים הראשונים

עתניאל בן קנז (ז' - י"א):

המעגל הראשון המתקיים כפי שתואר בפרק ב', יא - ג', ו:
בני ישראל עשו הרע בעיני ה'.
ה' נתנם בידי כושן רשעתים מלך ארם נהרים.
בני ישראל עבדו אותו שמונה שנים ואז זעקו לה' מכובד עולו של כושן.
ה' שלח להם מושיע, את עתניאל בן קנז.
עתניאל שפט את ישראל והושיעם מיד כושן רשעתים.
הארץ שקטה ארבעים שנה. עתניאל מת.
בני ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'...

אהוד בן גרא (י"ב - ל'):

* המעגל שוב מתקיים: עשיית הרע, נתינה ביד עגלון מלך מואב, עבדוהו 18 שנה ואז זעקו לה', ה' שלח את אהוד בן גרא, אהוד הושיעם, הארץ שקטה שמונים שנה, אהוד מת, ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'.

* אהוד היה "בן הימיני" (משבט בנימין), אטר יד ימינו (משתמש ביד שמאל). דבר זה שימש אותו כחלק מהטכסיסים בהם השתמש כדי לנצח את עגלון מלך מואב:

1. אהוד הלך למואב לצורך דבר שהיה שגרתי ולכן לא מעורר חשד: נתינת מנחה לעגלון מלך מואב.
2. אהוד הכין לו חרב "ולה שני פיות" (בעלת קצה חד משני הצדדים), "גמד ארכה" (קצרה), וחגר אותה מתחת למדיו על ירך ימינו (מכיוון שהיה שמאלי וכך קל לו לשלוף אותה).
3. החרב, אם כן, היתה קלה להסתרה מכיוון שהיתה קצרה וגם נמצאה "על הירך הלא נכונה" כביכול, בצד שבו לא מצפים למצוא אותה.
4. כשכלה עגלון להקריב את המנחה שקבל, שלח אהוד את בני ישראל שבאו אתו כי זו היתה משימה לאדם אחד, אשר בהיותו יחיד יהיה לו קל יותר להימלט.
5. כדי להגיע למצב שבו הוא נמצא עם עגלון לבד אמר אהוד לעגלון "דבר סתר לי אליך" ועגלון אכן הוציא מהחדר את כל הנוכחים.
6. כדי להגיע למצב שבו עגלון עומד אמר אהוד לעגלון "דבר אלקים לי אליך". עגלון כיבד זאת ועמד על רגליו (!)
7. אהוד תקע חרב בכתפו של עגלון. החרב, שהיתה קצרה, נבלעה בכתפו לגמרי ("ויבוא גם הנצב אחר הלהב" וגו').
8. אהוד יצא ונעל את הדלת. בכך גרם לעיכוב רב אצל עבדי המלך, שלא נכנסו מיד אל המלך כי חשבו שהוא עסוק ונעל הדלת בעצמו. דבר זה התווסף לעיכוב שנגרם כתוצאה מכך שלא יכלו לראות בהתחלה מה פגע במלך כי לא ראו את החרב שנבלעה בכתפו.
9. אהוד נמלט, הזעיק את יושבי הר אפרים והם נלחמו במואב עד שהכניעום. תוך כדי כך השתמשו בטקטיקת מלחמה נוספת וסגרו את מעברי הירדן באופן שהמואבים שהיו בעבר הירדן המערבי לא יכלו להמלט חזרה למואב.

שמגר בן ענת (ל"א):

שמגר הושיע את ישראל מיד הפלשתים. התשועה שעשה היתה בלתי רגילה מבחינה זו שהרג שש מאות איש במלמד הבקר - זהו כלי בעל דרבן בראשו, המיועד לדרבן את הבקר לחרישה.
לגבי שמגר לא מצויין המעגל שראינו לעיל אצל עתניאל בן קנז ואהוד בן גרא. לא נכתב כמה שנים היתה התשועה לישראל על ידו. בעל מצודת דוד סבור כי מיום שמת אהוד ואף בימי שמגר עשו הרע בעיני ה' ולכן לא היתה תשועתו שלמה.

 <p>שאלות ותשובות</p>	<p>שאלות פרק ג'</p>	
	<p>שאלה</p> <p>"ואלה הגויים אשר הניח ה'" עייין בפסוקים א' - ו'.</p> <p>הגויים הנזכרים בפסוקים אלה אינם הגויים שישבו בתוך נחלות ישראל במרכז הארץ, אלא בשוליים: פלשתים, כנעני, צידוני וחוי היושבים בהר הלבנון עד לבוא חמת וכו'. מה רוצה הכתוב לומר בזה?</p>	<p>פרק ג' 1 ג'</p>
	<p>שלושה שופטים ראשונים ציין שמותיהם של שלושת השופטים הנזכרים בפרק זה, וכתוב לגבי מי מהם נזכר כי שימש בשני תפקידי השופטים שנזכרו בפרק ב'.</p>	<p>2 ג'</p>
	<p>אהוד בן גרא עפ"י שאלת בגרות א. ציין שלושה טכסיסים שעשה אהוד בן גרא כדי שיוכל להגיע אל עגלון מלך מואב ולהיות אתו ביחידות, וכתוב מה עשה כדי שהריגת עגלון לא תתגלה מיד. ב. גם גדעון השתמש בטכסיס כשיצא להלחם במדין. עיין בשופטים פרק ז' ותאר בקצרה את הטכסיס בו השתמש.</p>	<p>3 ג'</p>
	<p>א. ציין את הטקטיקה הצבאית בה נקטו ישראל במלחמתם במואב. ב. ציין שבטם של השופטים: עתניאל בן קנז, אהוד בן גרא, גדעון, תולע בן פואה, שמשון.</p>	<p>4 ג'</p>
<p> סיכום הפרק</p>	<p>סיכום פרק ד' מלחמת דבורה וברק ביבין מלך כנען ובסיסרא שר צבאו</p>	
	<p>* המעגל (א' - ג' וסוף פרק ה'): בני ישראל עשו הרע בעיני ה', ה' מכרם ביד יבין מלך כנען, ישראל עבדוהו עשרים שנה ואז זעקו לה', ה' שלח להם את דבורה וברק, דבורה וברק הושיעום, הארץ שקטה ארבעים שנה, ישראל הוסיפו לעשות הרע.</p> <p>* דבורה הנביאה (ד' - ה'): דבורה היתה שופטת ייחודית בכך שהייתה גם נביאה. שם בעלה: לפידות. מקום מושבה: תחת תומר דבורה – בין הרמה ובין בית אל.</p> <p>ברק בן אבינעם (ו' - ט'): * כשופטת מילאה דבורה את תפקיד השיפוט בישראל, אך התשועה הצבאית נמסרה ביד ברק בן אבינעם מהעיר קדש בנחלת נפתלי. * דבורה מסרה לו את דבר ה' על נתינת כנען בידי ישראל. <u>מקום זהותכנסות: הר תבור.</u> <u>מקום המלחמה: נחל קישון.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ברק השיב לדבורה כי הוא ילך רק אם היא תלך איתו. • תשובת דבורה: אלך אתך, אך סיסרא לא יינתן בידך, כי אם ביד אשה. <p>המלחמה בכנען (י' - ט"ז): * ברק עשה כדבר דבורה והזעיק עשרת אלפים אנשים מבני זבולון ונפתלי. <i>הכתוב, בשלב זה, מציין פרט שיהיה רלוונטי רק בהמשך: חבר הקיני עזב את מקום מושבו עם שאר בני הקיני ועבר להתגורר בצפון באזור קדש נפתלי.</i></p> <p>* סיסרא יצא למלחמה מחרושת הגויים - המקום בו ישבו הכנענים לאחר נפילת חצור בימי יהושע. * דבורה אמרה לברק "קום כי זה היום אשר נתן ה' את סיסרא בידך הלא ה' יצא לפניך". ה' המם את סיסרא ומחנהו, וברק רדף אחריהם עד חרושת הגויים והפיל את כולם "לא נשאר עד אחד".</p> <p>יעל אשת חבר הקיני ומות סיסרא (י"ז - כ"ב): * סיסרא נס לאהל יעל כי חשב ששם יהיה מוגן "כי שלום בין יבין מלך חצור ובין בית חבר הקיני".</p>	

* יעל עוזדה אותו להיכנס ("סורה אלי אל תירא"), כיסתה אותו בשמיכה מפני עייפותו ונתנה לו לשתות חלב למרות שבקש רק מים.

* סיסרא נרדם, ויעל לקחה את יתד האהל והרגה אותו.

* ברדיפתו אחרי סיסרא הגיע ברק לבית יעל, שם הראתה לו את סיסרא מת.

הכנעת כנען (כ"ג- כ"ד):

ידם של בני ישראל הלכה הלוך וקשה על יבין מלך כנען עד שהכריתוהו.

שאלות פרק ד'

שאלה	פרק
1. "היא שופטה את ישראל בעת ההיא" א. מה היה ייחודה של דבורה כשופטת, איזה משני תפקידי השופטים היה מיוחד לה ואיזה משני תפקידי השופטים ניתן ביד אדם אחר? ב. מה גרם לכך שדבורה השתתפה בכל זאת בישועה הצבאית של ישראל ומה היתה תגובתה לכך?	ד'
את סיפור נתינת ישראל ביד סיסרא מזכיר שמואל הנביא. ציין המקור וההקשר בו נאמרו הדברים.	ד' 2
מלחמת דבורה וברק בכנען ובסיסרא א. ציין הקשרם של המקומות הבאים למלחמת דבורה וברק בסיסרא: הר תבור, קדש נפתלי, נחל קישון, חרושת הגויים. ב. מדוע לא ישב "יבין מלך כנען אשר מלך בחצור" בחצור עצמה אלא בחרושת הגויים? ג. תאר בקצרה את שלושת השלבים של המלחמה בכנען.	ד' 3
נשים בתקופת השופטים ציין במשפט אחד את תרומתן של הנשים הבאות לאירועי תקופת יהושע והשופטים: רחב, דבורה, יעל, האשה מתבץ, אשת מנוח.	ד' 4

סיכום

סיכום פרק ה' שירת דבורה

א. פרטים חדשים מתוך השירה שנוספו על המלחמה בכנען

בפרק זה נוספו פרטים שלא נאמרו בפרק ד': 1. השבטים שהשתתפו במלחמה היו לא רק זבולון ונפתלי, אלא הצטרפו אליהם גם אנשים משבטי אפרים, בנימין, מנשה (מכיר) שבעבה"י המערבי וכן יששכר. 2. במלחמה היה מעורב נס גדול: סערה משמים גרמה לגאות חזקה בנחל קישון, תופעה שגרמה לגריפתם של הכנענים בנחל.
ב. תיאור השירה:

הפתיחה (א'- ח'):

השירה פותחת בשלושה פרטים החוזרים שוב במרכז של השירה ומהווים את עיקרה:

1. המצב בישראל לפני הנצחון על כנען היה קשה: "בפרע פרעות בישראל".
 2. חלק חשוב בנצחון במלחמה היו השבטים שהתנדבו לעזור ולהלחם: "בהתנדב עם ברכו ה'".
 3. תאור גדולתו וגבורתו של ה': "אזמר לה' אלקי ישראל... ארץ רעשה גם שמים נטפו... הרים נזלו מפני ה'".
- שלושה תיאורים אלה חוזרים בהמשך: 1. פסוקים ו'- ח' מתארים את המצב הקשה בישראל לפני הנצחון על כנען. 2. פסוקים ט'- י"ח מתארים את השבטים שדבורה מברכת על הצטרפותם (הביטוי "המתנדבים בעם ברכו ה'", הדומה לזה שבפסוק ב', חוזר שוב בפסוק ט') ואת השבטים שדבורה מגנה על אי הצטרפותם. 3. פסוקים כ'- כ"ב מתארים את כוח וגבורתו של ה' בנס המלחמה.

תיאור המצב בישראל בפסוקים ו'- ח':

הולכי דרכים לא יכלו ללכת בדרכים מפני אימת הכנענים, השיירות פסקו ומי שהיה מוכרח ללכת הלך בדרכים צדדיות ועקלקלות. כמו כן ברחו אנשים שגרו ביישובים חסרי חומה ("חדלו פרזון בישראל") אל יישובים בעלי חומה. מכיוון שישראל בחרו אלהים חדשים, קרבה המלחמה אל שערי עריהם ("יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים") בזמן שלא היה להם אפילו במה להתגונן ("מגן אם יראה ורומח").

המתנדבים והמשתמטים (ט'- י"ח):

השבטים המתנדבים שדבורה משבחת הם: אפרים, בנימין, מכיר (מנשה), זבולון, יששכר ונפתלי (י"ד- ט"ו, י"ח). השבטים שאותם דבורה מגנה הם: ראובן, גלעד (גד וחלק ממנשה) (כל אלו שבטי עבר הירדן המזרחי), דן ואשר. בפסוק כ"ג מוסיפה דבורה כי יש לקלל ("אורו") את מרוז, שהיתה עיר קרובה למקום המלחמה, ויושביה לא באו לעזרת הלוחמים.

הנס במלחמה (י"ט- כ"ב)

משמים ירד מטר כבד ("מן שמים נלחמו, הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרא"), נחל קישון עלה על גדותיו וגרף את הכנענים, ומי שנותר נמלט על סוסו. (אחריהם רדף ברק והכם, כמתואר בפרק ד').

פועלה של יעל אשת חבר הקיני (כ"ד- כ"ז):

דבורה מתארת כיצד נתנה יעל לסיסרא חלב במקום מים וכיצד בתושייתה הרגה אותו ביתד.

אם סיסרא המצפה לסיסרא (כ"ח- ל'):

תיאור הציפייה וחוסר האונים בבית סיסרא מעצים את תיאור פעלה של יעל. סיסרא מתואר בין שתי נשים אשר האחת פועלת בערמה ובכוח, ואילו השנייה - גבירה עדינה המצפה לכנה ושומעת דברי עידוד על דבר השלל הצפוי. תיאור הציפייה לביזה בבית סיסרא (בשימוש חוזר של המילים צבע, צבעים, רקמה, רקמתים) מעצים ההבדל בין דרכי ישראל לדרכי הכנענים.

השירה מסתיימת בהבעת תקווה "כן יאבדו כל אויביך ה'" ואוהבי ה' ילכו ויתחזקו.

שאלות פרק ה'

שאלה	פרק
הפתיחה לשירת דבורה א: ציין מהו התיאור שבו פותחת שירת דבורה (א'- ה') ב: כתוב מה היה המצב בישראל בימים שקדמו לנצחון על כנען (ו'- ח').	1 ה'
עפ"י שאלת בגרות בנביאים ראשונים מסופר על סכסוכים שהיו בתוך עם ישראל. א. דבורה הנביאה מעלה בשירתה טענות נגד כמה מהשבטים. ציין השבטים האלה וכתוב מהי הטענה שהעלתה דבורה נגדם. ב. ציין מי הם השבטים שהזכירה דבורה לטובה ומדוע? ג. ציין סכסוכים נוספים שהיו בין השבטים הנזכרים בספר שופטים. ד. בספר שמ"ב מסופר על המרד של שבע בן בכרי. מי היו השבטים שתמכו בשבע בן בכרי ועל מה היה הויכוח שגרם למרד שלו?	2 ה' שותפות השבטים במלחמה
נס המלחמה נגד סיסרא א. אילו פרטים על הקרב נגד סיסרא שלא היו ידועים לנו קודם נוספו עתה בשירת דבורה? ב. לשם מה מזכירה דבורה בשירתה את אם סיסרא?	3 ה'

סיכום

הפרק

פרק ו'

גדעון נשלח להושיע את ישראל מיד מדין

* **המעגל:** בני ישראל עשו הרע בעיני ה', ה' נתנם ביד מדין, בני ישראל עבדו את מדין שבע שנים ואז זעקו לה', ה' שלח להם את גדעון בן יואש, גדעון הושיעם, הארץ שקטה ארבעים שנה, ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה' (פרקים ו'- ח').

* **"ותעז יד מדין על ישראל" (א' ו')**:

מדין השמידו את כל היבול של ישראל ולא השאירו לישראל מחיה – לא יכול ולא חיות שיעבדו את השדות. כתוצאה ממעשי מדין בנו להם ישראל מנהרות ומערות מסתור.

המצב הגיע עד כדי "וידל ישראל מאד מפני מדין" ואז זעקו ישראל אל ה'.

* **שליחת נביא לישראל (ז' י')**:

ה' שלח איש נביא שהוכיח את ישראל (עפ"י חז"ל היה זה פנחס).

הנביא תאר בתוכחתו את חסד ה' עם ישראל בהוציאם ממצרים ובנתינתו להם את ארץ ישראל, אך ישראל לא שמעו לדברו שלא לעבוד את אלהי האמורי.

* **פגישת מלאך ה' וגדעון בן יואש (י"א- כ"ד):**

בין גדעון למלאך ה' התנהל דו שיח, שבו הבין גדעון הבנה גוברת והולכת כי הוא מדבר עם מלאך ה'.

* גדעון היה ממשפחת אביעזר משבט מנשה.

* בזמן שבא אליו המלאך היה גדעון חובט חטים בגת ולא בגורן מפני שניסה להסתיר את החטים מפני מדין והגת הייתה במקום מוסתר יותר מהגורן.

* המלאך ברך את גדעון בברכה שגרתית באותה תקופה: "ה' עמך גיבור החיל".

(במגילת רות, שזמנה הוא תקופת השופטים, אנו מוצאים את בעז מברך את הקוצרים בברכה "ה' עמכם").

* גדעון השיב: אם ה' עמנו מדוע פגעו בנו כל הצרות האלה? ואיך נפלאותיו עליהם סיפרו לנו אבותינו?

* המלאך השיב: אתה הוא זה שנשלח להושיע את ישראל מיד מדין.

בשלב זה התחיל גדעון להבין כי אינו מדבר עם אדם רגיל.

* גדעון הגיב: כמה ראוי אני להושיע את ישראל, הלא אני מהמשפחה הקטנה ביותר בשבט מנשה ואני הצעיר בבית אבי?

* תשובת המלאך: "כי אהיה עמך והכית את מדין כאיש אחד".

הבנתו של גדעון כי הוא מדבר עם מלאך גוברת.

* גדעון בקש להשתכנע כי הוא אכן מדבר עם מלאך ובקש: המתן עד שאביא לפניך מנחה.

* המלאך נגע במנחה בקצה המשענת אשר לו, המנחה עלתה באש ומלאך ה' הלך מעיני גדעון.

* גדעון השתכנע סופית כי היה זה מלאך וקרא: "אהה ה' אלקים כי ראיתי מלאך ה' פנים אל פנים".

* ה' אמר לו: "שלום לך אל תירא, לא תמות".

* גדעון בנה מזבח וקרא לו "ה' שלום".

* **גדעון מנתץ את מזבח הבעל בהוראת ה' (כ"ה- ל"ב):**

* ה' ציוה על גדעון להרוס את מזבח הבעל אשר לאביו ואת האשרה אשר עליו.

שני הפרים שנצטווה לקחת היו: הראשון כנראה למטרת הובלת הריסות המזבח הלאה, והשני להקרבה על המזבח שיבנה במקום מזבח הבעל. חז"ל אמרו

שהיה פר זה בן שבע השנים פר שהוקדש מלכתחילה לע"ג, ולכן דווקא פר זה היה צריך להקריב לה'.

* גדעון הכרית את מזבח הבעל (מתוך חששו מבית אביו ומאנשי העיר עשה זאת בלילה ולא ביום).

* אנשי העיר גילו כי גדעון הוא זה שהרס את מזבח הבעל וביקשו מאביו להוציאו למיתה.

* יואש אבי גדעון הציל את בנו באמרו לעובדי הבעל בלעג כי הבעל הרי הוא בעל כוחות משל עצמו ואינו זקוק לכך שיריבו את ריבו.

"תנו לבעל לריב את ריב עצמו".

* לאחר מקרה זה נקרא שמו של גדעון ירובעל כדברי אביו "ירב בו הבעל" בעצמו.

* **תחילת המלחמה במדין ואותות גיזת הצמר (ל"ג- מ')**:

* מדין, עמלק ובני קדם נאספו להלחם בישראל.

* רוח ה' לבשה את גדעון והוא קרא לבני שבטו מנשה ולבני אשר, זבולון ונפתלי לעלות להלחם עמו.

* גדעון בקש אות מה' כי יושיע בידו את ישראל: שתהא גיזת הצמר שיניח בגורן מלאה טל בבוקר בעוד שאר הארץ יבשה.

* משנעשה אות זה בקש גדעון בזהירות אות נוסף ("אל יחר אפך בי ואדברה אך הפעם, אנסה נא רק הפעם"): שתהא גיזת הצמר

בבוקר יבשה, בעוד בכל הארץ יהיה טל. גם אות זה עשה ה'.

שאלות פרק ו'	
שאלה	פרק
מצב ישראל תחת מדין שירת זבורה מתארת את המצב בישראל בימים שחזקו כנען על ישראל, מצב שבו לא יכלו ללכת בדרכים מאימת הכנענים. עיין בפסוקים א'-ו' ותאר את המצב בישראל בזמן שחזקו עליהם מדין.	1 ו'
נביאים בתקופת השופטים א. בדרך כלל כשזעקו ישראל אל ה' מפני שוסייהם שלח להם ה' שופט מושיע. מה היה יוצא דופן מבחינה זו כשזעקו ישראל מפני מדין? ב. בתקופת השופטים איננו שומעים לעתים קרובות על נביאים שנשלחו לישראל. תאר בקצרה שלוש פעמים בהם כן מצאנו בספר שופטים דברי נביא אליהם.	2 ו'
עין בפסוקים י"א-כ"ד. א. כמה עסק גדעון בזמן שהתגלה אליו מלאך ה' ומדוע? ב. תאר בלשונך בקצרה את הדו-שיח בין גדעון למלאך. ג. תאר בקצרה את שלבי ההבנה של גדעון כי הוא מדבר עם מלאך ולא עם איש בשר ודם רגיל.	3 ו' גדעון ומלאך ה'
המקשים על בחירתם להנהגה א. בתורה מסופר על אדם שהקשה גם הוא על שנבחר לשליחות בעם ישראל, ואף לו נאמר "כי אהיה עמך" וניתן לו אות. מיהו אדם זה? ציין מקור מדויק לדבריך. ב. בנביאים ראשונים מסופר על מלך שהגיב על בחירתו בדומה לגדעון בציינו כי הוא בן שבט מהקטנים שבישראל וכן משפחה הצעירה מכל משפחות השבט. מי היה מלך זה? צטט הפסוק/ים המתאים/ים וציין מקור מדויק לדבריך.	4 ו'
המזבח לה' והריסת מזבח הבעל - עפ"י שאלת בגרות א. עיין בפסוקים כ"ב-כ"ז. מדוע קרא גדעון למזבח הראשון שבנה בשם "ה' שלום", ולשם מה נצטוו לבנות את המזבח השני? ב. ציין מקרה בו בנה משה מזבח לה' וקרא לו בשם והסבר בקצרה מדוע קרא לו משה בשם זה. ג. עיין בפסוקים כ"ז-כ"ב. איך הגיבו אנשי העיר על הריסת מזבח הבעל וכיצד נימק יואש את התנגדותו לדברי אנשי העיר?	5 ו'
עפ"י שאלת בגרות מלאך ה' התגלה לגדעון ולאשת מנוח. מהי התכלית המשותפת להתגלות המלאך בשני המקרים?	6 ו'
התגלות מלאך ה' לגדעון ולאשת מנוח עיין בפסוקים ל"א-ל"ב. א. על שם מה נתווסף שם לגדעון ונקרא שמו גם ירובעל? ב. 1. שמואל הנביא מזכיר בדבריו לעם את ירובעל. ציין המקור וההקשר בו נאמרו הדברים. 2. באותו מקום נזכר גם השופט "בדן". מיהו שופט זה?	7 ו'
השבטים הלוחמים והאותות עיין בפסוקים ל"ג-מ'. א. מיהו אביעזר שנזעק אחרי גדעון, מיהם השבטים שנזעקו לקריאתו ומהו השווה והשונה בין שבטים אלה לשבטים שנזעקו למלחמת זבורה וברק בסיסרא? ב. הסבר בקצרה את האותות שבקש גדעון. מה היתה הסיבה לכך שבקש אותות אלו וכיצד הגיב לכך ה'?	8 ו'

סיכום פרק ז'
ברירת הלוחמים בעין חרוד ומלחמת גדעון במדין

מחנה מדין ומחנה ישראל (א):

מדין, עמלק ובני קדם חנו בעמק יזרעאל וגדעון ולוחמיו חנו בעין חרוד.

ברירת הלוחמים היוצאים להלחם במדין (ב'- ח'):

ה' בקש להקטין את מספר הלוחמים היוצאים להלחם במדין, כדי שישראל ידעו שלא בכוחם הם מנצחים את מדין כי אם בכוח ה'. **בשלב ראשון** אמר ה' לגדעון לקרוא לכל מי שירא מהמלחמה לחזור לביתו. עשרים ושנים אלף לוחמים חזרו ועשרת אלפים נשארו. **בשלב שני** אמר ה' לגדעון לבחון את הלוחמים שנותרו ב"מבחן המים": מי שיביא מים אל פיו וילקקם מיזו יישאר, ומי שיכרע לשתות יחזור.

הסיבות האפשריות: 1. אדם המביא מים אל פיו מוכיח ערנות וזריזות, כי בדרך זו הוא יכול לשים לב מה קורה מסביבו ולהתארגן במהירות לתזוזה. אדם הכורע מתמקד בשתייה בלבד, ואינו שם לב למתרחש סביבו. 2. יתכן שהכריעה מסמלת את הכריעה לבעל. **התוצאה:** נשארו שלוש מאות לוחמים.

האות שבחלום המדייני (ט'- י"ד):

כדי שלא יחשוש גדעון להלחם עם שלוש מאות לוחמים בלבד מול הצבא העצום של מדין, עמלק ובני קדם, (פס' י"ב) **הציע ה' לגדעון אות כדי לחזק את ידיו:** גדעון יכול לרדת עם פורה נערו למחנה מדין ולשמוע מה ידברו "ואחר תחזקנה ידך". גדעון ופורה ירדו למחנה מדין, ושמעו **מדייני מספר לרעהו חלום** שבו צליל לחם שעורים מתגלגל, מגיע עד האהל ומפיל את האהל. **החבר פתר את החלום:** צליל הלחם מסמל את גדעון (החלש) והאהל מסמל את מדין (החזקים), והדבר מעיד שגדעון ינצח את מדין.

מלחמת גדעון במדין (ט"ו- כ"ה):

בעקבות שמיעת חלום המדייני ופתרונו התגבר גדעון להלחם. **הטכסיסים בהם השתמש:** 1. חלוקת שלוש מאות הלוחמים לשלושה ראשים. 2. הליכה עם שופרות, כדים ריקים ולפידים כדי ליצור רעש והמולה רבה. **המטרה:** ליצור רושם מוטעה שיש במחנה ישראל חיילים רבים. **העידוד והאמונה:** גדעון אמר לאנשיו לקרוא "חרכ לה' ולגדעון". 3. התקיפה התבצעה באמצע הלילה (ראש האשמורת התיכונה) בזמן התחלפות השומרים. לאחר שה' גרם למדיינים פחד, בלבול ומנוסה, שהביאו את מדין להרוג אחד בשני, הצטרפו שבטי נפתלי, אשר ומנשה לרדיפה אחר מדין. 4. שבט אפרים נקרא ע"י גדעון ללכוד את מעברות הירדן, כך שהמדיינים לא יכלו להימלט. הישג נוסף של שבט אפרים היה לכידתם והריגתם של עורב וזאב שרי מדין.

שאלות ותשובות
פרק ז'

פרק	שאלה
1	"מבחן המים" לברירת החיילים עיין בפסוקים א'- ח'.
2	א. תאר בלשונך, בקצרה, את המבחן בן שני השלבים בו אמר ה' לגדעון להעמיד את חייליו, והסבר את מטרתו. ב. נסה להסביר הסיבה לדרך השניה בה בקש ה' לברור ולצמצם את מספר הלוחמים. ג. ציין את מיקום מחנה ישראל במלחמה זו ואת מיקום מחנה מדין.
2	"רד... אל המחנה ושמעת מה ידברו"...
2	עיין בפסוקים ט'- ט"ו. מעבר לשני האותות שקבל גדעון באמצעות גיזת הצמר נתן ה' אות נוסף בידו כדי לחזק בטחונו בנצחונם על מדין (על אף שנותר עם שלוש מאות חיילים בלבד). תאר בקצרה באיזו דרך קבל גדעון חיזוק נוסף ומה היתה משמעות הדברים.

<p>פסוקים ט"ז-כ"ב טכסיסי המלחמה והשבטים הלוחמים</p> <p>א. בידי גדעון היה מספר מועט של חיילים – שלוש מאות איש. תאר שלוש דרכים אנושיות ודרך אחת רוחנית בהן נקט גדעון כדי להצליח במלחמה למרות מספר נמוך זה.</p> <p>ב. 1. מי היו השבטים שנזעקו להצטרף למלחמה בשלב זה? 2. ציין מדוע לא השתתפו שבטי יהודה ושמעון במלחמות גדעון וברק, ומדוע לא נזכרה תוכחה בקשר לכך כפי שהזכירה זכורה לגבי שבטים אחרים שלא נלחמו?</p>	<p>3 ז'</p>
<p>א. ציין מלחמה קודמת בספר שופטים בה נעשה השלב הראשון בידי מיעוט, ואילו לצורך השלב השני של המלחמה הוזעקו אנשים רבים.</p> <p>ב. "ומלאכים שלח גדעון בכל הר אפרים". ציין מלחמות נוספות ואירועים נוספים בספר שופטים בהם היו מעורבים אנשי אפרים.</p>	<p>4 ז'</p>

סיכום פרק ח'
תגובות גדעון למעשי אפרים, אנשי סוכות ופנואל והריגת מלכי מדי

גדעון ואנשי אפרים (א'-ג'): אנשי אפרים התלוננו כלפי גדעון על שלא קרא להם בזמן להצטרף למלחמה. גדעון השיב בפתגם "הלא טוב עוללות אפרים מבציר אביעזר" ופירושו: ההישג שהשגתם אתם בסוף (עוללות – הענבים הפחות טובים בסוף הבציר), בהריגת עורב וזאב, משמעותי יותר מכל ההישגים שהושגו בהתחלה (בציר). אנשי אפרים קבלו את דבריו. גדעון הצליח לפייסם ולמנוע מלחמת אחים.

גדעון ואנשי סוכות ופנואל (ד'-ט'): גדעון בקש מאנשי סוכות לחם ללוחמיו העייפים והרעבים, שלא רק לחימה רבה מאחוריהם אלא גם מרדף אחרי זבח וצלמונע עוד לפנייהם. אנשי סוכות השיבו, שמכיוון שעדיין לא תפסו את זבח וצלמונע הרי שהלוחמים לא הצדיקו קבלת לחם מהם. תגובת גדעון: לאחר לכידת זבח וצלמונע אדוש בשרכם בקוצים. גדעון בקש מאנשי פנואל את אותו הדבר. אנשי פנואל השיבו כאנשי סוכות. תגובת גדעון: כשאשוב בשלום מהמלחמה אתוך את המגדל הזה.

לכידת זבח וצלמונע והענשת אנשי סוכות ופנואל (י'-כ"א):
* גדעון לכד את זבח וצלמונע והתפנה לבצע את העונשים שהבטיח:
* הוא לכד נער מסוכות ואמר לו לכתוב את שמות שרי סוכות וזקניה. מצויד במידע זה הראה לשרי סוכות כי לכד את מלכי מדין ודש בשרם בקוצים.
* בפנואל נתן גדעון את המגדל (מבצר העיר) והרג את אנשי העיר.
* המניע להריגת זבח וצלמונע היה לא רק משום שהם הרעו מאד לישראל, אלא גם משום שהרגו את אחי גדעון בני אמו. גדעון בקש מיתר בכורו להרגם, אך מכיוון שיתר, שהיה עדין נער, היסס, בקשו זבח וצלמונע שהוא עצמו יהרגם (כי היה זה יותר מכובד עבורם, וכן כי מותם יהיה מהיר יותר אם יבוא מידי אדם מנוסה).

בקשת העם מגדעון למלוך עליהם ומעשה האפוד (כ"ב-כ"ח):
* ישראל בקשו מגדעון למשול עליהם, ולמעשה להתחיל שושלת מלוכה, שתימשך אחרי מותו ע"י צאצאיו.
* גדעון סירב באמרו, שלא הוא ימשול בהם, אלא ה' ימשול בהם.
* גדעון בקש מישראל את שלל נזמי זהבם. ישראל נתנו לו והוא הכין מזה אפוד.
* כוונתו היתה לציין כי התשועה באה מה' ולכן על ישראל לדרוש את ה'.
* התוצאה היתה הפוכה: בני ישראל הפכו את האפוד לאלוהות.

משפחת גדעון, מותו והתנהגות ישראל לאחר מותו (כ"ט-ל"ה):
לגדעון היו נשים רבות ושבעים בנים, ביניהם אבימלך. לאחר מות גדעון שבו ישראל לעשות הרע בעיני ה', לא זכרו את ה' המושיע אותם ולא זכרו לגדעון את החסד שעשה עמם.

שאלות פרק ח'		שאלה	פרק
	1	<p>ויכוח בני אפרים עפ"י שאלת בגרות</p> <p>בספר שופטים מסופר על ויכוחים שהיו לבני אפרים עם גדעון ועם יפתח. א. מה היה חלקם של בני אפרים בנצחון על מדין ומדוע כעסו על גדעון? ב. כיצד הגיב גדעון לטענת בני אפרים ומה השיג בתגובתו?</p>	ח'
	2	<p>אנשי סוכות ופנואל עפ"י שאלת בגרות</p> <p>בספר שופטים מסופר שגדעון ביקש מאנשי סוכות לחם לצבאו. א. כיצד נימק גדעון את בקשתו? ב. 1. מה היה הרקע לסכסוך של גדעון עם אנשי סוכות? 2. מה היה הרקע לסכסוך של גדעון עם אנשי פנואל? ג. מתי וכיצד העניש גדעון את אנשי סוכות ומתי וכיצד העניש את אנשי פנואל? באר את תפקיד הנער מסוכות בתוך עניין זה.</p>	ח'
	3	<p>התנהגות גדעון כלפי אנשים שונים בעם</p> <p>גדעון נהג באנשי אפרים בלשון רכה, ואילו באנשי סוכות ופנואל ביד קשה. מה בכל זאת היה הקו המשותף להתנהגות עם אלה ועם אלה?</p>	ח'
	4	<p>הריגת זבח וצלמונע</p> <p>עייין בפסוקים י"ח-כ"א. א. מה היה הרקע להריגתם של זבח וצלמונע מלבד היותם מלכי מדיין? ב. מי הרג את זבח וצלמונע וכיצד נתגלגל הדבר כי היה זה דווקא הוא שהרגם?</p>	ח'
	5	<p>עפ"י שאלת בגרות</p> <p>ישראל ביקשו מגדעון "משל בנו גם אתה גם בנך גם בן בנך". א. כיצד נימקו את בקשתם מגדעון וכיצד נימק גדעון את סירובו לבקשתם? ב. איזה חלק בבקשתם היה מונע ע"י הנימוק שציינו, איזה חלק בבקשתם הונע בוודאי ע"י שיקול אחר, ומה יכול להיות לדעתך שיקול זה?</p>	ח' "משל בנו"
	6	<p>עייין בפסוקים כ"ד-כ"ח. א. מה בקש גדעון מהעם ומה גרם לו לבקש זאת? ב. כיצד הגיב העם לבקשתו ומה היתה תוצאת תגובתם? ג. ציין הדמיון וההבדלים בין מעשה זה לבין חטא העגל.</p>	ח' האפוד
	7	<p>עפ"י שאלת בגרות תגובות מנהיגים להצעת המלוכה</p> <p>בשלב ראשון תמה גדעון על שנבחר להושיע את ישראל בטענה כי הוא הצעיר מבני המשפחה הקטנה ביותר בשבטו. א. באיזה נימוק דחה הפעם את הצעת ישראל למשול בהם? ב. עייין בשמ"א ח', א-ו ובפרק י', יז-יט. מה היתה תגובת שמואל לבקשת העם להמליך עליהם מלך? השווה תגובתו לזו של גדעון. ג. באיזה נימוק ניסה יפתח לדחות בתחילה את הצעת זקני גלעד לעמוד בראש המלחמה נגד עמון ומה שכנע אותו לבסוף לקבלה?</p>	ח'
	8	<p>ישראל לאחר מות גדעון א. מה היו שני הדברים שנכשלו בהם ישראל לאחר מות גדעון? ב. באיזה אופן בא לביטוי כי בני ישראל לא עשו חסד עם בית גדעון?</p>	ח'

טבלה מסכמת
מעגל החטא, העונש והמושיע

המצב אחרי התשועה	פרק	שופט	תגובת ישראל	עונש	חטא
"ותשקט הארץ ארבעים שנה... ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'"...	ג'	עתניאל בן קנז	"ויזעקו בני ישראל אל ה'"	"ויחר אף ה' בישראל וימכרם ביד כושן בן רשעתים מלך ארם נהרים"	"ויעשו בני ישראל את הרע בעיני ה'"
"ותשקט הארץ שמונים שנה"	ג'	אהוד בן גרא	"ויזעקו בני ישראל אל ה'"	"ויחזק ה' את עגלון מלך מואב"	"ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'"
	ג'	שמגר בן ענת		פלשתים	
"ותשקט הארץ ארבעים שנה. ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה'"...	ד'	"ודבורה אשה נביאה... ותשלח ותקרא לברק בן אבינעם"...	"ויצעקו בני ישראל אל ה'"	"וימכרם ה' ביד יבין מלך כנען אשר מלך בחצור"	"ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'"
"ותשקט הארץ ארבעים שנה... ויהי כאשר מת גדעון וישבו בני ישראל ויזנו אחרי הבעלים... ולא זכרו בני ישראל את ה' אלהיהם המציל אותם... ולא עשו חסד עם בית ירובעל גדעון ככל הטובה אשר עשה עם ישראל"	ו'	* איש נביא גדעון	* "מפני מדין עשו להם בני ישראל את המנהרות"..." ויזעקו בני ישראל אל ה'"	"ויתנם ה' ביד מדין"	"ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה'"

ה"מנהיג" הבא שמוספר עליו הוא אבימלך, שהמליך את עצמו ולא דמה בפעולותיו לשופטים.

סיכום הפרק	סיכום פרק ט' המלכתו של אבימלך ומשל יותם
	<p>אבימלך משכנע את בעלי שכם להמליכו (א' - ו'): הטיעונים בהם השתמש אבימלך כדי לשכנעם: 1. עדיף שימלוך בכם אדם אחד ולא שבעים אנשים (שבעים בני גדעון). 2. אני בן משפחה שלכם (מצד אמו). אנשי שכם הסכימו להמליכו, ואבימלך הרג את כל אחיו, מלבד יותם שהצליח להסתתר.</p> <p>משל יותם (ז' - כא): המשל: המשל מופנה אל בעלי שכם. יותם מזכיר עצי זית, תאנה וגפן שאליהם פנו העצים בבקשה למלוך, אך הם סירבו להצעה מפני שהם עסוקים ביצירת פירות. לאחר מכן פנו העצים אל האטד, שהוא שיח נמוך וקוצני, והציעו לו למלוך. האטד קבל את הצעתם ואף הציע להם לבוא לחסות בצלו (הצל שאין לו)... לא רק זאת, הוא אף איים על ארזי הלבנון שאם לא יקבלו את מרותו עליהם, תצא ממנו אש ותאכלם.</p> <p>הנמשל: * העצים שפנו בבקשה למלוך מסמלים את אנשי שכם. * עצי הפרי מסמלים את אנשי ישראל היצרניים שמעדיפים להמשיך ליצור ולא להיות בעלי שררה. * האטד מסמל את אבימלך שבקש לעצמו שררה למרות שאין לו מה להציע. * ארזי הלבנון הרמים מסמלים את בעלי שכם, חשובי העיר, שאליהם פנה אבימלך.</p> <p>הטיעון: אתם מתנהגים בכפיות טובה כלפי גדעון. נתתם יד להריגת בניו והמלכתם עליכם את אבימלך.</p> <p>קללת יותם: אם נהגתם כהוגן עם בית ירובעל שמחו באבימלך וישמח הוא בכם. ואם לא נהגתם כהוגן תתעורר אש הריב והמחלוקת ביניכם לבין אבימלך.</p> <p>תחילת המחלוקת בין אבימלך לבעלי שכם (כ"ב - כ"ה): לאחר שלוש שנות שררה של אבימלך שלח אלקים רוח רעה בינו לבין בעלי שכם, כי הגיעה עת נקמת דם בניו של גדעון. בעלי שכם החלו לשים לו מארבים כדי לתפשו, ותוך כדי כך תפסו בדרך אנשים מאנשי אבימלך וגזלו מהם.</p> <p>מרד געל בן עבד באבימלך (כ"ו - מ"א): * געל בן עבד ואחיו היו מאחד היישובים באזור שכם. בהגיעם לשכם בטחו בעלי שכם בגעל. געל יזם מרד באבימלך והחליט לצאת להלחם בו. זבול שר העיר, שהיה מתומכי אבימלך, שמע זאת והודיע על כך לאבימלך, בתוספת עצה להתכונן ולהקדים לצאת כנגד געל למלחמה. * געל לא ידע כי דבריו נודעו לזבול, וכשראה אנשים יורדים מההרים אמר זאת לזבול וקבל בתגובה הטעייה: זבול אמר "צל הרים אתה רואה כאנשים". * בפעם השנייה שראה אנשים מתקרבים, שוב אמר זאת געל לזבול והפעם נענה: הלא אתה רצית להלחם באבימלך, אם כך – צא והלחם. * תוצאת הקרב: מרד געל באבימלך לא הצליח.</p> <p>לכידת שכם והריגת אנשיה ע"י אבימלך (מ"ב - מ"ט): * אבימלך חלק אנשיו לשלושה ראשים וחכה לשעת הבוקר, בה יצאו רוב הגברים לעבוד בשדות. * קבוצה אחת מאנשי אבימלך חסמה את הכניסה חזרה לעיר, ושתי הקבוצות האחרות הכו את העובדים בשדות. * לאחר מכן נלחם אבימלך בתוך העיר שכם, הרג אנשיה, הרס העיר וזרעה מלח. * האנשים שנותרו בעיר התבצרו במגדל שכם. אבימלך שרף המגדל והרג כל המתבצרים בו.</p> <p>המלחמה בתבץ ומות אבימלך (נ"י - נ"ז): * אנשי תבץ תמכו בבעלי שכם. גם הם נסו מפני אבימלך אל מגדל העיר. * אבימלך התכוון לשרוף המגדל בתבץ, כפי ששרף המגדל בשכם. * אשה השליכה את האבן העליונה של הריחיים על ראש אבימלך וגרמה לגסיסתו. * אבימלך בקש מנערו שיחיש את מותו בחרבו, כדי שלא יאמרו שמת בידי אשה.</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

* קללת יותם נתקיימה במלואה.	
שאלות פרק ט'	
שאלה	פרק
<p>אבימלך ורצונו למלוך עפ"י שאלת בגרות</p> <p>א. ציין שני טיעונים שנקט בהם אבימלך כדי לשכנע את אנשי שכם לתמוך בו. ב. איזה משני טיעונוי היה שקרי ומדוע? ג. ציין אירוע אחד בו נזכרה העיר שכם בספר יהושע וכן אירוע בספר יהושע בו נזכרו סביבות העיר: הר גריזים והר עיבל.</p>	1 ט'
<p>אבימלך מול גדעון</p> <p>עיין בפסוקים א'- ה' וציין שני הבדלים מהותיים בין גדעון לבין אבימלך.</p>	2 ט'
<p>משל יותם עפ"י שאלת בגרות</p> <p>עיין בפסוקים ו'- כ"א. א. מהם העצים השונים שהזכיר יותם במשלו, מדוע בחר להזכיר עצים אלה ואת מה או מי הם מסמלים? ב. מה היה טיעונו העיקרי של יותם?</p>	3 ט'
<p>משל יותם וקללתו</p> <p>א. מה היה טיב קללתו של יותם? ב. מה היו תוצאות משלו של יותם ומה היו תוצאות קללתו?</p>	4 ט'
<p>משל יותם וקללתו - עפ"י שאלת בגרות</p> <p>א. באמצעות איזה פרט מן המשל מבטא יותם את קללתו? ב. עיין בפסוקים כ"ב- כ"ה. כיצד מתקשרת הרוח הרעה הנזכרת בפסוקים אלה לקללת יותם בן ירובעל? ג. מדוע שלח ה' רוח רעה ביניהם?</p>	5 ט'
<p>בעלי שכם, געל בן עבד וזבול שר העיר- עפ"י שאלת בגרות</p> <p>א. עיין בפסוקים כ"ב- כ"ט וציין שתי פעולות שונות של בעלי שכם המבטאות את בגידתם באבימלך. ב. ציין מי היו געל בן עבד וזבול שר העיר, מה היה יחסם אל אבימלך וכיצד בא יחסם זה לידי ביטוי. ג. תאר בלשונך בקצרה את שני שלבי הדו שיח בין געל וזבול בפסוקים ל"ו- ל"ח.</p>	6 ט'
<p>ההסלמה בין בעלי שכם לאבימלך</p> <p>א. מה היתה עמדתם של בעלי שכם לגבי ההתרחשות המתוארת בפסוקים כ"ו- מ"א? ב. 1. תאר בלשונך בקצרה את מעשה אבימלך המתואר בפסוקים מ"ב- מ"ה. 2. תאר את ההסלמה ביחסי אבימלך ואנשי שכם המתוארת בפסוקים כ"ב- כ"ה, כ"ו- מ"א, מ"ב- מ"ה.</p>	7 ט'
<p>ההתבצרות במגדל שכם</p> <p>א. עיין בפסוקים מ"ו- מ"ט. מה היה השלב הרביעי של ההסלמה ביחסי אבימלך ואנשי שכם? ב. "מה ראיתם עשיתם מהרו עשו כמוני" (מ"ח). מי אמר משפט דומה קודם לכן, באיזה הקשר ומהו ההבדל בין שני המקרים?</p>	8 ט'
<p>אבימלך בתבץ</p> <p>א. ציין הדמיון וההבדלים בין ההתרחשות במגדל שכם להתרחשות בתבץ. ב. באיזה אופן באה מפלתו של אבימלך בידי אשה והיכן שמענו קודם לכן על מפלת אדם ביד אשה? ג. יואב הזכיר את מות אבימלך ע"י אשה בתבץ בשמ"ב י"א, כא. מהו ההקשר הכללי בו נזכרו הדברים ומה היתה מטרת אזכור מות אבימלך בתוך הקשר זה?</p>	9 ט'

סיכום פרק י' השופטים תולע ויאיר ושעבוד ישראל לבני עמון

א'- ב': **תולע בן פואה בן זודו** (דודו – שם אדם) שפט את ישראל 23 שנה.
ג'- ד': **יאיר הגלעדי** שפט את ישראל 22 שנה. היו לו שלושים בנים רוכבים על שלושים עיירים (חמורים) ולהם שלושים עיירים (ערים).

השעבוד לעמון (ה' - י'):

ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'. הרעה שעשו מתוארת בצורה קשה יותר מבעבר (ו'). ה' שעבדם ביד עמון. לאחר שמונה עשרה שנה, כשהורע מצבם מאד, זעקו לה' והתוודו על חטאתם.

דבר ה' לישראל (י"א - ט"ז):

ה' הוכיח את ישראל על מעשיהם. בעקבות דבר ה' חזרו ישראל בתשובה. ה' רצה להושיע את ישראל מפני ש: 1. ישראל חזרו לעבוד את ה'. 2. נכמרו רחמיו על צרת ישראל.

החיפוש אחר מושיע (י"ז - י"ח):

עמון החלו לעלות על ישראל למלחמה. בשונה מהפעמים הקודמות בהן נאמר שה' שלח לישראל מושיע, החלו עתה שרי גלעד עצמם לחפש להם מושיע.

שאלות פרק י'

פרק	שאלה
1 י	חטא, עונש, זעקה ותשובה אבימלך היה שונה מהמעגל הרגיל של תקופת השופטים: חטא, עונש (גויים שוטים), זעקה לה', תשובה, וחוזר חלילה. א. מתי חוזר ספר שופטים לתאר מעגל זה? ב. תאר הפרטים יוצאי הדופן במעגל זה לעומת הפעמים הקודמות.
2 י	דבר ה' לישראל ציין הדמיון וההבדלים בין תוכחת הנביא בפסוקים י"א- ט"ז לבין דברי הנביאים לישראל בפרק ב', א- ה ובפרק ו', ז- י.
3 י	הושעת ישראל עיין בפסוקים י"א- ט"ז. מהן שתי הסיבות לכך שה' הושיע את ישראל?

סיכום פרק י' יפתח הגלעדי

מינויו של יפתח לראש הלוחמים בעמון ולראש בני גלעד (א' - יא):

- * אחי יפתח גירשוהו מנחלתם מפני שהיה בן אביהם גלעד, אך בן אשה אחרת ולא בן אמם.
- * יפתח נאלץ לברוח לאזור לא מיושב, הגיע לארץ טוב והתלקטו אליו אנשים ריקים.
- * מתוך האיום של בני עמון על ישראל, פנו זקני גלעד אל יפתח שיוכיל את המלחמה בבני עמון.
- * יפתח טען: הלא קודם גרשתם אותי ומדוע אתם באים אלי עכשיו כשאתם בצרה?
- * תשובת זקני גלעד: אם תלחם לנו בעמון נשימך לראש לכל יושבי גלעד.
- * יפתח קבל את ההצעה.

נסיון ההיזברות של יפתח עם מלך עמון (י"ב- כ"):

שאלת יפתח: יפתח שלח שליחים למלך עמון ושאלו: מה גורם לך לרצות להלחם בארצי?

טענת מלך עמון: בני ישראל לקחו ערים מארצי בעלותם ממצרים ולכן עליך להשיב את הערים.

טענות יפתח: א. 1. ישראל לא כבשו שטח זה ישירות מעמון, אלא מסיחון מלך האמורי שכבש מעמון. 2. ישראל אף לא פתחו במלחמה נגד האמורי, אלא סיחון הוא שפתח במלחמה נגד ישראל. 3. בעקבות העובדה שנאלצנו להשיב מלחמה, הוריש ה' אלקינו לנו את השטח הזה, ואם כך אין הוא שלכם. מה שיריש לכם כמוש אלהיכם הוא שלכם ומה שמוריש לנו ה' אלקינו הוא שלנו.

ב. האם דורש אתה את טובת עמך יותר משדרש בלק בן צפור את טובת עמו (מואב, שכניהם) והוא לא נלחם בישראל

ג. אם אתם מרגישים שהשטח שייך לכם, מדוע לא עשיתם דבר כדי לכבשו בשלוש מאות השנים שעברו מאז?

ד. אנחנו לא יצאנו להלחם בכם ולא עשינו לכם דבר, ואילו אתם מבקשים עילה להלחם בנו.

מלחמת יפתח בכני עמון, נדר יפתח וקיומו (כ"ט- מ'):

למרות שמינויו בא לו מזקני גלעד ולא משמים, היה מינויו כמושיע לישראל, רצוי בעיני שמים ורוח ה' נחה על יפתח.

* ביצאו להלחם בכני עמון נדר יפתח נדר שאם ייתן ה' את עמון בידיו, יעלה לעולה את הראשון שיצא לקראתו מדלתי ביתו בשובו בשלום.

* ה' נתן את עמון בידו וכשחזר לביתו היתה בתו הראשונה שיצאה לקראתו.

* יפתח הוכרע ע"י צערו משהתברר לו מה גרם נדרו, אך חש שאינו יכול לשוב בו מנדרו לה'.

* **בת יפתח** הסכימה שאינו יכול להפר את נדרו, אך ביקשה ארכה של חודשיים ללכת עם חברותיה להרים ולבכות על בתוליה.

* יפתח קיים את נדרו (חז"ל אומרים שלא מתה, אלא הייתה פרושה מאיש כל ימי חייה. ויש אומרים שמתה ממש).

* מאז היה **מנהג אצל בנות ישראל** ללכת לבכות לבת יפתח ארבעה ימים בשנה. (י"א שבכו יחד אתה על הפרישות שנכפתה עליה וי"א שבכו על מותה).

שאלות פרק י"א

שאלה	פרק
<p>בחירת יפתח למושיע - עפ"י שאלת בגרות</p> <p>א. תאר בקצרה כיצד שכנעו זקני גלעד את יפתח לעמוד בראשם ובאיזו מידה נתקלו בהתנגדות במהלך המשא ומתן עם יפתח.</p> <p>ב. מה עשה יפתח כדי למנוע את המלחמה עם בני עמון?</p>	1 יא
<p>הדין וחוסר ההסכמה בין יפתח לעמון - עפ"י שאלת בגרות</p> <p>א. מה היתה תביעת בני עמון מישראל כנגד דברי יפתח "מה לי ולך כי באת אלי להלחם בארצי"?</p> <p>ב. עיין בפסוקים י"ד- כ"ב. מה היתה תשובת יפתח לתביעת בני עמון ובמה מהווה הסיפור על המלחמה בסיחון סיוע לתשובתו?</p>	2 יא
<p>המשא ומתן עם עמון עפ"י שאלת בגרות</p> <p>א. ציין בקצרה שלוש טענות של יפתח כלפי מלך בני עמון וציין מה היתה תוצאת המשא ומתן ביניהם.</p> <p>ב. בתשובתו מזכיר יפתח אירועים הקשורים לאדום. ציין המקור בתורה בו נזכר אירוע זה.</p> <p>ג. שאול נלחם אף הוא בכני עמון. 1. ציין המקור בו נזכרה מלחמה זו. 2. ציין הדמיון בין הטכסיס בו השתמש שאול במלחמה בכני עמון לבין הטכסיס בו השתמש אחד השופטים במלחמתו.</p> <p>ד. גם דוד נלחם בכני עמון. מה היה מעשהו של חנון מלך עמון שהביא למלחמה?</p>	3 יא
<p>יפתח ודוד והאנשים שהצטרפו אליהם עפ"י שאלת בגרות</p> <p>יפתח ודוד נאלצו שניהם לברוח ממקומם.</p> <p>א. מה היתה הסיבה לבריחת יפתח מביתו ומה הביא לחזרתו?</p> <p>ב. 1. כיצד מכוונים בכתוב האנשים שהתקבצו אל יפתח וכיצד מכוונים בכתוב האנשים שהתקבצו אל דוד לאחר שהתחזה כמושגע בפני אכיש מלך גת בבריחתו מפני שאול?</p> <p>2. בשונה מסוג האנשים שהלכו איתו קודם לכן – איזה סוג של אנשים הלך עם דוד בזמן מרד אבשלום?</p> <p>ג. לגבי אבימלך נזכרה חברתם של אנשים ריקים ופוחזים. מה היה ההבדל בין היות אבימלך בחברת אנשים אלה ובין היות יפתח בחברת אנשים אלה?</p>	4 יא

5	<p>נדר יפתח- עפ"י שאלת בגרות</p> <p>א. מה היה נדרו של יפתח ומה הניע אותו לנדור את נדרו? ב. מה היה נדרה של חנה, ומה הניע אותה לנדור את נדרה?</p>	יא
6	<p>עייין בפסוקים ל"ב- מ'.</p> <p>א. כיצד הגיב יפתח כשהתברר לו מה הביא עליו נדרו? ב. כיצד הגיבה בת יפתח לדברי אביה על הצורך בקיום הנדר? ג. מהו המנהג שהתפתח בישראל לאחר קיום הנדר?</p>	יא בת יפתח

סיכום פרק יב'
מלחמת יפתח באנשי אפרים ושלושת השופטים הבאים

מלחמת יפתח ואנשי אפרים (א' - ז'):
אנשי אפרים כעסו על יפתח שלא קרא להם למלחמה בעמון, ואיימו לשרוף את ביתו באש.
תגובת יפתח: בעבר, בזמן שסבלנו מבני עמון, קראנו לכם לעזור ולא באתם, לכן לא חשתי עכשיו שיש טעם לקרוא לכם. תגובתו השנייה: **מלחמה בבני אפרים**.
 יפתח ואנשי גלעד נלחמו באפרים. כדי למנוע מהם להימלט חסמו בני גלעד את מעברות הירדן.
מבחן הגיית האות ש' כדי לדעת מי משתייך לבני אפרים: אנשי גלעד אמרו לניגשים לעבור במעברות הירדן להגיד את המלה "שכולת", שכן בני אפרים לא בטאו את האות ש' כראוי. מי שאמר "סכולת" במקום "שכולת" נהרג ע"י אנשי גלעד. באופן זה הרגו אנשי גלעד ארבעים ושניים אלף איש מבני אפרים.

שלושת השופטים הבאים (ח' - ט"ו):
אבצן מבית לחם, שהיה אב לשלושים בנים ושלושים בנות וחיתן את כולם.
אילון הזבולוני – שפט את ישראל עשר שנים.
עבדון בן הלל הפרעתוני – היו לו ארבעים בנים ושלושים בני בנים רוכבים על שבעים עיירים (סימן לחשיבות ולמעמד).

שאלות
פרק יב'

פרק	שאלה
1	<p>בני אפרים עם יפתח ועם גדעון - עפ"י שאלת בגרות</p> <p>א. מדוע כעסו בני אפרים על יפתח, וכיצד הסתיים הויכוח ביניהם? ב. ציין הדמיון וההבדלים בין טענת בני אפרים כלפי גדעון ותגובתו אליה, ובין טענתם כלפי יפתח ותגובתו אליה.</p>
2	<p>הויכוח בין בני אפרים ליפתח</p> <p>פסוקים א' - ג' מתארים את הויכוח המילולי בין בני אפרים ליפתח. א. ציין טיעונו של מי מהם מוצדק יותר בעיניך והסבר בקצרה מדוע. ב. עייין בפסוק ד' וציין מהי הסיבה לכך שאנשי גלעד פתחו במלחמה נגד אנשי אפרים.</p>
3	<p>המלחמה בין בני אפרים ליפתח</p> <p>א. באיזה אופן מנעו אנשי גלעד מאנשי אפרים להימלט וכיצד ווידאו לגבי כל מקרה אם מדובר באיש אפרים או בן שבט אחר? ב. ציין מקומות נוספים בספר שופטים בהם נזכרה חסימת מעברות הירדן כאחת הטקטיקות במלחמה.</p>
4	<p>שלושת השופטים הבאים</p> <p>א. ציין מי היו שלושת השופטים הבאים אחרי יפתח הגלעדי וכתוב מי מהם דומה לשופט הנזכר קודם לכן במובן כלשהו, ולאיזה שופט הוא דומה במובן זה. ב. ציין שמותיהם של שלושה שופטים קודמים שעליהם סיפר הכתוב בקצרה בפסוקים בודדים בלבד.</p>

סיכום פרק יג'
הבשורה על הולדת שמשון וההוראות הנלוות לכך

התגלות מלאך ה' אל אשת מנוח (א' - ז')
 * מלאך ה' התגלה אל אשת מנוח, בישר לה שלוש בשורות והורה לה שתי הוראות:
 1. את תהרי ותלדי בן.
 2. בנך יהיה נזיר אלקים.
 3. בנך יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים.
 הוראות: א. משום שבנך יהיה נזיר עליך להיזהר לא לשתות יין ושכר ולא לאכול כל טמא.
 ב. לכשייוולד בנך אסור יהיה לגלח את שער ראשו (כחלק מנזירותו).
 * אשת מנוח סיפרה לבעלה כי התגלה אליה איש האלקים שמראהו "כמראה מלאך האלקים נורא מאד". היא ציינה בפני בעלה את אשר אמר לה איש האלקים, בהשמטת האמירה שהבן שיוולד יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים.
התגלות המלאך למנוח ואשתו (ח' - כ"ג):
 * מנוח התפלל לה' שישלח אליו שוב את איש האלקים.
 * ה' נעתר לתפילתו והמלאך נגלה שוב לאשתו. האשה קראה למנוח לבוא ואז פגש גם הוא את ה"איש" שנגלה אליהם.
 * מנוח, שהופתע מדברי אשתו, בקש לאשר את הדברים ששמע ממנה או לשמוע פרטים נוספים, אך המלאך לא חידש דבר, אלא חזר על דבריו הקודמים.
 * מנוח לא ידע כי העומד לפניו הוא מלאך ה' ובקש לעכבו לארוחה.
 * המלאך השיב שלא יאכל עמם, אך מנוח יכול להעלות את גדי העזים לעולה.
 * לשאלת מנוח סירב ה"איש" לענות לשמו, ובהעלות מנוח את גדי העזים על הצור עלה להב המזבח השמימה ועמו המלאך – "אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא".
 * משהבין מנוח כי ראו שניהם את מלאך ה' חשש שימותו, אך אשתו הרגיעה אותו באמרה, שלו חפץ ה' להמיתם, לא היה לוקח מידם את העולה, לא מראה להם מה שראו ולא משמיע להם את הבשורה על הולדת שמשון וההוראות שנילוו לכך.
הולדת שמשון (כ"ד - כ"ה):
 שמשון היה משבט דן ומקום מושב משפחתו היה בצרעה.
 כשגדל שמשון החלה רוח ה' לפעמו (במחנה דן, בין צרעה ובין אשתאול).
ההבדלים בין נזירות שמשון לנזירות רגילה:
 1. נזיר מקבל על עצמו את הנזירות ואילו שמשון היה נזיר מבטן, לא בבחירתו.
 2. נזירות נמשכת לתקופה קצובה, ואילו שמשון היה נזיר עולם.
 3. לנזיר אסור להיטמא למת, ואילו על שמשון לא חל איסור זה.

שאלות ותשובות
פרק יג'

שאלה	פרק
התגלות המלאך לאשת מנוח א. ציין ארבעה פרטים שציין או הורה המלאך לאשת מנוח. ב. אילו מפרטים אלה השמיטה אשת מנוח בספרה לבעלה על התגלות המלאך, ומהו הפרט שהוסיפה על דברי המלאך?	1 יג

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

2	א. ציין המקור בתורה לציוויים החלים על הנזיר וכתוב מה מבין ציוויים אלה אמר המלאך לאשת מנוח ומה לא אמר לה. ב. הסבר מדוע לא הזכיר המלאך בפני אשת מנוח את אחד הציוויים החלים על הנזיר. ג. ציין שני הבדלים בין שמשון ובין הנזיר עליו מדובר במקור שציינת.	יג נזירות
3	התגלות מלאך ה' אל מנוח ואשתו עפ"י שאלת בגרות א. מי היה הדובר שפנה אל אשת מנוח עפ"י סברת אשת מנוח ועפ"י הבנת בעלה? הוכח דבריך מן הפסוקים. ב. מה רצה מנוח לעשות לפני שנודע לו "כי מלאך ה' הוא"? ג. כיצד ידע מנוח לבסוף שמלאך ה' דבר אתו?	יג
4	מנוח ואשתו עפ"י שאלת בגרות א. גם מנוח גם אשתו נזכרים פעמים רבות בסיפור הבשורה על הולדת שמשון וההוראות המיוחדות בקשר לכך. מי מהם היה בכל זאת הגורם המוביל בסיפור זה? הוכח דבריך מן הפסוקים. ב. מדוע חשש מנוח מהופעת המלאך וכיצד הרגיעה אותו אשתו?	יג
5	התגלויות של מלאך ה' ציין שתי הופעות של מלאך ה' בספרים יהושע ושופטים בהם חשב הנמען בתחילה כי אדם מדבר אליו ורק לאחר מכן הבין כי מלאך ה' הוא הדובר אליו.	יג

סיכום פרק יד' נישואי שמשון, מפלת האריה וחידת שמשון

אירוסי שמשון ומפלת האריה (א' - ט'):

* שמשון בקש מהוריו להינשא לאשה מתמנה.

* הוריו התנגדו לנישואין משום שהייתה נכרייה בת לפלשתים משעבדיהם, אך לאחר מכן שיתפו ההורים פעולה.

הסיבה: ה' סבב את הדברים כך, שיובילו לתחילת הושעת שמשון את ישראל מיד פלשתים.

* בדרך לתמנה נפרדו דרכי שמשון והוריו. **שמשון נתקל באריה בכרמי תמנה ושסעו בקלות** בידיו, ולחוריו לא גילה את דבר שישוע האריה.

נישואי שמשון וחידתו (י' - י"ט):

* בזמן משתה נישואיו **חד שמשון חידה** לשלושים המרעים שהיו אתו. תמורת פתרון החידה הציע להם שלושים סדינים (יריעות בד שהאדם מתעטף בהן ביום או בלילה) ושלושים חליפות בגדים. אם לא יפתרו את החידה, יתנו הם לו את אותו הדבר.

* חידת שמשון: **"מהאוכל יצא מאכל, ומעז יצא מתוק"**.

הבחורים לא יכלו לפתור החידה, ואיימו על אשת שמשון שאם לא תפתהו לגלות לה הפתרון ותאמרה להם, ישרפו אותה ואת בית אביה באש.

* **גילוי החידה:** שמשון נכנע להפצרות אשתו ביום השביעי. אשתו גילתה לבחורים והבחורים אמרו לשמשון את פתרון החידה.

* **תגובת שמשון:** 1. "לולא חרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי" (= לולא גרמתם לאשתי לגלות התשובה ולאמרה לכם, לא הייתם יודעים את הפתרון).

2. שמשון הכה שלושים פלשתים, לקח חליפותיהם ומסרן לפותרי החידה כפי שהבטיח.

סיום הפרק (כ'): אשת שמשון נישאה למישהו אחר.

שאלות ותשובות

פרק יד'

פרק יד'	שאלה
1	הסדרת נישואי שמשון ומפלת האריה
יד'	א. מדוע התנגדו הוריו של שמשון לנישואיו עם האשה מתמנה וכיצד מסביר הכתוב את הסיבה האמיתית לרצונו של שמשון לשאתה? ב. העובדה שמשון לא סיפר להוריו על גבורתו בשיסוע האריה נזכרה פעמיים. מהם שני הדברים הנלמדים מעובדה

2	חידת שמשון א. ציין את לשון החידה של שמשון ואת פתרונה הידוע לנו. ב. באיזו דרך גילו הבחורים הפלשתים את התשובה לחידתו של שמשון?
3 י"ד	תגובת שמשון לגילוי החידה עפ"י ברות א. מהי משמעותה של אמירת שמשון: "לולא הרשתם בעגלתי לא מצאתם חידתי"? ב. מה היה מעשה שמשון בתגובה לגילוי הפתרון במרמה ומה מלמדת תגובתו של שמשון על דמותו במישור האנושי ועל מעורבות הגורם האלוקי?

סיכום פרק טו'
שועלי שמשון והכאת הפלשתים בלחי החמור

שועלי שמשון (א' - ח'):

* לאחר גילוי החידה במרמה נעדר שמשון לזמן מה. בזמן זה נתן אבי אשתו את בתו לאיש אחר.
* כנקמה לכד שמשון **שלוש מאות שועלים**, חיבר כל שניים מהם בזנבם ו**שם לפידים בין הזנבות**, הבעיר את הלפידים ו**שלח את השועלים לשדות הפלשתים**.
* הפלשתים בתגובה שרפו את אשתו ואת בית אביה באש וכנקמה הכה אותם שמשון "שוק על ירך מכה גדולה"

הסגרת שמשון ע"י אנשי יהודה (ט' - י"ג):

* לאחר שהכה בהם מכה גדולה נמלט שמשון לאזור יהודה, ופלשתים עלו ליהודה לאסרו "לעשות לשמשון כאשר עשה לנו".
* אנשי יהודה נבהלו מעליית הפלשתים אליהם, והוכיחו את שמשון על מעשי ההתגרות שלו בפלשתים המושלים בהם והחזיקים מהם.
שמשון ענה להם "כאשר עשו לי כן עשיתי להם" בדיוק כפי שהפלשתים אמרו שברצונם "לעשות לו כאשר עשה לנו".
מפגשי שמשון והפלשתים היו מפגשים בין אדם מהיר חימה, כוחני ונוקם לבין קבוצה מהירת חימה, כוחנית ונוקמת. כל מפגשיהם רצופים מעשים לא הגונים ונקמות, אך הכל היה מאת ה' "כי תואנה הוא מבקש מפלשתים".
* שמשון בקש מאנשי יהודה שיישבעו לו כי הם מתכוונים להסגירו בלבד ולא לפגוע בו. אנשי יהודה נשבעו על כך והסגירו אותו לפלשתים.

מכה בלחי החמור (י"ד - י"ז):

שמשון ניתק מאסוריו, מצא לחי חמור טרייה (יש מפרשים: עצם מעצמות ראשו של החמור) והכה בה אלף איש. על שם כך קרא למקום "רמת לחי".

נס המים מהמכתש (י"ח - כ'):

* לאחר הכותו אלף איש היה שמשון **צמא מאד והתפלל לה'**: "אתה נתת ביד עבדך את התשועה הגדולה הזאת" ואחרי כל זה אפול ביד פלשתים בגלל צמא?
* ה' **נענה לתפילתו**, בקע את המכתש אשר בלחי והוציא ממנו מים.
* על שם נס זה קרא שמשון למקום "עין הקורא".

שאלות פרק טו'

1 טו כללי	איזו עובדה, שאינה נזכרת בכתוב, נלמדת מפסוקים א' - ב', ואיזו עובדה, שאינה נזכרת בכתוב, נלמדת מפסוקים י"ד, ה' - ו'?
2 טו	שמשון ומכת השועלים המקרה הראשון בו החל שמשון להכות בפלשתים היה בהכותו שלושים איש בתגובה למה שאירע בפתרון החידה. א. תאר את המקרה השני בו הכה שמשון בפלשתים וכתוב מה הביאו לעשות כן. ב. מה מלמדת תגובתו של שמשון למעשה אביה של אשתו על שמשון במישור האנושי והאם דומים הגורם האנושי

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

והגורם האלוקי כאן לאלו שבמעשה הריגת שלושים הבחורים? שמשון ואנשי יהודה	3 טו
א. תאר בקצרה כיצד גלגל מקרה נתינתה של אשת שמשון לאדם אחר את המכות שהכה שמשון בפלשתים זו אחר זו. ב. מה היתה מטרת הפלשתים בבואם ליהודה ומה היתה בקשת שמשון מבני יהודה? ג. כיצד הגיבו אנשי יהודה לדברי הפלשתים, כיצד הגיבו לבקשת שמשון ומה הניע אותם להגיב כפי שהגיבו?	4 טו
עיין בפסוקים ט'-כ. א. ציין את שתי משמעויותיה של המלה "לחי" בפסוקים אלה. ב. תאר כיצד בא לכיטוי כוחו הרב של שמשון בפסוקים אלה וכתוב מהו הנס שנעשה לו משמים בהמשך למעשיו.	5 טו
תפילות שמשון- עפ"י שאלת בגרות ציין על מה באה תפילת שמשון בפרק זה וכתוב בקצרה על תפילה נוספת שהתפלל שמשון לה' ועל מה נסכה.	

סיכום פרק ט"ז שמשון ודלילה ונקמת שמשון האחרונה

שמשון ואנשי העיר עזה (א' - ג'):

שמשון הגיע לעזה ונשאר אצל אשה זונה. לעזתים נודע ששמשון נמצא בעירם, ולכן תכננו לארוב לו באזור שער העיר ולהרגו בשעה שיצא מן העיר. שמשון לא חיכה עד הבוקר, קם בחצי הלילה, נגש לדלתות שער העיר בלי שהבחינו בו, שם הדלתות עם הברזים על כתפיו ונעלם אל ראש ההר בשימו את הפלשתים ללעג מפני כוחו.

שמשון ודלילה (ד' - כ"ב):

* שמשון הגיע לנחל שורק ושם אהב אשה בשם דלילה.
* סרני פלשתים אמרו לדלילה לפתותו שיגלה לה את מקור כוחו, כדי שיוכלו להכניעו דרך נקודת החולשה שלו. תמורת זאת הצינו לה אלף ומאה כסף מכל אחד מהם.
* דלילה עשתה ארבעה ניסיונות להביא את שמשון לגלות לה את מקור כוחו.
שלוש פעמים ענה לה תשובה לא נכונה, שלוש פעמים בדקה את תשובתו לראות אם אמר לה את האמת וקראה "פלשתים עליך שמשון" כדי לבחון זאת, ושלוש פעמים ניתק שמשון הכבלים בקלות.
בפעם הרביעית נכנע להצקותיה וגילה את האמת. דלילה עשתה כפי שאמר לה, וכוחו של שמשון סר מעליו.
התשובות הלא נכונות: 1. אם יאסרוני בשבעה יתרים (מיתרים, חבלים דקים) לחים יסור כוחי.
2. אם יאסרוני בעבותים חדשים שלא נעשה בהם עדיין כל שימוש אחר יסור כוחי.
3. אם תארגי את שבע מחלפות ראשי (מקלעות שער) עם המסכת (שערי יהיה ארוג בתוך מלכך האריגה) יסור כוחי.
התשובה הנכונה: "מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלקים אני מבטן אמי, אם גולחתי וסר ממני כוחי".
הפלשתים אסרו את שמשון ונקרו את עיניו.
במהלך שהותו בבית האסורים החל שערו לצמוח שוב.

"תמת נפשי עם פלשתים" (כ"ג - ל"א):

הפלשתים התאספו ברוב עם לשמוח על נתינת שמשון בידם ולזבוח לאלהיהם. שמשון בקש מהנער המחזיק בידו שיניח לו להישען על העמודים.
שמשון התפלל לה' שיחזקוהו בפעם האחרונה כדי להינקם מפלשתים, וה' נענה לתפילתו.
בידעו כי במעשהו האחרון יביא למותו שלו יחד עם פלשתים קרא שמשון "תמת נפשי עם פלשתים" והפיל הבית על יושביו. המתים שהמית במותו היו רבים מאשר המית בחייו.

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק טז' שאלה		פרק טז
<p>א. צטט את חלקו הראשון של פסוק ב' בתוספת המלה החסרה שם. ב. ציין הדמיון וההבדלים בין המסופר על אשת שמשון הראשונה לבין דלילה.</p>		1 טז 2 טז
<p>עיין בפסוקים י"ז- י"ח והשב: א. מהו הדבר ששמר על הכוח שנתן ה' ביד שמשון? ב. כיצד לא הבין שמשון את התוצאה הצפויה של גילוי מקור כוחו לדלילה?</p>		
<p>א. באיזה אופן נוסף שיתפה דלילה פעולה עם הפלשתים ומה היתה תוצאת הדבר? ב. הפלשתים האמינו כי לכדו את שמשון אויבם לתמיד, אולם עשו טעות אחת. מה היתה טעות זו? ג. מהו הדבר הנוסף שהביא להשבת כוחו של שמשון מלבד טעותם של הפלשתים?</p>		3 טז
<p>צטט את הפסוקים המציינים את הקרבתו של שמשון במעשה הפלת האולם על יושביו ואת גודל הישגו בהפלת הבית.</p>		4 טז

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

טבלה כלל השופטים ופעולותיהם

שופט	פרק	שבט	מקום מושבו	פעולה	אזור פעולה	האויב נגדו נלחם
עתניאל בן קנז	ג'	יהודה		שפט והושיע במלחמה		ארם ומלכם כושן רשעתים
אהוד בן גרא	ג'	בנימין		הושיע במלחמה		מואב ומלכם עגלון
שמגר בן ענת	ג'			נלחם		פלשתים
דבורה הנביאה וברק בן אבינעם	ד'-ה'		דבורה: תחת תומר דבורה, בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים. <u>ברק</u> : קדש נפתלי	דבורה שפטה, ברק נלחם	אזור הר תבור ונחל קישון	כנען, מלכם יבין ושר צבאו סיסרא
גדעון (ירובעל)	ו'-ח'	מנשה	עפרה	הושיע במלחמה	אזור עין חרוד וגבעת המורה	מדין
תולע בן פואה	י'	יששכר	שמיר בהר אפרים.	שפט עשרים ושלוש שנה		
יאיר הגלעדי	י'		(קמון)	שפט עשרים ושתיים שנה		
יפתח	י"א-י"ב		גלעד המצפה (י"א, ל"ד)	הושיע במלחמה, שפט שש שנים.	עמון, גלעד	עמון
אבצן	י"ב		בית לחם	שפט שבע שנים		
אילון	י"ב	זבולון	אילון	שפט עשר שנים		
עבדון בן הלל	י"ב		פרעתון בארץ אפרים	שפט שמונה שנים		
שמשון	י"ג-ט"ז	דן	צרעה	הושיע במלחמה, שפט עשרים שנה.	ערי פלשתים (תמנה, עזה ועוד)	פלשתים

המשך שבעת השופטים האחרונים

מעגל החטא, העונש, זעקת ישראל ושליחת המושיע כבר אינו כתוב במובהק כמו אצל השופטים הראשונים. תיאור השופטים האחרונים שונה מזה של הראשונים מכמה בחינות:

* על חמישה מהשופטים נכתב מאד בקצרה, ללא תיאור המעגל.

* זעקת ישראל נזכרת פעם אחת, ובה מסופר שהתוודו על חטאם (בשונה מהפעמים הקודמות).

* על יפתח לא נאמר שה' שלחו, אלא מונה לתפקידו ע"י שרי גלעד, אך רוח ה' שרתה עליו.

* שמשון לא נשלח לתפקידו בהיותו אדם בוגר, אלא מונה לכך עוד בטרם נולד.

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

מיכיהו-מיכה מהר אפרים מופיע, ללא כל הקדמה, בויזוי בפני אמו: אלף ומאה הכסף שנלקחו ממך, ואשר באזני קללת את מי שגנב ממך – אני הוא זה שלקחו. משמעות הקללה הייתה חזקה, ונתפסה כנושאת בחובה סכנה ממשית, עד שהביאה גם את מיכה עצמו להתוודות על לקיחת הכסף, וגם את אמו להסב מיד את הקללה לברכה: "ברוך בני לה". מיכה השיב הכסף לאמו. אמו אמרה כי התכוונה להקדישו לה' – לעשות פסל ומסכה... – והשיבה אותו לבנה, שהיה לו "בית אלהים". מיכה השתמש בכסף לעשות פסל, שהצטרף אל האפוד, התרפים והכהן שאינו כהן (בנו של מיכה) שהיו ב"בית האלהים" של מיכה.

הנער מבית לחם יהודה (ז' - י"ג):

נער לוי שהתגורר בקרב שבט יהודה חיפש לו מקום חדש לגור בו, והגיע בחיפושיו עד בית מיכה. מיכה הציע לנער מחיה, כסף ובגדים כדי שיהיה לו לאב ולכהן, מפני ששמח על ההזדמנות "לעשות את המעשה הנכון" של שימת כהן לביתו משבט לוי: "עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן". (מיכה לא נרתע מהעובדה שהנער היה משבט לוי אך לא מזרע הכהנים).

שאלות פרק יז

פרק יז	שאלה
1 יז	גניבת הכסף ועשיית הפסל עיין בפסוקים א' - ו'. א. תאר בלשונך את ההתרחסות המתוארת בפסוק ב'. ב. ציין שלוש דוגמאות לחדירת מנהגי הגויים לישראל בדור ההוא ולערכוב שחל בין עבודת ה' לבין מנהגי כנען.
2 יז	"אין מלך בישראל" א. "בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה". מה בא לציין פסוק זה? ב. ציין שני הקשרים נוספים בספר שופטים בהם מתואר מצב זה.
3 יז	עפ"י שאלת בגרות - הלוי מבית לחם יהודה א. מה גרם למיכה להחזיר לאמו את הכסף שגנב? ב. מה גרם למיכה להפציר בנער מבית לחם יהודה לשרת אצלו ככהן? ג. איזו מלה בכתוב רומזת לאי התאמת הלוי מבית לחם יהודה לתפקיד שנתן לו מיכה מלבד העובדה שלא היה כהן?
4 יז כללי	א. עיין בפסוקים י"א - י"ב וציין כיצד באה לביטוי כפיות הטובה של הנער הלוי לאור המסופר בפרק י"ח. ב. המילים "ויואל... לשבת את האיש" מוכרות לנו מאדם אחר בתורה. מי היה אדם זה ועם איזה איש ישב? ציין מקור מדויק לדברך.

סיכום פרק י"ח בני דן, נחלה ופסל מיכה

מפגש חמשת בני דן עם הנער הלוי במסעם לחיפוש נחלה (א' - ו'):

* בחיפושם אחר שטח נוסף לנחלה, שלחו בני דן חמישה אנשים לרגל את הארץ כדי למצוא שטח מתאים.
* במסעם לכיוון צפון הארץ עצרו חמשת האנשים בבית מיכה אשר בהר אפרים, ופגשו בנער הלוי. לשאלתם ענה הלוי כי הוא משרת שם ככהן בשכירותו של מיכה, ולבקשתם "שאל באלהים" ו"בישר" להם כי ה' יהיה בעזרם.

מציאת ליש כעיר ראויה לנחלה (ז' - י'):

חמשת האנשים הגיעו עד העיר ליש בצפון, ומצאו אותה מתאימה לכיבוש עבור נחלתם. זאת משום שאנשיה היו שאננים ולא מוגנים, ליש לא נמצאה בקרבת ישובים שיכלו לבוא לעזרתה והאזור היה טוב למחיה ורחב ידיים. בטיעונים אלה שכנעו את אחיהם, בני דן, כי כדאי לכבוש את המקום.

המסע לכיבוש ליש וסכסוך בני דן עם בית מיכה (י"א - כ"ו):

* בני דן השתכנעו בכדאיות כיבושה של ליש, ויצאו "שש מאות איש חגור כלי מלחמה" חזרה לכיוון ליש. בדרך עברו בקרית יערים

אשר ביהודה ועל שם חנייתם שם קראו למקום מחנה דן.
מקום חנייתם הבא היה שוב בית מיכה.
* **חמשת המרגלים מבני דן השפיעו על אחיהם לקחת מבית מיכה את הפסל, האפוד, התרפים והמסכה, ואת ה"כהן" (הנער הלוי) אילצו ושכנעו (גם יחד) לבוא עמם.**
האינצ'י: שש מאות אנשים חגורים כלי מלחמה עמדו בפתח השער.
השכנוע: בני דן אמרו לו: האם לא עדיף לך להיות כהן לשבט שלם מאשר לבית איש אחד? – ויטיב לב הכהן".
* משגילו את הדבר **נזעקו אנשי בית מיכה לרדוף אחרי בני דן** והשיגום. בדרשם לקבל בחזרה את כל מה שנלקח מהם איימו עליהם בני דן שכל ניסיון פגיעה בהם יסתיים במוות ודאי לבית מיכה.
מיכה ראה כי חזקים הם ממנו, ויתר על ה"כהן" ועל רכושו ושב לביתו.
כיבוש ליש ופסל מיכה (כ"ז- ל"א):
בני דן כבשו את ליש, התיישבו בה ושינו את שמה ל**דן** על שם אבי שבטם.
את הפסל הקימו להם ומינו את יהונתן בן גרשם לכהן. יהונתן ובניו שימשו כהנים לשבט דן במשך שנים רבות.

שאלות		שאלה	פרק יח
 <p>שאלות ותשובות</p>	פרק יח'		
	"בני דן... ויבואו הר אפרים"		1 יח
	<p>עיין בפסוקים א'- ו'.</p> <p>א. בחפשם להם נחלה עצרו בני דן בהר אפרים. אנשי הר אפרים נזכרו כמה פעמים בספר שופטים. ציין בקצרה שניים מההקשרים בהם נזכרו והסבר מדוע נזכרו דווקא הם פעמים רבות בספר שופטים.</p> <p>ב. הוכח מהפסוקים כי שיבוש הדעות של הדור לגבי עבודת ה' התקיים גם בבני שבט דן.</p>		2 יח נוספות
	<p>ליש וערים</p> <p>א. עיין בשופטים פרק א' וכתוב מה גרם לבני דן לחפש להם נחלה.</p> <p>ב. עיין בפסוקים ז'- י' וציין חמש סיבות שגרמו לבני דן לראות בליש עיר מתאימה לכיבוש לנחלתם.</p> <p>ג. אילו מתוך חמש הסיבות הנ"ל נזכרו שוב כעובדות שסייעו לבני דן לכבוש את העיר?</p>		3 יח
<p>א. כתוב בקצרה ההקשר בו נזכרו: צרעה, אשתאול וקרית יערים וציין הקשר נוסף בו נזכרו צרעה ואשתאול.</p> <p>ב. ציין את הדרך המילולית ואת הדרך הלא מילולית בה שכנעו בני דן את הנער הלוי לבוא עמם.</p>		4 יח	
<p>עפ"י שאלת בגרות- סכסוך בני דן ובית מיכה</p> <p>א. עיין בשופטים י"ח. על מה פרץ הסכסוך בין בני דן ובין בית מיכה וכיצד הוא הסתיים?</p> <p>ב. מה אירע בסופו של הסיפור עם הפסל שעשה מיכה?</p>			

סיכום פרק י"ט
פילגש בגבעה

מירכתי הר אפרים לבית לחם יהודה (א' - י'): **איש לוי** היה נשוי ל**פילגש** (בעלת פחות זכויות מאשה נשואה. בלי חופה וקידושין) אשר מאסה בו לאחר זמן מה וחזרה לבית אביה **בבית לחם יהודה**.
לאחר ארבעה חודשים יצא האיש הלוי עם נערו לבית לחם "לדבר על לכה להשיבה".
אבי הנערה "החזיק" באיש הלוי שלושה ימים, ואף ביומיים הבאים שב והפציר בו להישאר ללון ולאכול אצלו. לקראת ערוכ היום החמישי סרב האיש הלוי להמשיך ולהישאר בבית חותנו והעדיף לצאת לדרך.
לא ליבוס, כן לגבעה (י"א - כ'):
בהגיעם סמוך ל**ליבוס** החשיך היום ונערו הציע לאיש הלוי ללון ב**ליבוס**, אך האיש ציין שלא יסורו "אל עיר נכרי אשר לא מבני ישראל הנה", אלא עדיף ללון בגבעה או ברמה.
האיש, פילגשו ונערו סרו אם כן ללון בגבעה אשר לבנימין, אולם לא היה שם אף אדם שהזמינם ללון בביתו.

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

בשעה זו שב לביתו איש זקן, אשר מוצאו מהר אפרים ומתגורר עתה בגבעה, והציע להם ללון בביתו.

מעשה הנבלה בגבעה (כ"א- כ"ח):

בעודם סועדים בבית האיש הזקן נסבו בני בליעל על הבית, ודרשו להוציא אליהם את האיש הלוי: "הוצא את האיש אשר בא אל ביתך ונדענו".
האיש הזקן התחנן אליהם שלא יעשו כמעשה הרע הזה, ובידעו כי לא יצליח לסלקם כליל, אלא אולי רק להסיוח דעתם ע"י תחליף, הציע להם להוציא את בתו ואת פילגשו של האיש הלוי במקום את האיש עצמו.
 האנשים לא אבו לשמוע, והאיש הלוי החזיק בפילגשו והוציאה אליהם.
 אנשי הבליעל התעללו בה עד הבוקר, אז נפלה מתמוטטת על סף הבית.
 האיש הלוי התייחס אליה כאילו דבר לא אירע וקרא לה "קומי ונלכה", אולם לא קבל כל מענה.

"שימו לבכם עליה, עוצו וזכרו" (כ"ט- ל'):

האיש הלוי החזיק את גופת פילגשו המתה, ניתחה לשנים עשר נתחים ושלח בכל גבול ישראל כדי לעוררם להגיב למעשה הנבלה אשר נעשה בישראל.

שאלות פרק י"ט

שאלה

פרק י"ט

ארבע הדמויות בתחילתו של הסיפור

1
י"ט
ע"ן בפסוקים א'- י'.
א. צ"ן מי הן ארבע הדמויות הפועלות בפסוקים אלה, מהו מקום ההתרחשות העיקרי ומה הוביל את הדמויות השונות למקום זה.
ב. מהו הנושא בו מאריכים פסוקים ג'- ט' וכיצד מסבירים פסוקים ט"ו ו"ח את הסיבה האפשרית להארכת הפסוקים בנושא זה?

בית לחם, יבוס והגבעה

2
י"ט
א. מה באים להדגיש הפסוקים בהם מציע הנער לאיש לוי לעצור ללינה ביבוס ואילו האיש מצ"ן שלא כדאי ללון בקרב נכרים, אלא עדיף להמשיך ללכת עד שיגיעו למקום ישוב יהודי (י"א- י"ב)?
ב. ע"ן בפסוקים ט"ז- י"ח וצ"ן מהם המקומות הנזכרים בפסוקים אלה ומה מסמל כל אחד מהם בסיפור זה.

"שימו לבכם עליה עוצו וזכרו"

3
י"ט
א. במה באה לידי ביטוי התנהגותם הנפשעת של אנשי הגבעה, האיש הזקן ואיש לוי?
ב. מה היתה תגובתו של איש לוי על מעשה אנשי הגבעה ומה היתה הכוונה שעמדה מאחורי תגובה זו?
ג. האם התממשה כוונת מעשהו של איש לוי?

ארבע הדמויות בתחילתו של הסיפור

1
י"ט
ע"ן בפסוקים א'- י'.
א. צ"ן מי הן ארבע הדמויות הפועלות בפסוקים אלה, מהו מקום ההתרחשות העיקרי ומה הוביל את הדמויות השונות למקום זה.
ב. מהו הנושא בו מאריכים פסוקים ג'- ט' וכיצד מסבירים פסוקים ט"ו ו"ח את הסיבה האפשרית להארכת הפסוקים בנושא זה?

סיכום

סיכום פרק כ' מלחמת ישראל בבנימין

שבטי ישראל נאספים לבירור, התייעצות וקבלת החלטה (א' - י"א):

* מעשהו של האיש הלוי השיג את מטרתו: בני ישראל הזדעזעו, יצאו מביתם ונקהלו במצפה לשם בירור העניין וקבלת החלטה מתאימה.

* **רבים מישראל יצאו** "למדן ועד באר שבע וארץ הגלעד" - "ארבע מאות אלף איש רגלי שולף חרב", והקשיבו לסיפורו של האיש הלוי, אשר תיאר את המקרה בגבעת בנימין (בהשמטת העובדה שרצו לדעת אותו ולא להרוג אותו, והעובדה שהוא עצמו הוציא את

(פילגשו אליהם).

* **ישראל היו מאוחדים בדעתם** ("כאיש אחד חברים") שלא ישובו לביתם עד שיבערו את הרעה.

ישראל ובנימין (י"ב-ט"ז):

שבטי ישראל בקשו להסגיר אליהם את בני הבליעל עושי הרעה, אך בני בנימין סירבו לכך והעדיפו לצאת למלחמה עם ישראל. מספר החיילים שהועמד למלחמה היה עשרים וששה אלף ועוד שבע מאות "איש בחור אטר יד ימינו... קולע באבן אל השערה ולא יחטיא".

היום הראשון למלחמה (י"ז-כ"ג):

ישראל עלו לבית אל ושאלו בה' מי יעלה תחילה למלחמה בבנימין. ה' ענה: "יהודה בתחילה". ישראל לא נקטו בהתכוננות מיוחדת מצידם, וניגפו לפני בנימין במלחמה. הם עלו שוב לבית אל, בכו לפני ה' ושאלו בה' אם להוסיף לגשת למלחמה בבנימין. תשובת ה': "עלו אליו".

היום השני למלחמה (כ"ד-כ"ט):

ישראל ניגפו שוב לפני בנימין, עלו לבית אל, בכו וצמו והעלו עולות ושלמים. באותם ימים היה ארון ברית ה' בבית אל ופנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן עומד לפניו. ישראל שאלו שוב בה' אם להוסיף להלחם בבנימין וה' ענה "עלו כי מחר אתננו בידך".

היום השלישי למלחמה (ל-מ"ח):

בני ישראל נקטו הפעם בשיטת המארב. בני בנימין הוטעו בתחילה לחשוב כי ישראל ניגפים לפניהם, כפי שהיה בפעמים הקודמות. אולם הפעם המצב היה שונה: ישראל הכו בבנימין, ואלה עדיין לא ידעו כי האורב מאחוריהם. בפנותם להביט בגבעה ראו כי עלה עשן מן העיר, וברצונם להימלט מצאו עצמם מכותרים ע"י האורבים והלוחמים הראשונים. אנשי בנימין ועריהם הוכו לפי חרב. שש מאות איש מבני בנימין נמלטו אל סלע הרימון

שאלות פרק כ'

שאלה

פרק כ'

<p>פרק כ' מספר על תחילת התיקון למעשה הנבלה שנעשה בישראל. א. עיין בפסוקים א'- י"א וציין מהם שני האופנים בהם החל התיקון לבוא לידי ביטוי ומהן המילים בכתוב המציינות זאת. ב. "ותקהל העדה... אל ה' המצפה" (א'). המצפה שמש מקום התקהלות לישראל גם במקרים נוספים. ציין שני מקרים בהם הקהיל שמואל את ישראל אל המצפה וכתוב המקור המדויק לדברך.</p>	<p>1 כ' תחילת התיקון במצפה</p>
<p>עיין בפסוקים ח'- ט"ז. א. מה היתה ההחלטה שקבלו ישראל פה אחד ולאיזה תפקיד הוקצו עשירית מהאנשים? ב. מה גרם לישראל לשנות מכוונתם המקורית ומה היה שינוי זה?</p>	<p>2 כ' מלחמת ישראל בבנימין</p>
<p>עפ"י שאלת בגרות- מלחמת ישראל בבנימין א. מה עשו בני ישראל כדי לוודא שהם פועלים נכון במאבקם בשבט בנימין? ב. "ויאמר ה' יהודה בתחילה". גם בעבר שאלו ישראל את ה' מי יעלה בתחילה וה' קבע כי יהודה יעלה בתחילה. ציין ההקשר והמקור בו נזכר הדבר.</p>	<p>3 כ' כ</p>
<p>עפ"י שאלת בגרות- בכי ושאיילה בה' א. מה היו ההבדלים בין תגובת ישראל למפלתם ביום הראשון למלחמה בבנימין ובין תגובתם למפלתם ביום השני? ב. מה היה ההבדל בין הבכי שבכו ישראל בשני הימים הראשונים לבין הבכי שבכו ביום השלישי? ג. עיין בפסוקים י"ז- כ"ד. שנייה מפסוקים אלה נראים כפסוקים שהתחלפו במקומם. ציין מהם שני פסוקים אלה ומדוע נראה כי התחלפו במקומם.</p>	<p>4 כ' כ</p>

	היום השלישי למלחמה בכנימין תאר את היום השלישי למלחמה בכנימין תוך השוואה למלחמת יהושע בעי.	5 כ'
 	<h2 style="margin: 0;">פרק כ"א</h2> <h3 style="margin: 0;">שבועת ישראל ופתרונה</h3>	
<p style="text-align: right;">שבועות ישראל והבכי בבית אל (א' - ה'):</p> <p>* שבועת ישראל הראשונה: ישראל נשבעו שלא יתנו את בנותיהם לנשים לכנימין. (הסיבה: רצונם להיכדל מהשבט החוטא). * הבכי: שוב בכו ישראל בבית אל, אך הפעם לא על ההפסד כי אם על הניצחון, שהוביל למצב שנפקד שבט מישראל – שבט כנימין. * שבועת ישראל השנייה: שבועה נוספת שנשבעו ישראל היתה שמי מכל שבטי ישראל אשר לא עלה עמם להלחם - יומת. (הסיבה: אם יש אנשים שלא השתתפו עמם, הרי שהוציאו עצמם מכלל הציבור, ובכך נתנו יד לעוברי העבירה בכנימין).</p> <p style="text-align: center;">קיום השבועה השנייה ופתרון השבועה הראשונה (ו' - י"ד):</p> <p>* ישראל ניחמו מכעסם על בנימין והרגישו תחושה קשה על ש"נגדע היום שבט אחד מישראל". * עתה עמדו בפני בעיה: איך יוכלו בני בנימין המעטים שנותרו לשקם את שבטם אם הם נשבעו לא לתת להם את בנותיהם לנשים? * מציאת פתרון לבעיה תוך כדי קיום השבועה השנייה: בני ישראל ביררו ומצאו כי אכן היו אנשים שלא הצטרפו אליהם למלחמה – אנשי יבש גלעד. בקיימם את שבועתם להמית את המשתמטים מהמלחמה, החיו מהם את הנשים הבתולות כדי לתיתן לבני בנימין לנשים. * הבעיה לא נפתרה עד הסוף: ישראל שלחו לקרוא לשלום לבני בנימין, אשר הסתתרו בסלע רימון, אלא שמספר הנשים שהביאו מיבש גלעד היה ארבע מאות ועל כן נותרו עוד מאתיים מבני בנימין אשר לא נמצאה להם אשה.</p> <p style="text-align: center;">הנשים המחוללות בשילה – המשך פתרון השבועה הראשונה (ט"ו - כ"ה):</p> <p>זקני העדה נועצו כיצד לפתור את בעיית הגברים הנותרים מבנימין שלא מצאו להם נשים. הפתרון שמצאו היה שבזמן שהעם חוגג את חג ה' בשילה יארבו בני בנימין בכרמים, וכשיראו את בנות ישראל מחוללות יצאו לחטוף להם נשים מבין המחוללות. בצורה זו יוכלו לטעון כלפי אבותיהן ואחיהן שאל להם לדאוג להפרת השבועה שנשבעו, שהרי הם לא נתנו להם את הבנות לנשים, אלא הם עצמם (בני בנימין) "חטפו" את הנשים. בני בנימין נשמעו לעצה זו, לקחו להם נשים, שבו אל נחלתם והחלו לשקם את שבטם.</p>		
	<h2 style="margin: 0;">שאלות</h2> <h3 style="margin: 0;">פרק כא'</h3>	
	שאלה עפ"י שאלת בגרות- השבועה במצפה	פרק כא
	א. מה היו שני חלקי שבועתם של ישראל במצפה ומה גרם להם להישבע על דברים אלה? ב. מה היתה הסיבה למלחמה באנשי יבש גלעד וכיצד מנעה מלחמה זו את הסכנה שייפקד שבט מישראל?	1 כא
	א. צטט הפסוקים המציינים את העובדה שכעסם הראשון של ישראל על בנימין שכך עד שריחמו על בניהם הנותרים של שבט זה. ב. מה היתה הבעיה הנוספת שנוצרה לאחר שנתנו את הנשים מיבש גלעד לבני בנימין לנשים? ג. "ויאמרו ירושת פליטה לבנימין..." (י"ז). מהו הדבר הנוסף שהיה חשוב לתת לבני בנימין כדי שלא יחד שמם מישראל מלבד מציאת הפתרון עבורם לגבי נשיאת נשים?	2 כא למה יפקד שבט מישראל
	"הנה חג ה' בשילו"	3

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>תאר הפתרון שמצאו ישראל לבעיית אנשי בנימין שנותרו בלי נשים.</p>	<p>כא</p>
<p>שאלות כלליות על הספר</p>	
<p>ציין מי אמר את הדברים שלפניך ובאיזה הקשר הם נאמרו:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. "דבר סתר לי אליך המלך" 2. "הנה התלת בי" 3. "רבה צבאך וצאה" 4. "ממני תראו וכן תעשו" 5. "ה' עמך גבור החיל" 6. "אם באמת ובתמים עשיתם" 7. "ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם" 8. "השבעו לי פן תפגעון בי אתם" 9. "אל תשמע קולך עמנו פן יפגעו בכם אנשים מרי נפש" 10. "ומדוע לא הצלתם בעת ההיא" 11. "המתנדבים בעם ברכו ה'" 	<p>1 עפ"י שאלת בגרות</p>
<p>ציין בקצרה מה אירע במקומות הבאים:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. שכם 2. חרושת הגויים 3. נחל שורק 4. קרית יערים 5. הר גריזים 6. סוכות 7. בית אל 	<p>2 עפ"י שאלת בגרות</p>
<p>לפניך 6 שמות של מקומות. ציין בכל אחד מהמקומות שם של אדם מישראל הקשור אליו והסבר בקיצור את הקשר שלו למקום זה.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. עפרה 2. בית לחם 3. צרעה 4. עין חרוד 5. הגבעה בבנימין 6. קדש נפתלי 	<p>3 עפ"י שאלת בגרות</p>
<p>כתוב באיזה מקום אירע כל אחד מהאירועים הבאים:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. לשם ברח יפתח. 2. משם חפץ שמשון לקחת אשה. 3. משם השליכה אשה פלח רכב על ראש אבימלך. 4. הסגרת שמשון לפלשתים. 5. בקיעת המכתש לרוות צמאונו של שמשון. 6. כיבוש עיר שקטה ובוטחת. 	<p>4 עפ"י שאלת בגרות</p>
<p>כתוב בקצרה מי היו האישים הבאים:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. זבח וצלמונע 2. שמגר בן ענת 3. בעלי שכם 4. מנוח 5. ירובעל 6. ברק בן אבינעם 	<p>5 עפ"י שאלת בגרות</p>

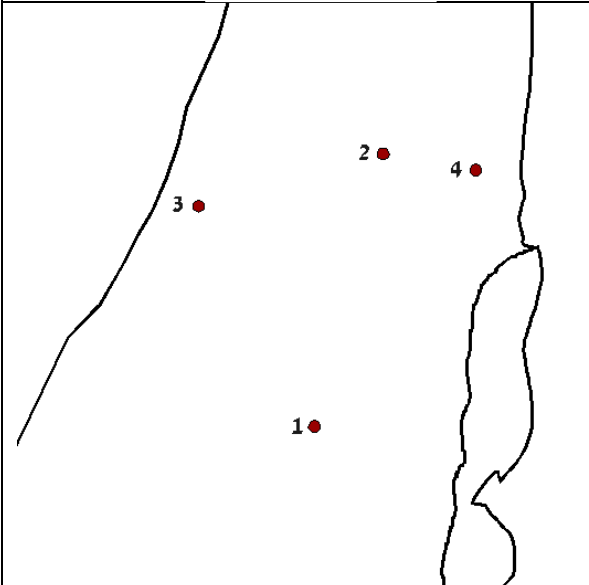
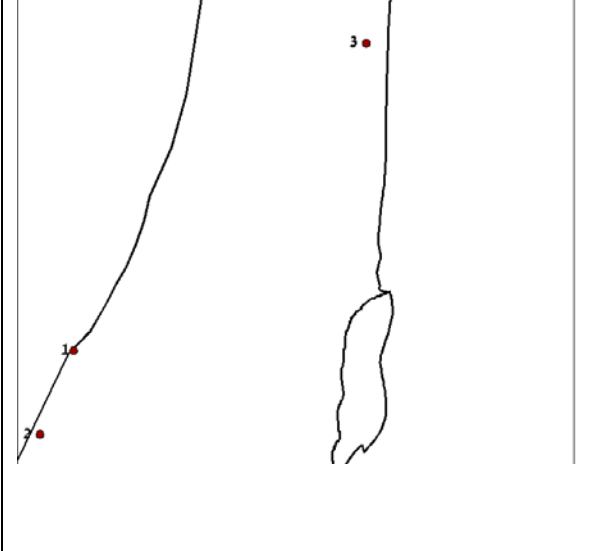
סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>7. עבדון בן הלל 8. געל בן עבד 9. יעל אשת חבר הקיני 10. איש לוי 11. יואש 12. אבצן</p>
6	<p>כתוב במשפט אחד את ההקשר בו נזכרו הפרטים הבאים: 1. צליל לחם שעורים 2. משל יותם 3. גזת הצמר 4. עבותים חדשים 5. "יהי לו הנער לכהן" 6. אטר יד ימינו (2 הקשרים) 7. "למה זה תשאל לשמי"</p>
7 עפ"י שאלת בגרות	<p>באירועים אחדים בספר שופטים נזכר המצב: "בימים ההם אין מלך בישראל". א. ציין שני אירועים מספר שופטים שמוסברים ע"י המצב הזה. ב. ציין שתי סיבות הקשורות בשמואל שהביאו את ישראל לבקש ממנו מלך.</p>

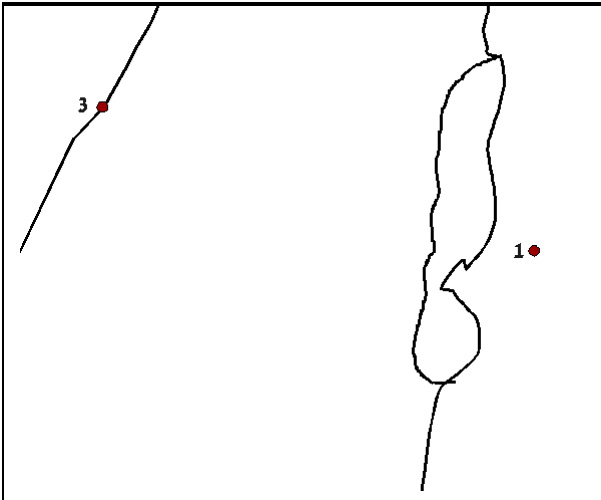
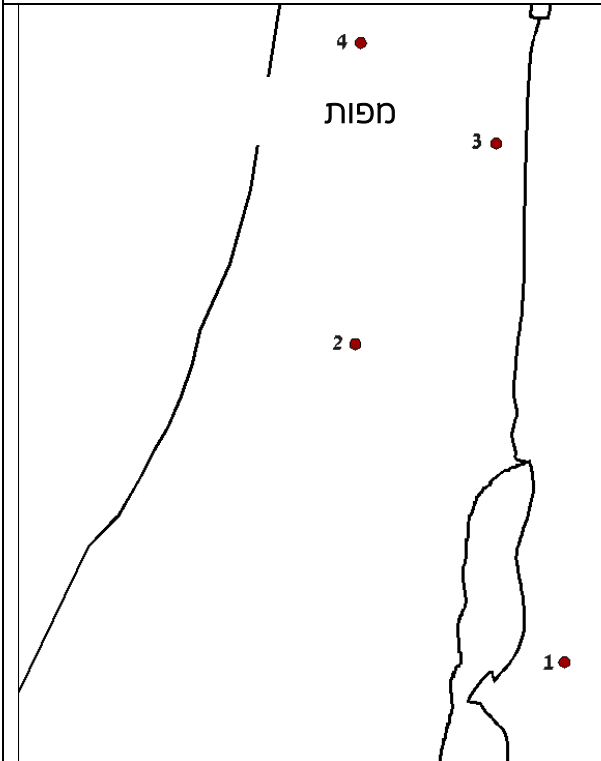
סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

מפות			
מפות	תשובה	שאלה	פרק
	<p>א. 1. דביר 2. לוז- בית אל 4. עיר התמרים יריחו ב. בית יוסף כבשו את בית אל, שלפנים נקראה לוז. הם תרו וסרקו את השטח לפני הכיבוש, וכשראו מישהו מבני העיר שיצא אל מחוץ לה ביקשו שיראה להם את הכניסה לעיר ובתמורה יתנו לו ולמשפחתו ללכת בשלום.</p>	<p>עיין בשופטים א', ח- כו. במפה שלפניך רשומים מספרים המציינים מקומות שכיבושם מתואר בפרקנו: דביר, עיר התמרים, לוז. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. מי כבש את לוז ובאיזה טכסיס?</p>	<p>1 א' ע"פ שאלת בגרות</p>
	<p>א. 1. אשקלון 2. עזה 3. בית שאן 4. צידון ב. 1. השבטים הפעילים בכיבוש הארץ היו שבט יהודה, שאליו הצטרפו גם בני שבט שמעון. "בית יוסף" (בנימין, אפרים ומנשה) היו פעילים גם הם. 2. צידון נמצאה בנחלת שבט אשר.</p>	<p>במפה שלפניך נזכרים חמישה מספרים. ארבעה מהם מציינים מקומות שנכבשו ומקומות שלא נכבשו בארץ: עזה, אשקלון, בית שאן, צידון. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. 1. מי היו השבטים הפעילים בכיבוש הארץ ע"פ הנזכר בפרק זה? 2. בנחלת איזה שבט נמצאה העיר צידון?</p>	<p>א' 2</p>

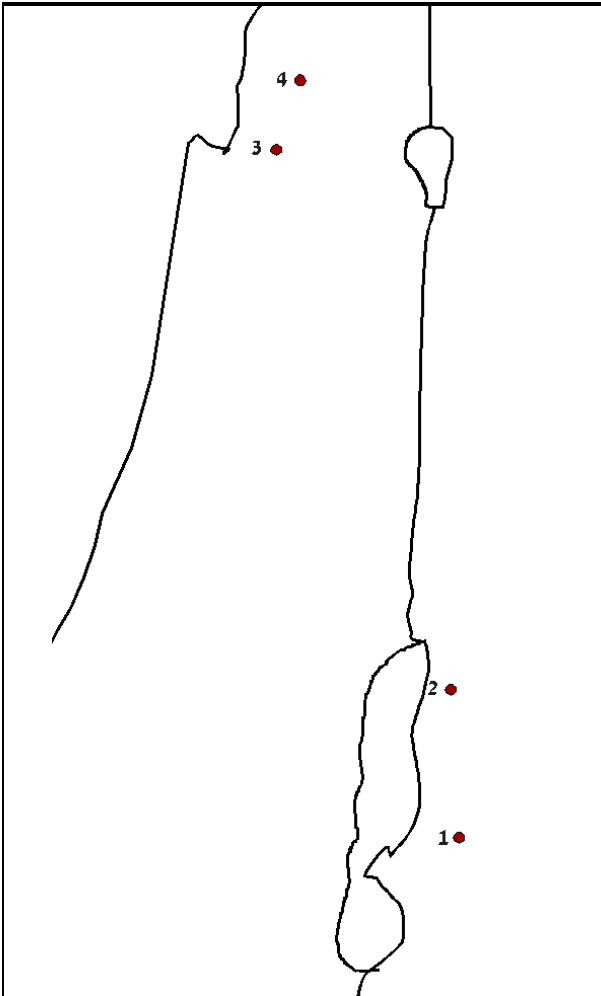
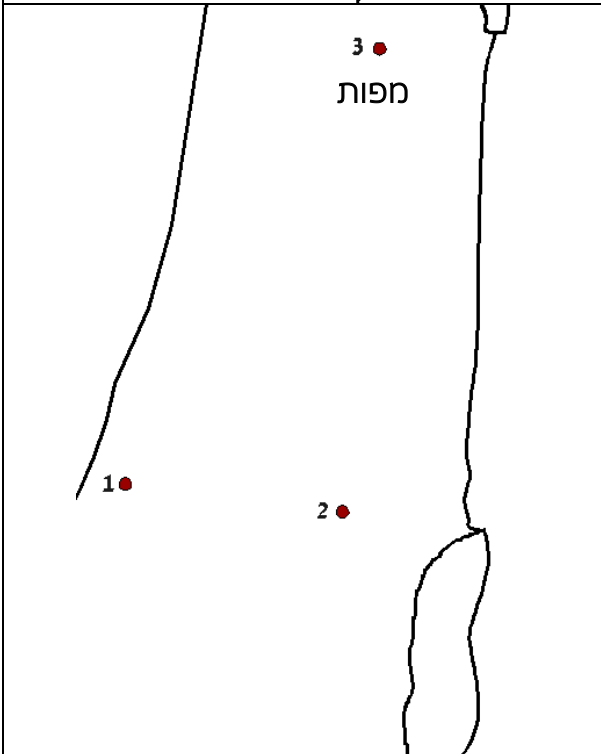
סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>א. 1. מואב 2. ארם נהרים 3. פלשתים ב. עתניאל בן קנז נלחם בארם נהרים, אהוד בן גרא נלחם במואב ושמגר בן ענת נלחם בפלשתים במלמד הבקר.</p>	<p>ג' 3 עיין בשופטים פרק ג'. בפרק זה נזכרים עמים ששעבדו את ישראל: ארם נהרים, מואב, פלשתים. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. מיהם השופטים שנלחמו בכל אחד מעמים אלה ובאיזה "כלי" מיוחד השתמש השופט שנלחם בפלשתים?</p>	
	<p>א. 2. בין הרמה ובין בית אל 3. תענך 4. נחל קישון ב. בין הרמה ובין בית אל – מקום מושבה של דבורה הנביאה. נחל קישון ותענך – מקום המלחמה בסיסרא (פרק ד': ברק ירד מהר תבור אל מחנה סיסרא בנחל קישון והכה את מחנהו. פרק ה' – "אז נלחמו מלכי כנען בתענך על מי מגידו" (פרשנים: שני מקומות אלה אינם סמוכים אולם מחנה סיסרא הגיע מתענך עד מי מגידו). כמו כן מוזכר הנס בנחל קישון: "מן השמים נלחמו... נחל קישון גרפם" וגו'.</p>	<p>ד'-ה' 4 עיין בפרקים ד'-ה'. בפרקים אלו נזכרים המקומות: "בין הרמה ובין בית אל", נחל קישון, תענך. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. ציין ההקשר בו נזכר כל אחד מהמקומות הללו בתוך הסיפור על מלחמת דבורה וברק בכנען.</p>	

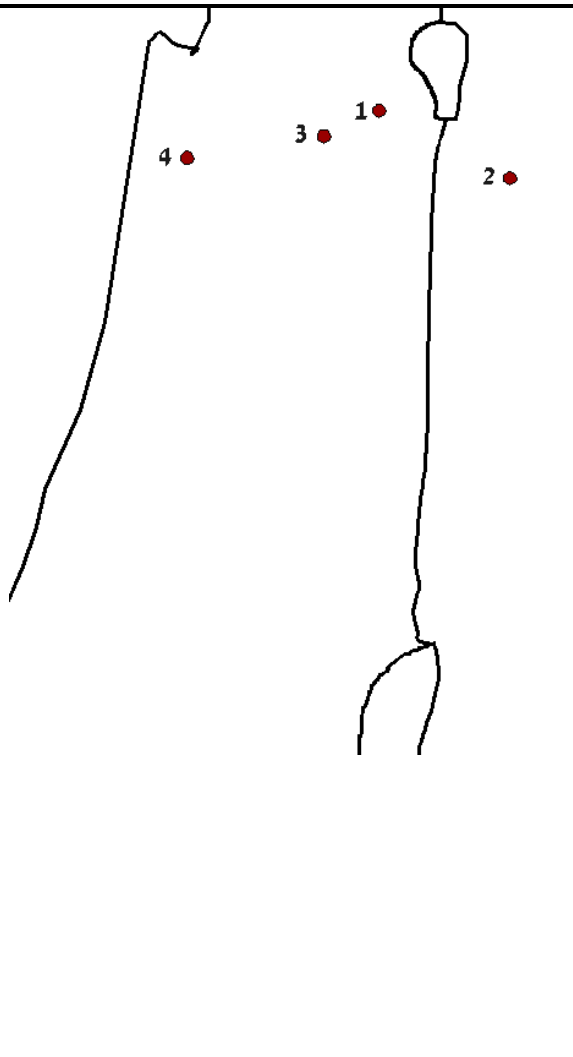
סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>א. 2. ראובן 3. זבולון 4. אשר ב. ראובן לא באו לעזרת הלוחמים בסיסרא אלא המשיכו לדאוג לצאן שלהם. אשר לא באו גם הם לעזרת הלוחמים אך להם היתה סיבה יותר טובה כי "נחלתו בחוף הים על הספר ועריו המה פרוצים ופרוזים מבלי חומה" ואם יצאו אין מי שישמור שלא יבואו להלחם בהם. (מצודת דוד). זבולון באו ולחמו בגבורה רבה – "עם חרף נפשו למות".</p>	<p>די-ה' 5 שאלת ע"פ בגרות</p> <p>בשירת דבורה נזכרים בין השאר השבטים ראובן, אשר וזבולון. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר מיותר. ב. מה היה היחס של כל אחד מהשבטים האלה למלחמת ברק ע"פ שירת דבורה?</p>	
	<p>א. 1. דן 2. בנימין 3. יששכר ב. בנימין – היא משבחת את שבט בנימין, אך על מלחמה אחרת, עתידית, בה נלחם שאול בעמלק. יששכר השתתפו כולם במלחמה, אפילו השרים. דן "למה יגור אניות" – לפי הפרשנים בני שבט דן לא רק שלא הצטרפו למלחמה אלא ברחו אל מעבר לירדן. (לא היו להם אניות על הים התיכון ואזכור האניות מלמד על מעבר לצד המזרחי של הירדן).</p>	<p>די-ה' 6 שאלת ע"פ בגרות</p> <p>בשירת דבורה נזכרים גם השבטים בנימין, יששכר, דן. במפה שלפניך רשומים ארבעה מספרים המציינים נחלות של שבטים. העתק למחברתך את שמות השבטים וכתוב ליד כל שם את מספר הנחלה המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר מיותר. ב. מי מהשבטים הנזכרים לעיל השתתף במלחמת דבורה וברק ע"פ המסופר בשירת דבורה.</p>	

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>א. 1. חצור 2. גלעד 3. הר תבור ב. יבין מלך כנען קלך בחצור (דהיינו בני שושלתו מלכו בעבר בחצור ועתה מקום מושבו ומושב שר צבאו הוא חרושת הגויים [שכן יהושע השמיד את חצור]). הר תבור – מקום ההתכנסות למלחמה של ברק ושבטי ישראל.</p>	<p>לפניך רשימת מקומות הנזכרים בהקשר למלחמת דבורה וברק בסיסרא: חצור, גלעד, הר תבור. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר מיותר. ב. ציין ההקשר המדויק בו נזכרו חצור והר תבור.</p>	<p>ד'-ה' 7 ע"פ שאלת בגרות</p>
<p style="text-align: center;">מפות</p>	<p>א. 1. סוכות 2. – 3. עין חרוד 4. פנואל ב. סוכות ופנואל היו שתי ערים שמהן בקש גדעון אוכל ללוחמים העייפים ובשתיהן נענה שעדיין לא סיימו את המלחמה ומדוע הם חושבים שמגיע להם אוכל... בשתי הערים הבטיח גדעון להשיב רעתם בראשם כשישוב מהמלחמה וכך אכן עשה.</p>	<p>עיין בפרקים ו'-ח'. במפה שלפניך נזכרים ארבעה מספרים. שלושה מהם מציינים מקומות שנזכרו בהקשר למלחמת גדעון במדין, עמלק ובני קדם: עין חרוד, סוכות, פנואל. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. מהו העניין המשותף בו נזכרו סוכות ופנואל בהקשר למלחמתו של גדעון?</p>	<p>ו'-ח' 8</p>

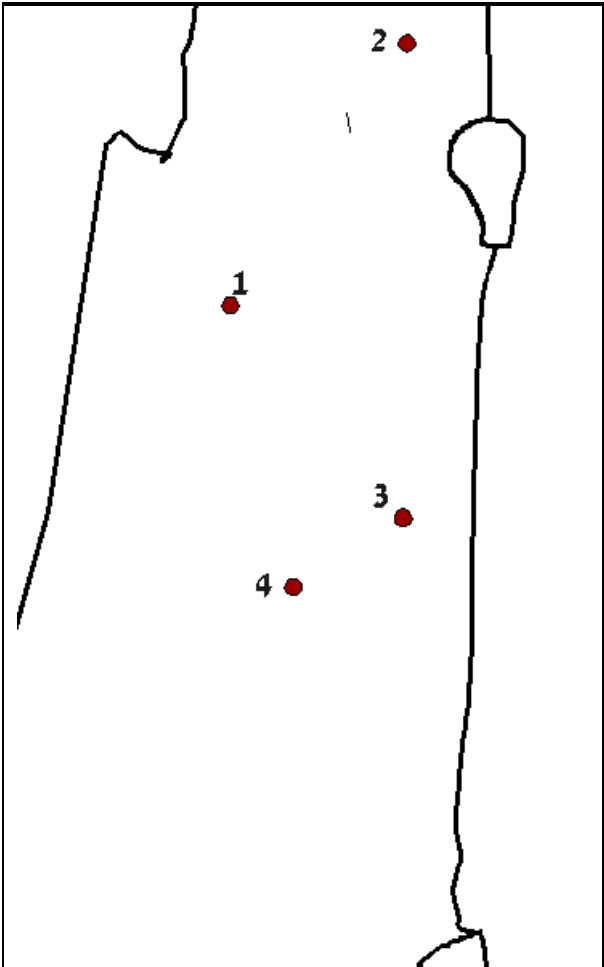
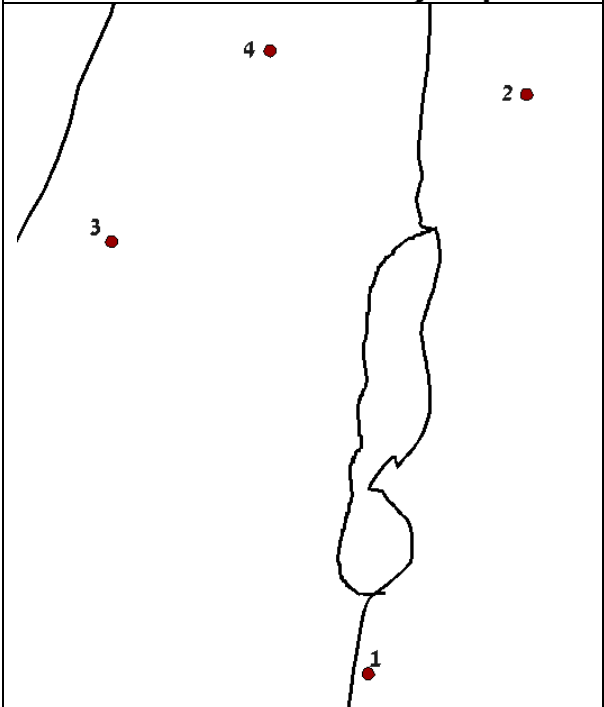
סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p style="text-align: right;">מפות</p>	<p>א. 1. זבולון 2. נפתלי 3. אשר 4. מנשה</p> <p>ב. משפחת אביעזר נזקה ראשונה אחרי גדעון מפני שהם היו משפחתו של גדעון (שהיה בן יואש אבי העזרי). מיד לאחריהם נזקק כל שבט מנשה (שבטו של גדעון) ולאחר מכן באו שבטי אשר, זבולון ונפתלי.</p>	<p>9 עיין בפרקים ו'- ח'. א. במלחמת גדעון במדין נזכרו ארבעה שבטים שנקראו ובאו לעזרתו: מנשה, אשר, זבולון, נפתלי. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את מספר הנחלה המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. איזו משפחה נזקה ראשונה אחרי גדעון ומדוע דווקא משפחה זו?</p>	

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

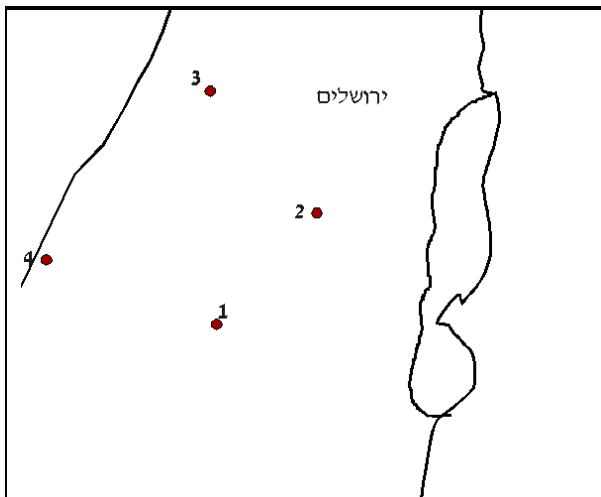
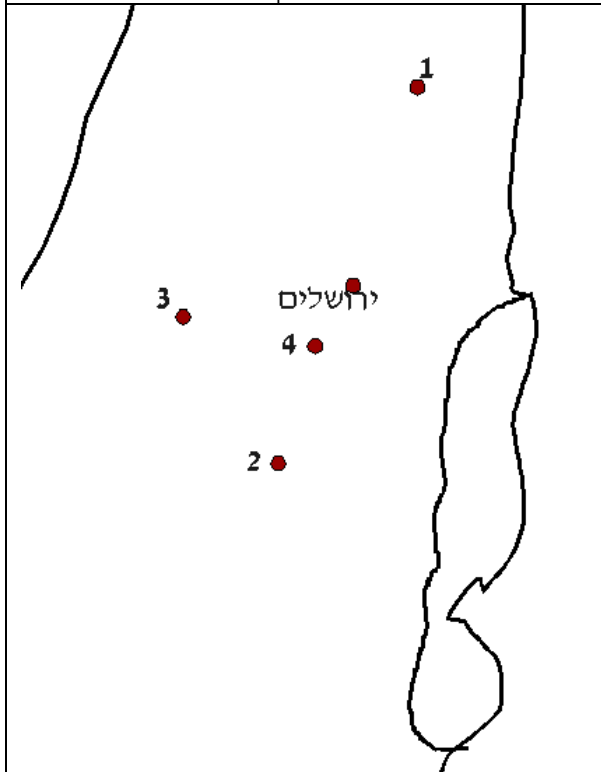
	<p>א. 1. עמק יזרעאל -2. 3. אבל מחולה 4. עפרה ב. ישראל רצו להמליך את גדעון עליהם אולם גדעון לא רצה בכך כי התנגד עקרונית למלוכה: "לא אמשול אני בכם ולא ימשול בני בכם, ה' ימשול בכם".</p>	<p>10 ע"פ שאלת בגרות</p> <p>לפניך רשימת מקומות הקשורים לפעולותיו של גדעון: עפרה, עמק יזרעאל, אבל מחולה. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר מיותר. ב. כיצד רצו ישראל לגמול לגדעון על שהושיעם מיד מדין וכיצד הגיב על כך גדעון?</p>
	<p>א. 1. אדום 2. ארץ בני עמון - 3. 4. שבט אפרים ב. בני אפרים טענו שיפתח לא קרא להם בזמן להלחם. יפתח טען שקרא להם בשלב מוקדם והם לא נענו לקריאתו ולכן אין להם מה לטעון כלפיו עכשיו. הויכוח הסתיים בכך שיפתח ובני גלעד הכו רבים מאד מבני אפרים.</p>	<p>יא- יב 11 ע"פ שאלת בגרות</p> <p>עיין בשופטים י"א- י"ב. במפה שלפניך נזכרים ארבעה מספרים. שלושה מהם מציינים מקומות הנזכרים בקשר למלחמתו של יפתח: ארץ בני עמון, ארץ אדום, נחלת שבט אפרים. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר מיותר. ב. על מה פרץ הויכוח בין יפתח לבני אפרים וכיצד הסתיים ויכוח זה?</p>

מפות

ספר שופטים – סיכום פרטי ולתלמידים

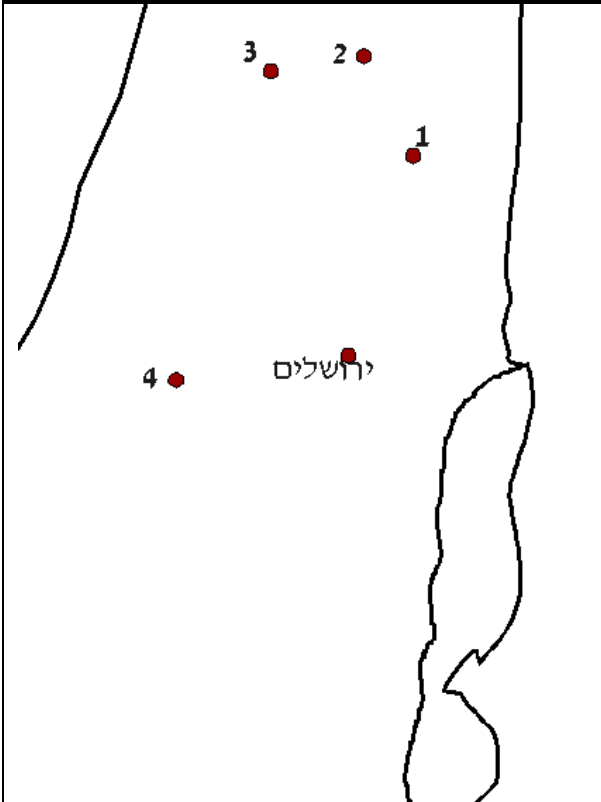
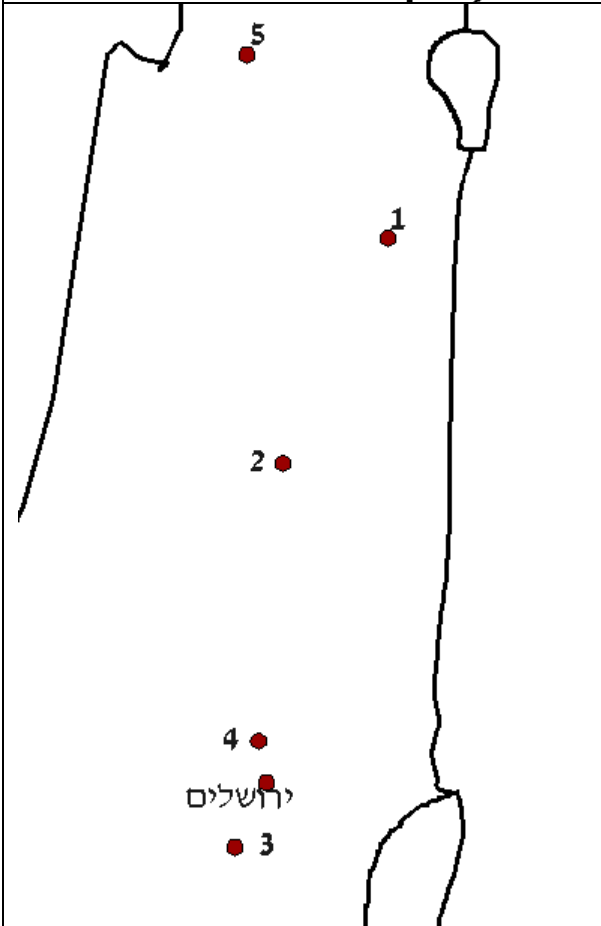
סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

 <p>1. <u>עזה</u> – כשהיה שמשון בעזה רצו הפלשתים להרגו אך הוא נמלט באמצע הלילה לאחר שהעלה את דלתות שער העיר עם הבריאח אל ראש ההר.</p> <p>2. לאחר שהפלשתים אסרו את שמשון הם הורידו אותו לעזה ושמו אותו בבית האסורים. שם מת שמשון בהפילו את הבית על כל יושביו.</p> <p><u>חברון</u> – שמשון העלה את דלתות העיר עזה "אל ראש ההר אשר על פני חברון".</p>	<p>א. 1- 2. חברון 3. תמנה 4. עזה ב. <u>תמנה</u> – משם באה אשתו של שמשון. שם חד חידה ואח"כ הכה שלושים אנשים כדי לתת מה שהבטיח למי שהוציאו ממנו את הפתרון במרמה (ע"י אשתו) ושם הבעיר אש בשדות פלשתים ע"י השועלים.</p>	<p>יז- יז 12</p> <p>בסיפור שמשון נזכרות הערים תמנה, עזה וחברון. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את מספר הנחלה המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר.</p> <p>ב. ציין בקצרה ההקשר בו נזכרו הערים לעיל בתוך הסיפור הנ"ל.</p>	
	<p>א. 1. הר אפרים 2- 3. צרעה 4. בית לחם ב. 1. בית לחם היתה העיר ממנה בא הנער הלוי שהגיע אל בית מיכה. 2. תפקיד המרגלים משבט דן היה למצוא מקום נוסף שבו יוכלו להתיישב מעבר לנחלתם. הם מצאו את העיר ליש, שהיתה מתאימה להם מבחינת טיבה ומבחינת קלות כיבושה, חזרו עם המידע שבידם לגייס עוד מבני דן וכבשו את העיר.</p>	<p>יז- יח ע"פ שאלת בגרות 13</p> <p>עיין בשופטים י"ז וי"ח. במפה שלפניך נזכרים ארבעה מספרים. שלושה מהם מציינים מקומות הנזכרים בפרקים אלה: בית לחם, צרעה, הר אפרים. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר מיותר.</p> <p>ב. 1. ציין בקצרה ההקשר בו נזכרה העיר בית לחם. 2. בשופטים פרק י"ח מסופר כי מצרעה ומאשתאול יצאו חמישה מרגלים. מה היה תפקידם ומה היתה תוצאת שליחותם.</p>	

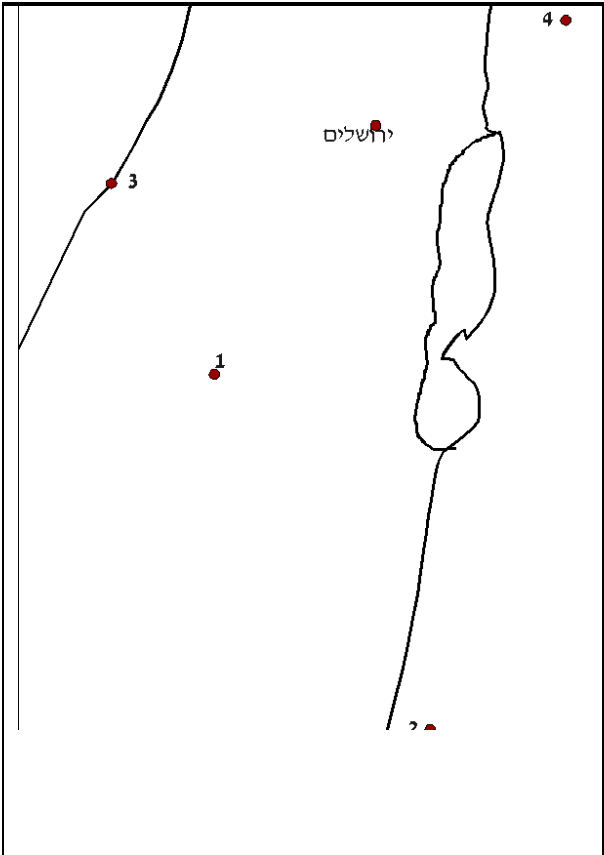
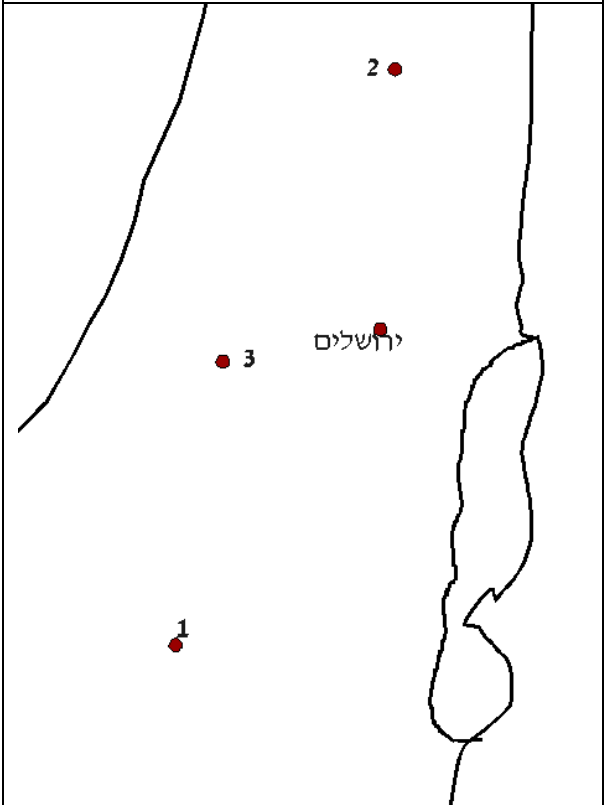
סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>א. 2- עפרה 3- פרעתון 4- צרעה ב. גדעון בא מעפרה, עבדון בן הלל בא מפרעתון ושמשון בא מצרעה.</p>	<p>לפניך רשימת ערים מהן באו כמה משופטי ישראל: עפרה, פרעתון, צרעה. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. ציין מיהו השופט שבא מכל אחת מהערים הללו.</p>	<p>כללי 14</p>
	<p>א. 1. תולע בן פואה 2. גדעון 3. אבצן 4. אהוד 5. אילון הזבולוני ב. 1. אהוד בן גרא נלחם נגד מואב. במלחמתו נגד מואב הרג תחילה את עגלון מלכם. הוא הצליח להסתיר חרב מתחת למדיו משום שהיתה קצרה ומשום שהיותו אטר יד ימינו אפשרה לו לשים אותה במקום לא צפוי – על ירך ימינו ולא על ירך שמאלו. הוא הצליח להשאר לבדו עם המלך לאחר שאמר שהוא רוצה לספר לו דבר סתר. ביציאתו לאחר שהרג את עגלון נעל את הדלת ובכך הביא לעיכוב הגילוי על מותו הן מפני שהדלת היתה נעולה והן מפני שהחרב כולה נכנסה בבטנו של עגלון ובהתחלה לא יכלו להבין מה קרה. עיכוב זה איפשר לו להמלט מבלי להתפס. 2. אהוד- בנימין. גדעון – מנשה. אבצן – יהודה. תולע – יששכר. אילון – זבולון.</p>	<p>לפניך רשימת שבטים מהם באו השופטים אהוד, גדעון, אבצן, תולע בן פואה, אילון: יששכר, יהודה, זבולון, מנשה, בנימין. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. 1. מיהו העם נגדו נלחם אהוד בן גרא? תאר בקצרה שלושה טכסיסים בהם נקט במלחמתו במלכו של עם זה. 2. ציין איזה שופט מהשופטים הנזכרים לעיל בא מכל אחד מהשבטים הללו.</p>	<p>כללי 15</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>א. 1- 2. מדין 3. פלשתים 4. עמון ב. 1. גדעון נלחם במדין. יפתח נלחם בעמון. שמגר בן ענת ושמשון נלחמו בפלשתים. 2. גדעון נלחם במדיינים בשלוש מאות חיילים בלבד לאחר שה' אמר לו לצרוף את החיילים במבחן שתיית המים. מכיוון שעמדו לרשותו כל כך מעט חיילים השתמש בכדים ריקים, לפידים ושופרות. בנוסף באו גדעון וחייליו אל מחנה מדין באמצע הלילה – "ראש האשמורת התיכונה". ניפוץ הכדים, התקיעה בשופרות והלפידים עשו את הרושם שמדובר בהרבה יותר אנשים ממה שהיו באמת, דבר שיחד עם עזרת ה' ("וישם ה' את חרב איש ברעהו") גרם למהומה ולמנוסה של מחנה מדין.</p>	<p>בספר שופטים נזכרו עמים ששעבדו את ישראל: מדין, עמון, פלשתים. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. 1. מיהו השופט שנלחם בכל אחד מהם? שים לב: בפלשתים נלחמו שני שופטים בזמנים שונים. 2. עיין בפרק ז' ותאר בקצרה מה היו השיטות שנקט השופט שנלחם במדיינים.</p>	<p>כללי 16</p>
	<p>א. 1- 2- עפרה 3. צרעה ב. מלאך נתגלה לגדעון ולאשת מנוח (ולאחר מכן גם לבעלה). גדעון הבין שהדובר היה מלאך לאחר שעלתה אש מן הצור ואכלה את הבשר והמצות והמלאך הלך מעיניו. מנוח הבין שהדובר היה מלאך לאחר שהכין עולה על הצור והמלאך עלה השמימה בעלות הלהב מעל המזבח.</p>	<p>במפה שלפניך נזכרים שלושה מספרים. שניים מהם מציינים מקומות שבהם נגלה מלאך ה' לאנשים: עפרה, צרעה. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. מיהם האנשים אליהם התגלה המלאך וכיצד ידעו אותם אנשים לבסוף כי מלאך הוא?</p>	<p>כללי 17</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>א.1. תבץ 2. הר גריזים 3. שילה 4. ב. <u>הר גריזים</u> – יותם נשא את משלו. <u>תבץ</u> – אשה הכתה את אבימלך בפלח רכב. <u>שילו</u> – בנות ישראל היו יוצאות לחולל בחג ה' שהיה נחגג בשילו (שילה). משם לקחו להם בני בימין נשים לאחר שבקשו ישראל לתקן את השבועה על אי נתינת בנותיהם לבנימין.</p>	<p>לפניך רשימת מקומות הנזכרים בהקשר לאירועים שונים שהתרחשו בתקופת השופטים: הר גריזים, תבץ, שילו = שילה). א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. ציין בקצרה מהו האירוע שהתרחש בכל אחד מהמקומות הללו.</p>	<p>כללי 18</p>
	<p>א. ב. המצפה (גלעד) – מקומו של יפתח הלגדי. (לשם גם שב לאחר מלחמתו בעמון ונוכח מה גרם נדרו). המצפה (בנימין) – המקום אליו נקהלו ישראל לאחר ששמעו על מעשה פילגש בגבעה. שם קבלו החלטות, נשבעו שבועות ומשם יצאו להלחם בבנימין. שכם – העיר שאנשיה המליכו על עצמם אל אבימלך.</p>	<p>במפה שלפניך רשומים מספרים המציינים מקומות הקשורים לאירועים שונים בתקופת השופטים: המצפה (גלעד), המצפה (בנימין), שכם. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. ציין באיזה הקשר נזכרה כל אחת מהערים לעיל, ובמידה שקשור אליהן שופט מסויים – ציין מיהו השופט.</p>	<p>כללי 19</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>א. ב. 1. דביר – קרית ספר. בית אל – לוז. דן – ליש. 2. עתניאל בן קנז כבש את דביר לאחר שכלב בן יפונה אמר כי מי שיכה את קרית ספר יקבל את עכסה בתו לאשה וכך היה.</p>	<p>בספר שופטים נזכרו כמה ערים שקבלו שם חדש לאחר שנשאו בעבר שם אחר: דביר, בית אל, דן. א. העתק שמות אלו למחברתך וכתוב ליד כל שם את המספר המתאים לו במפה. שים לב: במפה יש מספר אחד מיותר. ב. 1. מה היה שמה הקודם של כל אחת מהערים הללו? 2. תאר בקצרה את נסיבות כיבושה של דביר.</p>	<p>כללי 20</p>
--	--	---	--------------------

תשובות לשאלות בספר שופטים	
תשובות פרק א'	
1	<p>א. שבטי יהודה, שמעון ויוסף הלכו בדרך יהושע. הדבר בא לכיטוי בכך שהם המשיכו לכבוש את הארץ ולהוריש את הגויים ככל יכולתם.</p> <p>שבטי מנשה, אפרים, זבולון, אשר, נפתלי וזן לא הלכו בדרך יהושע. (אם כי מנשה ואפרים החלו בדרך יהושע, שכן הם נכללים בשבטי יוסף). הדבר התבטא בכך שהם התרשלו בהורשת גויי הארץ (למרות שהיו חזקים מהם ושמו אותם למס).</p> <p>ב. "ויהי כי חזק ישראל וישם את הכנעני למס והוריש לא הורישו" (כ"ח), "ותכבד יד בית יוסף ויהיו למס" (ל"ה).</p> <p>ג. "ויעל מלאך ה'... ויאמר... ואתם לא תכרתו ברית ליושבי הארץ הזאת... ולא שמעתם בקולי, מה זאת עשיתם" (ב', א-ב).</p>
2	<p>שופטים כ', יז- יח: בני ישראל התכוננו למלחמה בבנימין בעקבות מעשה פילגש בגבעה, ושאלו בה' "מי יעלה לנו בתחילה למלחמה עם בני בנימין" (כפי ששאלו "מי יעלה לנו אל הכנעני בתחילה להלחם בו") "ויאמר ה' יהודה בתחילה".</p>
3	<p>א. יהושע י"ט, א, ט: "ויצא הגורל השני לשמעון... ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה... מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון כי היה חלק בני יהודה רב מהם וינחלו בני שמעון בתוך נחלתם".</p> <p>ב. 1. בני קיני חותן משה הם צאצאיו של יתרו חותן משה. מסופר עליהם שישבו בעיר התמרים, היא יריחו, ובזמן כיבושי יהודה עלו מעיר התמרים וישבו עם יהודה במדבר יהודה אשר בנגב ערד. 2. חותן משה נזכר בשמות ב' ו-ג' ככהן מדין, בשם <u>רעואל</u> כשעזר משה לכוונתיו מפני הרועים, ובשם <u>יתרו</u> כשרעה "את צאן יתרו חותנו" וכששב אל <u>יתר</u> חותנו לאחר מעמד הסנה כדי להודיעו על שובו למצרים.</p> <p>לאחר מכן נזכר יתרו בבואו אל משה למדבר (שמות י"ח).</p> <p>בספר במדבר נזכר חותן משה כ"<u>חובב בן רעואל המדיני</u>" אשר ממנו בקש משה לבוא עם ישראל אל ארצם (במדבר י', כט- לב).</p>
4	<p>א. חברון – קרית ארבע, זביר – קרית ספר בית אל – לוז, צפת – חרמה.</p> <p>הסיבה שמופיעים שני שמות לערים הללו היא: בשלושת הראשונים השם השני הוא השם הקדום (והמשיך השם הקדום להתקיים לגבי מצודת העיר [החלק הישן של העיר]). במקרה של צפת שונה שמה לשם חרמה לאחר שיהודה ושמעון נלחמו בה והחרימוה.</p> <p>ב. 1. לבני ישראל היה קשה יותר להלחם בעמק כי לכנענים היה רכב ברזל (הקשה לשימוש בהר, אך ניתן לשימוש מאסיבי בעמק). (פסוק י"ט).</p> <p>2. יהושע י"ז, יד- יח: בני יוסף טענו כלפי יהושע שהם צריכים שטח רב יותר כי הם רבים. יהושע הציע שיכשירו את שטח היערות שבנחלתם ליישוב. בני יוסף טענו ששטח זה אינו מספיק, ואילו את העמק אי אפשר להוריש כי לכנענים רכב ברזל, אך יהושע טען שהם חזקים מספיק לעשות את שני הדברים: להכשיר את היערות ולהוריש את הכנעני שבעמק.</p>
5	<p>א. הקושי בכיבוש העיר היה שלמרות שתרו מסביבה ("ויתירו בית יוסף בבית אל") לא מצאו מהיכן להיכנס אליה. תוך כדי בדיקה ראו מישהו יוצא מהעיר והבטיחו לעשות עמו חסד אם יראה להם את מבוא העיר. האיש הראה להם את מבוא העיר וכך נמלט עם משפחתו מגורל יושביה שהוכו בידי בני יוסף. (אותו איש בנה מצפון לארץ ישראל עיר בשם לוז על שם עיר מולדתו).</p> <p>ב. כיבוש בית אל דומה לכיבוש יריחו בכך שהיתה לישראל עזרה ע"י אדם אחד מבפנים, שאתו עשו חסד בעבור עזרה זו.</p>
תשובות פרק ב'	
1	<p>א. מלאך ה' הוכיח את ישראל על שבמקום להוריש את כל יושבי הארץ ולשבר מזבחותיהם ומצבותיהם כרתו ברית עם יושבי הארץ. עונשם יהיה בדיוק כפי שנאמר בתורה: הגויים האלה יהיו להם למוקש.</p> <p>ב. <u>שמות כ"ג, לב- לג</u>: "לא תכרות להם ולאליהם ברית. לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי... כי יהיה לך למוקש". <u>שמות ל"ד, יב- יג</u>: "השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ... פן יהיה למוקש בקרבך. כי את מזבחותם תתוצון ואת מצבותם תשברון ואת אשריו תכרותון".</p> <p><u>במדבר ל"ג, נה</u>: "ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם"...</p> <p>ג. בני ישראל בכו לאחר ההפסד הראשון לבנימין (שופטים כ', כג), לאחר ההפסד השני לבנימין (כ', כו) ולאחר הנצחון על בנימין – לאחר שנשבעו לא לתת בנותיהם לבנימין לאשה – כ"א, ב.</p> <p>מקום הבכי היה בית אל.</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>2. <u>רמת לחי</u>: שמשון הכה בלחי חמור אלף איש וקרא למקום ההוא רמת לחי (ט"ו, יז). <u>עין הקורא</u>: שמשון התפלל לה': "אתה נתת ביד עבדך את התשועה הגדולה הזאת, ועתה אמות בצמא ונפלתי ביד הערלים?" ה' בקע את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים ועל כן קרא שמשון למכתש אשר בלחי "עין הקורא" (ט"ו, יט).</p>
2	<p>א. עניינם של פסוקים י"א- כ"ג הוא הסבר התהליך שהתרחש לאחר מות יהושע ואשר הביא לקיומה של תקופת השופטים ולמאפייניה. לצורך כך חוזר הכתוב אחורה כדי לתאר את סוף תקופת יהושע ותקופת הזקנים שאחריו, בה עבדו עדיין ישראל את ה', כרקע לתקופה הבאה אח"כ (פס' י"א- כ"ג) בה קם דור אחר שלא ראה את נפלאות ה' והתחיל לעבוד את הבעלים. ב. 1. ישראל ניתנו למשיסה בידי הגויים שמסביב כי לא הורישו אותם כמו שצריך ולכן הפכו הגויים שנשארו להיות להם למוקש, ישראל עבדו ע"ז, אף ה' חרה בהם וה' נתנם ביד שוטים. מכיוון שישראל לא שבו לה' גם לאחר שניתנו להם שופטים, אלא לאחר שהושיעום שופטיהם חזרו שוב למעשיהם הרעים, לא הוריש ה' את הגויים מפניהם כדי לנסות בם את ישראל, וכך המשיכו ישראל לחטוא וה' המשיך לתתם ביד שוטים. 2. החטא הכפול של אי הורשת הגויים וכריתת ברית עמם ושל ע"ז בהשפעתם גרם לכך שה' לא המשיך לעזור לישראל להוריש את גויי הארץ ומתוך כך הצטמצמו גבולות הארץ המובטחת.</p>
3	<p>א. השינוי שחל בדור שלאחר יהושע הוא שישראל התרשלו בהורשת גויי הארץ, כרתו ברית עמם, הושפעו מהם והחלו לעבוד ע"ז. שינוי זה מוסבר בכתוב בכך שקם דור אחר שלא ידעו את ה' ולא ראו את המעשה הגדול שעשה לישראל. ב. לפי פרק זה תפקידי השופטים היו: 1. להושיע את ישראל מיד שוטיהם. 2. לכוון את ישראל לדרך ה'. (לומדים זאת מהכתוב "וגם אל שופטיהם לא שמעו" וגו').</p>
4	<p>א. הסיבות שבגללן לא הניח ה' לישראל להכרית מיד את כל גויי הארץ: 1. "למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא". 2. "רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה, רק אשר לפנים לא ידעום". ב. שמות כ"ג, כט- ל: "לא אגרשנו מפניך בשנה אחת, פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה. מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את הארץ": גירוש בבת אחת של כל גויי הארץ יגרום לכך שיהיה מרווח זמן עד שיגיעו ישראל לכל חלקי הארץ, ובינתיים תהיה שממה כי לא יהיה מי שיעבוד את הארץ ולאזורים אלה יכנסו חיות השדה.</p>
5	<p>פרק ג': בני ישראל עשו הרע בעיני ה'. אף ה' חרה בישראל וה' נתנם ביד כושן רשעתים מלך ארם נהרים. ישראל זעקו לה'. ה' הקים להם מושיע את עתניאל בן קנז. הארץ שקטה ארבעים שנה. ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'. ה' נתנם ביד עגלון מלך מואב. ישראל זעקו לה'. ה' הקים להם מושיע את אהוד בן גרא. הארץ שקטה. פרק ד': ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה'. ה' נתנם ביד יבין מלך כנען. ישראל זעקו. ה' שלח להם את דבורה הנביאה וברק וכו'.</p>
תשובות פרק ג'	
1	<p>בציון גויים אלה רוצה הכתוב לומר כי ישראל לא הורישו את הגויים הנמצאים קרוב אליהם (בהישג ידם, היכן שקל יותר להורישם) ועל כן לא יוריש ה' מפניהם את הגויים הרחוקים יותר.</p>
2	<p>שלושת השופטים הם עתניאל בן קנז, אהוד בן גרא ושמגר בן ענת. לגבי עתניאל בן קנז נכתבו שני התפקידים: הוא הושיע את ישראל מיד כושן רשעתים מלך ארם נהרים וגם שפט את ישראל. לגבי אהוד ושמגר נזכר כי הושיעו את ישראל (אהוד ממואב ושמגר מפלשתים).</p>
3	<p>א. 1. אהוד עשה לו חרב חדה משני צדיה, קצרה ("גמד ארכה") וחגר אותה על ירך ימינו כדי שיהיה לו קל לשלוף אותה כי הוא היה שמאלי ("אטר יד ימינו"). את החרב הקצרה היה קל להסתיר מפני אנשי מלך מואב. 2. כדי להגיע למצב שבו הוא נמצא לבד עם מלך מואב אמר אהוד לעגלון "דבר סתר לי אליך". 3. כדי להביאו למצב של עמידה אמר אהוד לעגלון "דבר אלהים לי אליך". * בשלב זה בא לביטוי הטכסיס הכרוך בחרב המיוחדת: בהיותה קצרה ובעלת שני קצוות חדים נתקעה החרב כולה בבטנו של עגלון ולא נודע כי באה אל קרבו. 4. אהוד יצא ונעל הדלת אחריו ובכך גרם עיכוב לעבדי המלך מלרדוף אחריו, כי חשבו בהתחלה שהמלך נעל הדלת בכוונה. ב. את שלוש מאות החיילים שנשארו לאחר שבחן אותם במים, כדבר ה', חילק גדעון לשלושה ראשים ונתן בידם כלים שיגרמו לרעש רב ולאור (כדי ליצור רושם מוטעה של הימצאות חיילים רבים) – שפורות, כדים ריקים ולפידים בתוך הכדים. האנשים ניפצו הכדים, תקעו בשפורות וגרמו לרעש רב וכן קראו "חרב לה' ולגדעון" ובכך גרמו למנוסת מדין.</p>
4	<p>א. ישראל לכדו את מעברות הירדן באופן שאנשי מואב שהיו בעבר הירדן המערבי לא יכלו להימלט בחזרה למואב, כי המעברים היו סגורים. ב. עתניאל בן קנז היה אחי כלב, וככזה היה משבט יהודה. אהוד בן גרא היה "בן הימיני" – בנימין. גדעון: "במה אושיע את ישראל הנה אלפי הדל במנשה" – מנשה.</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>תולע בן פואה – יששכר. שמשון: בן מנוח "ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני" ... – דן.</p>
תשובות	תשובות פרק ד'
1	<p>א. ייחודה של דבורה היה בכך שהיתה נביאה. התפקיד שהיה מיוחד לה היה בהיותה שופטת, אליה עלו ישראל למשפט. התפקיד של הבאת ישועה מהגויים השוסים של התקופה ניתן ביד ברק בן אבינעם. ב. ברק בקש מדבורה שתלך עמו (בשבילו היה זה כנראה האות לכך שזו מלחמת ה'). דבורה הגיבה לכך בהסכמה ללכת עמו, אך ציינה שתהילת הנצחון לא תהיה לו, אלא ביד אשה יינתן סיסרא.</p>
2	<p>שמ"א י"ב, ט- יא: שמואל השמיע דברים באזני העם לאחר שהמליך עליהם מלך, ותוך כך הזכיר את חסדי ה' עמם בשליחתו להם מושיעים שונים. בין השאר הזכיר את נתינת ישראל ביד סיסרא, פלשתים ומואב וחלק מהשופטים שנשלחו להושיעם.</p>
3	<p>א. הר תבור: מקום הכינוס של אנשי ישראל הבאים להלחם בכנענים. קדש נפתלי: מקום מושבו של ברק בן אבינעם. נחל קישון: מקום המלחמה בסיסרא. חרושת הגויים: מקום מושבו של יבין מלך כנען. לשם נסו הכנענים וברק נלחם בהם עד חרושת הגויים. ב. יבין מלך כנען לא ישב בחצור כי חצור עצמה נשרפה ע"י יהושע (יהושע י"א). ג. בשלב ראשון נפלו הכנענים ע"י ה': "ויהם ה' את סיסרא ואת כל הרכב ואת כל המחנה" ... ברק רדף אחריהם עד חרושת הגויים והם נפלו לפי חרב. בשלב שני נמלט סיסרא אל אהל יעל אשת חבר הקיני. יעל נתנה לו חלב במקום המים שבקש, סיסרא נרדם ויעל הרגה אותו ביתד האהל. בשלב שלישי נמשכה התשת יבין מלך כנען. יד ישראל הלכה עליו "הלך וקשה" עד שהכריתוהו.</p>
4	<p><u>רחב</u>: עזרה לישראל בהכרת יריחו לפני המלחמה. <u>דבורה</u>: נביאה. שופטת. קראה לברק בדבר ה' להלחם בסיסרא. שרה שירה לאחר הנצחון. <u>יעל אשת חבר הקיני</u>: הרגה בתחכום את סיסרא. <u>האשה מתבץ</u>: השליכה פלח רכב על ראשו של אבימלך וגרמה למותו. <u>אשת מנוח</u>: נשמעה להוראות מלאך ה' לגבי נזירותו של שמשון.</p>
תשובות פרק ה'	תשובות פרק ה'
1	<p>א: שירת דבורה פותחת בתיאור כוחו וגבורתו של ה', שכל איתני הברואה נמוגים מפניו. "בפרע פרעות בישראל" (כשהגויים חמסו בישראל) ושל המתנדבים להלחם ("בהתנדב עם ברכו ה'"), שהם שני תיאורים שהשירה חוזרת אליהם אחר כך. ב: המצב בישראל בימים שקדמו לנצחון על כנען: שירות הולכי רגל פסקו ללכת בדרכים מפחד הכנענים והיו הולכים בשבילים עקלקלים כדי להסתתר מהם, ויושבי ערים שאינן מוקפות חומה (ערי פרזות) עזבו יישובם והלכו לערים מוקפות חומה ("... חדלו ארחות... חדלו פרזון בישראל"). * הערה: המלה "ארחות" בפסוקים אלה משמשת פעם ראשונה במשמעות "שיירות" ופעם שנייה במשמעות "דרכים".</p>
2	<p>א. דבורה מעלה טענה כנגד השבטים ראובן, גלעד (= בני גד וחלק ממנשה), דן, אשר. טענתה נגדם היא שהם לא נחלצו להצטרף למלחמה הגדולה בה נלחמו אחיהם. (בולטים כאן שבטי עבר הירדן המזרחי, שחזרו לבתיהם בברכת יהושע ועתה לא הצטרפו למלחמה שעדיין נמשכה). דבורה טוענת בלעג נגד שבט ראובן שהם עסוקים בדיבורים ולא במעשים ("גדולים חקקי לב") ושואלת: למה ישבתם בין גדרי הצאן בזמן שאיכם יצאו למלחמה. גלעד "בעבר הירדן שכן" וסבור שהוא רחוק מדי להלחם. דן ואשר היו שאננים והמשיכו בעיסוקיהם. ב. דבורה הזכירה לטובה את השבטים: אפרים, בנימין, מכיר (= מנשה [שבעבה"י] המערבי), זבולון, יששכר, נפתלי, שכן התנדבו למלחמה בכנען. ג. <u>שופטים ח'</u>: אנשי אפרים טענו נגד גדעון שלא קרא להם להשתתף במלחמה במדין. (גדעון קרא להם, אך בשלב יותר</p>

	<p align="right">(מאוחר).</p> <p><u>שופטים י"ב</u>: אנשי אפרים טענו נגד יפתח שלא קרא להם להלחם בעמון.</p> <p><u>שופטים כ"א</u> - <u>כ"א</u>: הסכסוך של שבטי ישראל עם בנימין בעקבות פרשת פילגש בגבעה.</p> <p>ד. שמ"ב כ': שבע בן בכרי עצמו היה משבט בנימין וקרא לישראל "אין לנו חלק בדוד יליד יחלה לינו ררי ישי איש לאהליו ישראל". כל השבטים מלבד שבט יהודה נענו לקריאתו.</p> <p align="center">תשובות</p> <p>מרד שבע בן בכרי התחיל עוד קודם לכן בפירוד שהלך והתרחב בין שבט יהודה לשבטי ישראל. קדמו ככך מקרים כגון רצון ישראל להשיב את המלך ובקשת דוד מיהודה שיהיו הראשונים להשיבו (שמ"ב י"ט, י-טו), דבר שהזגיש את יחסו המיוחד אליהם, וכן טענת ישראל אל המלך כנגד יהודה: "מדוע גנבוך אחינו איש יהודה" וגו' ותשובת יהודה "כי קרוב המלך אלי" וגו' (שמ"ב י"ט, מב- מג).</p>
3	<p>א. 1. "מן שמים נלחמו, הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרא. נחל קישון גרפם" ... : במלחמה בסיסרא היה נס שבו סערה משמים הביאה לגאות של נחל קישון, שגרמה לגריפת הכנענים.</p> <p>2. בפרק ד' שמענו רק על השתתפות זבולון ונפתלי במלחמה ועתה שמענו גם על השתתפותם של אפרים, בנימין, מנשה ויששכר.</p> <p>ב. תיאור הציפיה וחוסר האונים בבית סיסרא מעצים את תיאור פעלה של יעל. סיסרא מתואר בין שתי נשים מנוגדות: האחת פועלת בערמה ובכוח, השנייה גבירה עדינה המצפה לבנה ושומעת דברי עידוד בדבר השלל הצפוי. תיאור הציפיה לביזה בבית סיסרא (בשימוש חוזר של המילים צבע, צבעים, רקמה, רקמתים) מעצים ההבדל בין דרכי ישראל לדרכי הכנענים.</p>
תשובות פרק ו'	
1	<p>עיקר הקושי שגרמו מדין לישראל היה בתחום היכול. בכל פעם שזרעו ישראל, עלו עליהם מדין ועמלק ובני קדם והשחיתו יבולם וגזלו בהמותיהם עד שלא נשארה מחיה בישראל.</p> <p>עוד יתכן שגרמו גם נזק לאנשים ולרכוש, שכן מסופר כי ישראל בנו מערות, מנהרות ומקומות מחבוא מבוצרים לשמש להם למחסה מפני מדין.</p>
2	<p>א. לאחר שזעקו ישראל מפני מדין שלח להם ה' נביא לפני ששלח להם את השופט המושיע גדעון. הנביא הוכיחם בדומה לנביא ("מלאך ה'") בבוכים. שניהם הסבירו כי צרה זו באה עליהם כי נאמר להם לא לעבוד את אלהי הגויים והם לא שמעו בקול ה'.</p> <p>ב. <u>שופטים ב', א-ה</u>: מלאך ה' עלה מן הגלגל אל הבוכים והוכיח את ישראל. חז"ל פירשו כי מלאך ה' כאן הוא נביא וכי היה זה פנחס.</p> <p><u>שופטים ו', ז-י</u>: לאחר שזעקו מפני מדין שלח ה' איש נביא לישראל שהוכיחם. (גם כאן עפ"י "סדר עולם רבה" היה זה <u>שופטים י', י-יז</u>: כשישראל זעקו מפני עמון והפלשתים שלח להם ה' נביא שהוכיחם.</p>
3	<p>א. בזמן שבא מלאך ה' היה גדעון עסוק בחבטת גטים בגת במקום בגורן, שכן הגת היתה מקום חצוב בסלע בין הכרמים ונסתר יותר מהגורן, וכך קיווה גדעון להסתיר החטים מפני מדין.</p> <p>ב. המלאך ברך את גדעון בברכה השגורה בימים ההם: "ה' עמך גבור החיל".</p> <p>גדעון השיב: אם ה' עמנו למה אנו נתונים לכל הצרות האלה? ואיה כל נפלאות ה' עליהם ספרו לנו אבותינו? המלאך אמר: אתה שלוח מאת ה' להושיע את ישראל מיד מדין.</p> <p>גדעון הופתע: מדוע אני ואיך אושיע את ישראל, הרי אני ממשפחה קטנה בשבט מנשה והצעיר בבית אבי. המלאך השיב מפי ה': כי אהיה עמך.</p> <p>לאחר מכן בקש גדעון אות כי מלאך ה' מדבר עמו ע"י הבאת זבח, והאות אכן נעשה עמו והזבח נאכל באש.</p> <p>ג. בתחילה חשב גדעון כי הוא מדבר עם אדם רגיל. כבר בתשובתו לדבריו הראשונים של גדעון התחיל גדעון להבין כי מדובר במלאך, שכן תוכן דבריו היה כי מוטלת עליו שליחות על ישראל. הכתוב מציין התחלת הכרה זו במילים "ויפן אליו ה'" ("י"ד) במקום "ויבוא מלאך ה'" שבהתחלה, וכן בדרך פניית גדעון אליו במילים "כי אדוני" במקום "כי אדוני" שקודם לכן. בהמשך שוב נאמר "ויאמר אליו ה'" למרות שעדיין היה זה מלאך ה', וזאת כדי לציין את הבנת גדעון, אולם עדיין הרגיש גדעון צורך בהוכחה ולכן בקש אות. לאחר האות הבין גדעון באופן מוחלט כי מלאך ה' דבר אתו (כ"ב).</p>
4	<p>א. שמות ג': משה הקשה לשאול מדוע נבחר הוא לשליחות. ה' ענה לשאלותיו ובשלב מסוים אמר לו: "כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" (ג', יב).</p> <p>ב. שמ"א ט', כ- כא: שמואל אמר לשאול "ולמי כל חמדת ישראל הלא לך ולכל בית אביך". שאול הגיב בפליאה: "הלא בן ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל ומפחתי הצעירה מכל משפחות שבטי בנימין ולמה דברת אלי כדבר הזה?"</p>
5	<p>א. גדעון קרא למזבח בשם "ה' שלום" כי לאחר שחשש מכך שראה מלאך ה', אמר לו ה' "שלום לך אל תירא לא תמות". את המזבח השני הצטווה לבנות תחת מזבח הבעל שהצטווה להרוס, כדי ללמד את ישראל את הדרך בה עליהם ללכת וכמבוא לנצחון שיביא ה' על מדין.</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>ב. שמות י"ז, ח- טז: משה בנה מזבח לה' לאחר הנצחון על עמלק וקרא שמו "ה' נסי" על שום הנס שעשה להם ה' בנצחון על עמלק.</p> <p>ג. אנשי העיר בדקו מי הוא שהרס את מזבח הבעל ואז דרשו להמיתו. יואש אבי גדעון ענה להם בלעג כי הבעל לא זקוק לעזרתם ולהתערבותם בעניינו כי הוא הרי יכול לטפל בכך בעצמו ואם ירצה ימית הוא עד הבוקר את האיש שניפץ את מזבחו.</p>
6	<p>בשני המקרים התגלה מלאך ה' בקשר למינוי השופט המושיע הבא (אולם אצל גדעון התגלה לו המלאך ישירות ואילו אצל שמשון התגלה המלאך לאמו עוד לפני לידתו).</p>
7	<p>א. לגדעון נתווסף השם ירובעל לאחר שאביו קבע כי האנשים לא צריכים לעשות דין הייחודי החיילי יייליז יעשה הוא דין לעצמו. שמו נקרא אם כן ירובעל על שם שאמר אביו "ירב בו הבעל" (בעצמו).</p> <p>ב. 1. שמ"א י"ב, ט- יא: שמואל הזכיר את ירובעל בפנייתו לעם לאחר שהמליך עליהם מלך לבקשתם, תוך כדי ציון חסדי ה' עם העם בשלחו להם מושיעים בתקופות שונות.</p> <p>2. "בדן" הוא שמשון, ונקרא כך משום שהיה משבט דן.</p>
8	<p>א. אביעזר הוא משפחתו של גדעון, כפי שנזכר קודם לכן כי המלאך ישב "תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי, וגדעון בנו חובט חטים בגת" ... (י"א).</p> <p>השבטים שבאו לעזור הם: מנשה, אשר, זבולון ונפתלי, שלהם קרא גדעון.</p> <p>שבטי מנשה (שבעבה"י המערבי), זבולון ונפתלי נזכרו לטובה ע"י דבורה בהתנדבם להלחם בכנען. שבט אשר לא הצטרף למלחמה בכנען, אך הצטרף עתה למלחמה במדין.</p> <p>ב. גדעון האמין שה' שלח אותו בשליחות זאת, אך הפחד ממדין, שהיו חזקים בהרבה מישראל ושעבדום כבר שבע שנים, היה גדול, והידיעה שבכוחם בלבד לא יוכלו לנצח את מדין, אלא רק אם ה' יעזור להם, הביאו את גדעון לבקש מה' אות שה' באמת יושיעם. האות שבקש היה שגזית צמר שישים בגורן תהיה מלאה טל בעוד שאר הארץ יבשה מטל. לאחר מכן בקש את שני, הפוך לראשון: שבבוקר הבא יהיה טל על כל הארץ ורק גזית הצמר תהיה יבשה.</p>
תשובות פרק ז'	
1	<p>א. המבחן נערך לחיילים מפני שה' רצה להושיע את ישראל במספר קטן של חיילים כדי להראות שתשועתם אינה באה מכוחם, אלא בכוח ה'. (דבר זה היה חשוב במיוחד בימי גדעון, ששאל: "ויש [אם יש] ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו" וגו' [ו', יג]).</p> <p><u>בשלב ראשון</u> אמר ה' לגדעון לקרוא לכל החיילים היראים מן המלחמה לחזור לביתם. לאחר קריאה זו חזרו עשרים ושניים אלף חיילים ונשארו עשרת אלפים.</p> <p><u>בשלב שני</u> אמר ה' לגדעון כי מספר זה עדיין רב מדי ולכן עליו לקבוע מי יישאר עפ"י "מבחן המים": מי שילק בלשונו מן המים יישאר ומי שיכרע לשתות לא יישאר.</p> <p>ב. 1. האנשים שלא כרעו לשתות מהמים מראים בהתנהגות זו כי הם יותר ערניים זריזים מהאחרים, שכן בצורה זו הם עדיין יכולים לראות מה קורה מסביב ולהתארגן במהירות לתזוזה אם יש צורך, ואילו הכורעים לא יכולים לראות באותו זמן מה קורה סביבם.</p> <p>2. המלקקים מהמים מראים כי הם מסתפקים במועט בעוד הכורעים רוצים לרוות צמאונם עד תום בכל מקרה.</p> <p>3. הכריעה מסמלת אולי את הכריעה לבעל, ולכן אלה שלא כרעו מסמלים את היותם ראויים להלחם לישראל.</p> <p>ג. מחנה ישראל היה ממוקם בעין חרוד ומחנה מדין היה ממוקם בעמק מצפון לגבעת המורה.</p>
2	<p>החיזוק הנוסף שקבל גדעון היה דרך חלום שאותו שמע במחנה מדין, לשם הפנה ה' אותו ואת נערו כדי "לשמוע מה ידברו ואחר תחזקנה ידך".</p> <p>גדעון שמע חייל מדייני מספר לחברו כי חלם על "צליל לחם שעורים מתהפך במחנה מדין" אשר התגלגל עד לאהל, הכהו והפילו.</p> <p>חברו של החייל החולם פירש את לחם השעורים כמסמל את גדעון וחרבו ואת התהפכות האהל כמסמלת את מפלת מדין. (דבר חלש מצליח להפיל דבר חזק. לחם השעורים מסמל כנראה את ישראל עובדי האדמה לעומת המדיינים רועי הצאן הנוודים).</p>
3	<p>א. כדי להצליח במלחמה עם מספר מועט של חיילים נקט גדעון בשתי דרכים: 1. את הלוחמים חילק לשלושה ראשים כדי שיבואו מכיוונים שונים וכך ייצרו רושם של מספר לוחמים רב יותר. 2. גדעון נתן בידיהם שופרות, כדים ריקים ולפידים. באמצעות דברים אלה יכלו הלוחמים ליצור רעש שיצר גם הוא את הרושם שמספרם רב בהרבה משהיה במציאות, וכן</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>גרמו לכלבול ובהלה. 3. גדעון יצא להלחם באמצע הלילה בזמן התחלפות השומרים. הדרך הרוחנית: גדעון אמר ללוחמים לקרוא "חרב לה' ולגדעון" * עוד יש לציין כי גדעון הוכיח מנהיגות בנתנו זוגמא אישית ובקראו לחיילים לנהוג כפי שיראו אותו נוהג ("ממני תראו וכן תעשו... והיה כאשר אעשה כן תעשו" וגו'). ב. 1. השבטים שנזעקו להלחם היו נפתלי, אשר, מנשה ואפרים. 2. שבטי יהודה ושמעון לא השתתפו במלחמות ברק וגדעון מפני ריחוקם מאזור המלחמה. אופי מלחמות השבטים בשלב זה היה מקומי והשבטים שהשתתפו במלחמות היו אלה שגרו מסביב לאזור שבו נערכה המלחמה (מלבד השבטים שהתחמקו מהשתתפות). זו גם הסיבה לכך שדבורה לא הוכיחה אותם כמי שלא השתתפו במלחמה, שכן זו היתה רחוקה מהם.</p>	<p>א. במלחמת אהוד בן גרא במואב נעשה השלב הראשון של הריגת מלך מואב בידי אהוד תשובות הזעיק אהוד את אנשי הר אפרים להצטרף למלחמה. ב. * אהוד בן גרא הזעיק את אנשי הר אפרים למלחמה במואב. * אנשי אפרים התלוננו לפני גדעון על כך שלא קרא להם למלחמה בשלב מוקדם (ח', א-ג). * אנשי אפרים התלוננו לפני יפתח על שלא קרא להם לבוא להלחם אתו בבני עמון (י"ב, א-ו). * אנשי דן שחיפשו נחלה נשאר ללון בהר אפרים, שם התרחשה פרשת פסל מיכה (פרק י"ח). * איש לוי והאיש הזקן המעורבים בפרשת פילגש בגבעה היו מהר אפרים (פרק י"ט).</p>
<h3 style="background-color: #e0e0e0; padding: 5px;">תשובות פרק ח'</h3>	
<p>1 א. חלקם של בני אפרים במלחמה נגד מדין היה: 1. הם לכדו את מעברות הירדן ואת מקורות המים לאורך מסלול בריחת המדיינים לאורך הירדן וכך לכדו את המדיינים שהגיעו למקורות המים ושניסו להימלט דרך מעברות הירדן. 2. בני אפרים לכדו והרגו את שני שרי מדין עורב וזאב. בני אפרים כעסו על גדעון על שלא קרא להם להלחם בשלב מוקדם יותר, אלא רק לצורך רדיפה אחרי המדיינים לאחר שנגפו. ב. גדעון הגיב לטענת בני אפרים בפתגם ("הלוא טוב עוללות אפרים מביצר אביעזר"), שבא לומר כי ה"ענבים האחרונים" (שברגיל הם הפחות טובים) טובים במקרה זה מכל מה שעשו בני אביעזר (משפחת גדעון משבט מנשה) מתחילת המלחמה, שכן למרות שהצטרפו בסוף היו הם אלה שהשיגו הישג חשוב ביותר של המלחמה בלכדם את שרי מדין.</p>	<p>2 גדעון נימק בקשתו בכך שהלוחמים עייפים (ורעבים) מאד ועוד עליהם להמשיך במלחמה כי רודפים הם אחרי מלכי מדין. ב. 1. הרקע לסכסוך עם אנשי סוכות היה תשובתם אליו: מדוע עלינו לתת לכם לחם, הרי לא סיימתם את מלאכתכם ולא לכדתם עדיין את מלכי מדין. (בנוסף לכך גם לא הציעו עזרה ברדיפה עצמה). 2. הרקע לסכסוך עם אנשי פנואל היה שבפנינו אליהם באותה בקשה נענה כפי שנענה ע"י אנשי סוכות. ג. גדעון העניש את אנשי סוכות ופנואל בזה אחר זה לאחר שלכד את מלכי מדין והכה את מחנה מדין. העונש לאנשי סוכות היה שגדעון בא אליהם, הראה להם כי לכד את מלכי מדין וגרד גופם של זקני העיר בקוצים. דבר זה עשה לאחר שלכד נער מאנשי סוכות ואמר לו לכתוב את שמות זקני העיר כדי שידע את מי להעניש. העונש לאנשי פנואל היה: נתיצת מגדל העיר (המקום המבוצר בעיר) והריגת אנשי העיר.</p>
<p>3 הקו המשותף להתנהגות גדעון עם בני אפרים ועם אנשי סוכות ופנואל היה רצונו ללמד את שבטי ישראל את חשיבות אחדות ישראל ואת הרע שבהתנהגות בה כל אחד דואג לשבטו בלבד ואינו מרגיש מחוייב כלפי שאר ישראל, אלא שלבני אפרים היה רצון לעזור ולכן היה מקום לנהוג בהם בלשון רכה, ואילו בני סוכות ופנואל נהגו בדרך שחייבה תגובה קשה.</p>	<p>4 א. הרקע להריגתם של זבח וצלמונע, מלכד היותם מלכי מדין, היה שהם הרגו את אחיו בני אמו של גדעון. ב. גדעון בקש מיתר בכורו להרוג אותם, אך בנו, שהיה עדיין צעיר, ירא מהם. משום כך ניתנה הזדמנות לזבח ולצלמונע לומר לגדעון שיהרגם בעצמו, כי גבורת האיש כימי שנותיו. הם חששו שנער יהרגם, הן מפני כבודם והן מפני שיתכן שנער לא יצליח להרגם במכת חרב אחת ולכן העדיפו שגדעון יהרגם, וכך עשה גדעון.</p>
<p>5 א. ישראל בקשו מגדעון שימשול בהם כי הוא הושיעם מיד מדין. גדעון סירב בטענה שאין להם צורך במנהיג רשמי כלל,</p>	

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>שכן ה' הושיע אותם וה' ימלוך עליהם. (גדעון לא רצה שייחסו את ישועותיהם בעתיד למלך שימלוך עליהם אלא לה'). ב. החלק בו בקשו שגדעון ימלוך עליהם היה מונע ע"י הנימוק שציינו, דהיינו שגדעון כבר הוכיח עצמו כמסוגל להושיע אותם ולכן רצו בו כמנהיג. החלק בבקשתם שהונע ע"י שיקול אחר היה שהם ביקשו ליצור שושלת מלוכה, דהיינו הם רצו להבטיח שיהיה עליהם שלטון שיכוון אותם לא רק עכשיו אלא גם בדורות הבאים בלי לדעת מראש מה יהיה טיבו של השליט (שהרי אינם יודעים מה יהיה טיב שלטונם של צאצאי גדעון). השיקול היה שהם סברו ששלטון מרכזי יעזור למנוע את צרות ישראל מבחוץ (האויבים השוטים בהם) ומבפנים (חוסר אחדות וכדו').</p>	
<p>א. גדעון בקש מהעם שיביאו אליו את נזמי הזהב שלקחו כשלל. הסיבה שגדעון בקש זאת היתה כי רצה לעשות אפוד שישמש לזיכרון התשועה הגדולה שעשה ה' ולדרישת ה'. ב. בני ישראל נענו לו ברצון ונתנו לו זהב שהגיע למשקל רב. התוצאה היתה שגדעון עשה את האפוד מהזהב שנתנו, אך בשונה מכוונתו הטובה של גדעון זנו בני ישראל אחריו, והאפוד הפך למכשול שרצהו בני ישראל במקום לשמש למטרתו המקורית. ג. * בחטא העגל (שמות ל"ב) נענו בני ישראל לאהרן ברצון כפי שנענו לגדעון ברצון. * גם בחטא העגל היה מדובר בנתינת נזמי זהב. * אמנם לשניהם (אהרן וגדעון) היתה כוונה טובה אך לא באותו אופן. אהרן נאלץ לנקוט פעולה בגלל מצב העם והתכוון לעכבם ואילו גדעון התכוון מלכתחילה לבנות את האפוד, אך למטרה טובה. * בשני המקרים היה הדבר לחטא לישראל. חטא העגל נחשב לעוון חמור יותר.</p>	6
<p>א. גדעון דחה את הצעת העם בנימוק שאל להם להישען על מלך בשר ודם אלא ה' הוא מנהיג העם. ב. בעיני שמואל היה רע הדבר שבני ישראל בקשו להם מלך. הוא פירש בבקשתם כמאיסת ה' המושיע אותם ורצון להיות מונהגים ע"י מלך בשר ודם. תגובתו דומה לזו של גדעון. ג. שופטים י"א: זקני גלעד הציעו ליפתח להיות קצין עליהם ולהלחם בבני עמון. יפתח שאל: הלא אתם שנאתם אותי וגרשתם אותי מבית אבי ואם כן למה אתם באים אלי עתה כשצר לכם? זקני גלעד השיבו שאם ילחם בבני עמון ישימו אותו לראש לכל יושבי גלעד. יפתח נענה באמרו שאם הם ישימוהו בראש הלוחמים ואם יתן ה' בידו את עמון יסכים להיות להם לראש.</p>	7
<p>א. בני ישראל נכשלו לאחר מות גדעון בעזיבת דרך ה' וביחס כפוי טובה לבית גדעון שהיה מנהיג טוב לישראל. ב. שופטים ט': בעלי שכם נענו לרצון אבימלך בן גדעון למשול עליהם ולא נרתעו מלהמליכו עליהם גם לאחר שהרג את שבעים אחיו בני גדעון.</p>	8
<h3>תשובות פרק ט'</h3>	
<p>א. אבימלך ניסה (והצליח) לשכנע את בעלי שכם להמליכו בטענו כי: 1. עדיף לכם להיות תחת שלטונו של איש אחד מאשר של שבעים אנשים. 2. אני בן משפחתכם. ב. הטיעון הראשון של אבימלך היה שקרי שכן שבעים בני גדעון כלל לא בקשו להם שלטון ומלוכה. ג. העיר שכם נזכרה ביהושע כ"ד, א: יהושע אסף את כל ישראל בשכם לשמוע את דבריו לפני מותו. ביהושע ח', ל- לה נזכר המזבח שבנה יהושע בהר עיבל ומעמד הקראת דברי התורה הברכה והקללה בהר גריזים והר עיבל.</p>	1
<p>גדעון ענה למבקשים ממנו למלוך כי לא ימשול הוא עליהם, אלא ה' ימשול בהם. אבימלך בקש לעצמו את המלוכה והשררה ושידל את בעלי שכם להמליכו. גדעון נלחם והרג באויבי ישראל ודאג לאחזות העם. אבימלך לא הסס להרוג את אחיו עצמו ובשרו. * עוד יש לציין כי אבימלך יוצא דופן בין סיפורי תקופת השופטים, שכן השופטים נבחרו לתפקידם ע"י ה' ואילו אבימלך היה מלך מטעם עצמו.</p>	2
<p>א. העצים שהזכיר יותם במשלו הם: הזית, התאנה, הגפן, ארזי הלבנון ושיח האטד. <u>שלושת העצים הראשונים</u> הם עצי פרי שנשתבחה בהם ארץ ישראל. הם מסמלים אנשים שמעשיהם נושאים פירות והראויים למלוך (אך דווקא מכיוון שהם יצרניים ועסוקים בדברים חשובים הם מסרבים לשררה). <u>האטד</u> הוא שיח נמוך וקוצני שאינו נושא פרי ואף אינו נותן צל, וככזה הוא מסמל את אבימלך הודף השררה שאין לו מה להציע. <u>ארזי הלבנון</u> הם גבוהים ורמים ומסמלים את בעלי שכם הגאים והלא מוסריים. ב. טיעונו העיקרי של יותם היה כפיות הטובה כלפי בית גדעון שהושיע את ישראל ונהג בהם לטובה.</p>	3
<p>א. משמעות קללת יותם היתה "תצא אש" וגו' – לא אש מעשית אלא שתצא אש הריב והמחלוקת בין אבימלך ובעלי</p>	4

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

5	<p>שכם. ב. משל יותם לא הועיל, שכן אבימלך המשיך למלוך עוד שלוש שנים (המשל נפל, אם כן, על אזנים ערלות. בנוסף, יתכן ששררת אבימלך היתה כה חזקה עד שלא יכלו בתחילה להשתחרר מעולו). לעומת זאת קללת יותם החלה להתקיים שלוש שנים לאחר מכן: המחלוקת בין בעלי שכם ואבימלך הלכה וגברה עד למצב המתואר בפסוק האחרון של הפרק: "ותבוא אליהם קללת יותם בין ירובעל".</p>
6	<p>א. יותם לקח את התיאור בו השתמש קודם לכן במשל בו תאר את דברי האטד אליהם: "אם באמת אתם מושחים אותי למלך עליכם – בואו חסו בצלי (תיאור הלועג לאטד, שכן אינו נותן צל), ואם אין – תצא אש מן האטד ותאכל את ארצי הלבנון (ט"ו) – ומשתמש בו בנמשל: אם נהגתם כפי שצריך בבית גדעון – שמחו באבימלך וישמח הוא בכם, "ואם אין – תצא אש מאבימלך ותאכל את בעלי שכם" ... (י"ט- כ"). ב. הרוח הרעה שנכנסה בין אבימלך ובעלי שכם היא תחילתה של אותה אש המחלוקת שבה קללם יותם. ג. ה' שלח רוח רעה ביניהם כדי שיתוקן העוול שעשה אבימלך עם שבעים בני גדעון, ודמם יינקם מיד אבימלך ומיד בעלי שכם שחזקו ידיו להרוג את אחיו.</p>
7	<p>א. בעלי שכם שמו מארבים על ראשי ההרים לאבימלך ואנשיו. את אבימלך לא תפסו! תשובות 2. בעלי שכם קללו את אבימלך. 3. געל בן עבד החל ליזום מרידה באבימלך ואף קרא עליו תגר באופן מעשי – "רבה צבאך וצאה". ב. הפסוקים לא מציינים מי בדיוק היה געל בן עבד, אך הוא לא היה משכם אלא מסביבותיה ("ויעברו בשכם") והיה מתנגד לאבימלך. זבול היה שר העיר שכם ותמך באבימלך. יחסם זה בא לביטוי בכך שגעל החל למרוד באבימלך ואילו זבול הודיע לו על כוונת געל, יעץ לו מה לעשות ואף הטעה את געל לגבי התקרבות אבימלך ואנשיו בתחילה. ג. געל לא היה מודע לכך שזבול שר העיר שמע את תכניתו. לכן בטח בו בתחילה וכשראה אנשים יורדים מראשי ההרים אמר זאת לזבול. בתגובה הטעה אותו זבול ואמר לו שצל ההרים שהוא רואה נדמה לו כאנשים. משהתקרבו האנשים עוד יותר וגעל אמר זאת שוב לזבול "גילה לו זבול את הקלפים" ללא חשש ואמר: הרי אתה רצית למרוד באבימלך, הנה הם באים לקראתך, צא והלחם בהם.</p>
8	<p>א. בעלי שכם (שתמכו בתחילה באבימלך) תמכו עתה בגעל בן עבד וברצונו למרוד. ב. 1. אבימלך לא הסתפק בנצחונו על געל בן עבד. כשיצאו בעלי שכם לשדותיהם מתוך מחשבה שעתה שכך כעס אבימלך עליהם ארבו להם אבימלך ואנשיו, הכו את הנמצאים בשדה, חסמו את כניסתם לעיר והכו גם את אנשי העיר, נתצו אותה וזרעו בה מלח. 2. בשלב ראשון עברה רוח רעה ביניהם ובעלי שכם ניסו לתפוס את אבימלך (ולא הצליחו) וגזלו את אנשיו שעברו בדרך. בשלב שני ארגן געל בן עבד מלחמה של ממש באבימלך, אך זו לא הצליחה. בשלב שלישי הרג אבימלך את בעלי שכם שהפכו למתנגדיו, לכד את שכם והרג את אנשיה.</p>
9	<p>א. בשלב רביעי נמלטו הנותרים אל מגדל (צריח) שכם המבוצר, שהיה כנראה הדבר היחיד שנותר על תלו בעיר, אולם אבימלך ואנשיו שרפו את המגדל והרגו את כל המתבצרים בו. ב. גדעון אמר משפט דומה קודם לכן לשלוש מאות החיילים שנלחמו אתו במדין ("ממני תראו וכן תעשו" וגו' – ז', יז). ההבדל הוא שגדעון שימש דוגמא אישית חיובית שבעקבותיה הושיע את בני עמו והרג את אויביהם, ואילו אבימלך שימש דוגמא אישית שלילית שבעקבותיה הרג את בעלי בריתו. * הדמיון: * בשתי הערים התבצרו אנשים במגדל המבוצר. * בשני המקרים בקש אבימלך לשרוף את המגדל ולהרוג את המתבצרים בו. ההבדל: בשכם הצליח אבימלך לעשות את מה שרצה לעשות ואילו בתבץ נכשל ובא אל מותו. ב. האשה מהמגדל בתבץ השליכה חלק של אבן כבדה ("רכב"), שהיא האבן העליונה של הריחיים, על ראש אבימלך ובכך גרמה לגסיסתו. משום שידע בעקבות זאת כי מותו ודאי בקש אבימלך מנושא כליו שיהרגהו כדי שלא יאמרו שאשה הרגתו. קודם לכן שמענו על מפלת סיסרא ביד יעל. ג. שמ"ב י"א מספר על התאהבות דוד בבת שבע ושליחת בעלה אוריה אל המוות. אזכור מות אבימלך משובץ בתוך דברי יואב בן צרויה אל השליח אותו הדרוך מה לומר לדוד: ספר לו על התנהלות המלחמה, ואם יאמר אליך מדוע התקרבתם אל החומה, הלוא אתם יודעים שכך מת אבימלך מיד אשה – ענה לו שגם אוריה החתי מת. (זו היתה דרכו של יואב לספר למלך על מות אוריה בלי לעורר את חשד השליח).</p>
תשובות פרק י'	

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	<p>א. לאחר שני שופטים נוספים שלגביהם לא נזכר המעגל של תקופת השופטים מסופר שוב כי בני ישראל הוסיפו לעשות הרע בעיני ה', ה' מחרם ביד בני עמון, בני ישראל זעקו לה', לבסוף נמצא להם מושיע (יפתח הגלעדי, בפרק הבא). ב. 1. בדרך כלל נאמר שבני ישראל זעקו לה' ואילו כאן מפורטת זעקתם: "חטאנו לך וכי עזבנו" וגו'. 2. לפני שליחת המושיע שלח ה' נביא לבני ישראל. 3. בדרך כלל נאמר שה' שלח מושיע לבני ישראל ואילו כאן מסופר שהם החלו לחפש להם מושיע.</p>
2	<p>* כל שלוש התוכחות פותחות באזכור חסדי ה' בהושעת ישראל בעבר. * שלוש התוכחות מציינות את החטא של עבודת אלהים אחרים. * שתי התוכחות הראשונות מדגישות שלמרות שה' התריע מפני חטא זה לא שמעו ישראל בקולו. * התוכחה בפרק זה כוללת מעין לעג: "לכו וזעקו אל האלהים אשר בחרתם בם". * תגובת ישראל לתוכחה הראשונה היתה בכי, בתוכחה השנייה לא מסופר על תגובה ובתוכחה השלישית התוודו ישראל: "חטאנו עשה אתה לנו כטוב בעיניך אך הצילנו נא היום הזה" וכן מסופר ששבו בתשובה ועבדו את ה'. ה' הושיע את ישראל בגלל שחזרו לעבוד אותו ובגלל שלא יכול עוד לראות בצרת ישראל וריחם עליהם.</p>
<h3 style="background-color: #cccccc; padding: 5px;">תשובות פרק יא' תשובות</h3>	
1	<p>א. זקני גלעד פנו אליו בתחילה בבקשה שיהיה להם לקצין ולראש במלחמה. יפתח ערער על דבריהם בטענה שקודם גירשו אותו ועכשיו כשהם בצרה הם קוראים לו. בתגובה הבטיחו זקני גלעד שאם ילחם בבני עמון יהיה להם למנהיג ולראש גם לאחר המלחמה ויפתח נעתר להם. ב. לפני שפתח במלחמה ניסה יפתח לפתור את הסכסוך בהיזכרות עם בני עמון.</p>
2	<p>א. תביעת בני עמון מישראל היתה ששייבו להם את הערים שלקחו מהם לפני מעבר הירדן וכניסתם לארץ. ב. תשובת יפתח היתה שישראל לא יזמו לקיחת ערים מארץ האמורי אלא סיחון מלך האמורי לא נתן לישראל לעבור בארצו ויצא להלחם בהם. תוך כדי המלחמה הוריש ה' את ארץ האמורי בידם. יוצא אם כך שלמרות שמדובר באזור שהיה פעם שלכם והאמורי כבשו מכם הרי שאתם לא נסיתם אז להלחם בהם חזרה וכמוש אלהיכם לא הורישם מפניכם, אולם ה' אלקיניו כן הוריש המקום מפנינו ולכן האזור שייך לנו. (מה ששיריש לכם כמוש אלהיכם שייך לכם ומה שהוריש ה' אלקיניו לנו שייך לנו. הסיפור על המלחמה בסיחון מהווה סיוע לטענה זו).</p>
3	<p>א. 1. האם טוב אתה מבלק בן צפור מלך מואב בעבר שלא ניסה להלחם בישראל ואתה מנסה להלחם בנו? 2. אם האזור חשוב לך מדוע לא נסיתם לכבוש אותו קודם לכן בשלוש מאות השנה שעברו מאז? 3. לרצונך להלחם בנו לא קדמה כל פרובוקציה מצדנו. לא נעשה מצדנו דבר שמצדיק את רצונכם להלחם בנו. ב. אדום לא נתנו לישראל לעבור בארצם. ישראל נאלצו להאריך הדרך וללכת מסביב לאדום – במדבר כ', יד- כא. כ"א, ד. ג. 1. שמ"א י"א. 2. שאול חלק את הלוחמים לשלושה ראשים והכה את עמון לפנות בוקר. הדבר מזכיר את גדעון שחלק את שלוש מאות הלוחמים לשלושה ראשים ויצא למלחמה באמצע הלילה. ד. שמ"ב י': דוד שלח שליחים לנחם את חנון מלך עמון על מות אביו. שרי עמון שכנעוהו שכוונתו האמיתית של דוד היא לרגל את ארצם, ולכן גילח חנון את זקנם של השליחים והכלימם מאד, ואח"כ, מתוך חשש מזוד, הקדימו הם להיערך נגד דוד למלחמה.</p>
4	<p>א. יפתח ברח מביתו מפני אחיו שגירשו אותו מפני שהיה בן אשה אחרת לאביו. האיום של בני עמון והחיפוש של זקני גלעד אחר אדם שיעמוד בראש הלוחמים נגד בני עמון הביא את זקני גלעד לבקשו לחזור אליהם ולהבטיח לו שיעמידוהו בראשם אם ילחם בעמון. בעקבות דברים אלה חזר יפתח. ב. 1. האנשים שהתקבצו אל יפתח: אנשים ריקים. האנשים שהתקבצו אל דוד לאחר שנמלט מפני אכיש: "כל איש מצוק וכל איש אשר לו נושא (נושה) וכל איש מר נפש" (שמ"א כ"ב, א- ב). 2. בזמן מרד אבשלום הלכו עם דוד אנשים שתמכו בו והיו מקורבים לו כמו אתי הגתי, צדוק ואביתר הכהנים, אחימעץ בן צדוק ויונתן בן אביתר (שמ"ב ט"ו). ג. אבימלך יזם את היותו בחברתם ושכר אותם כדי שילכו אחריו ויהיו עושי דברו. יפתח מצא עצמו בחברת אנשים ריקים (ולא נאמר גם פוחזים כבאבימלך) מכיוון שנאלץ לברוח מאחיו אל המדבר ואלו האנשים שהיו בדרך כלל מחוץ ליישוב.</p>
5	<p>א. יפתח נדר כי אם יתן ה' בידו את בני עמון יקדיש את הראשון שיצא מדלתו ביתו לקראתו בשובו בשלום, לעולה לה'.</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>(פרשנים: אם זה בע"ח יהיה לעולה ואם זה אדם יהיה פרוש לעבודת ה'). יפתח נדר נדרו כמעין תפילה לה' שאם יצליח ה' את המלחמה בידו וישיבהו בשלום לביתו יודה לה' ע"י העלאת עולה. ב. חנה נדרה שאם ה' ייתן לה בן, תיתן היא אותו לעבודת ה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו (שמ"א, א', יא). רצונה העז בכך, שעדיין לא נענה לאחר כל השנים שעברו, הניע אותה לנדור את נדרה.</p>	
<p>א. יפתח הגיב באופן המעיד כי הופעת בתו לקראתו היתה דבר בלתי צפוי. הוא הגיב בצער גדול מאד, אך ראה חובה לקיים את מוצא פיו. ב. תגובת בת יפתח היתה הסכמה לכך שהוא חייב לקיים את נדרו, אך ביקשה דחייה של חודשיים בביצועו כדי שתלך עם חברותיה על ההרים לבכות על פרישותה. ג. בנות ישראל היו הולכות מדי שנה בשנה לארבעה ימים לבכות עם בת יפתח על חובת הפרישות שנכפתה עליה (לפי גרסה אחת) או לספוד לבת יפתח ולבכות עליה (לפי גרסה שנייה שבה המית אותה יפתח).</p>	6
<h3>תשובות פרק יב' תשובות</h3>	
<p>א. בני אפרים כעסו על יפתח שלא קרא להם ללכת להלחם עמו בבני עמון. הויכוח הסתיים במלחמה בין בני גלעד לבני אפרים ובמותם של ארבעים ושניים אלף מבני אפרים. ב. * טענת אפרים כלפי גלעד לוויתור בריב קשה מצדם ("ויריבון אתו בחזקה") אולם טענתם כלפי יפתח לוויתור ביותר מכך – באיום על יפתח ("ביתך נשרוף עליך באש"). * גלעד הפיס את דעתם, ואילו יפתח טען שבכל השנים בהם היו בני עמון מציקים להם קרא להם לעזור והם לא באו. לכן לא קרא להם עתה מפני שראה שאינם רוצים לעזור. * יפתח לא המשיך בדיון עד שאולי יצליח להפיס דעתם, אלא הגיב מיד על האיום שלהם ופתח עליהם במלחמה.</p>	1
<p>א. טענת בני אפרים נראית כמחרחרת ריב מלכתחילה מפני שהמלחמה נסתיימה בנצחון. לכן בשלב זה לא משנה אם קרא להם למלחמה או לא. כמו כן מעיד האיום שלהם על היותם מחרחרי מלחמה. מעבר לכך: עפ"י טענת יפתח הם הוכיחו בשנים הקודמות שאינם מעוניינים לעזור לבני גלעד ולכן לא סבר עתה שיש טעם לקרוא להם. (מאיך: יפתח היה יכול לנסות למנוע מלחמת אחים ולא עשה זאת). ב. אנשים שהיו מהפחותים בשבט אפרים היו מבזים את אנשי הגלעד ואומרים להם שהם נחשבים בין בני אפרים ובני מנשה כפחותים שבבני אפרים. (או: אתם בני גלעד מחולקים בתוך אפרים ובתוך מנשה ואינכם חשובים לכלום) ומשום שבזו להם פתחו בני הגלעד אתם במלחמה. * (לפי פירוש אחר: פליטי אפרים הם מי שנותרו מהמכה הראשונה שהכו בהם גלעד ובני גלעד היו בזים להם תוך כדי מלחמה).</p>	2
<p>א. אנשי גלעד מנעו מבני אפרים להימלט ע"י חסימת מעברות הירדן. כשבא אדם לעבור היו בני גלעד שואלים אותו אם הוא משבט אפרים וכולם היו עונים שלא (כי ידעו שגלעד נלחמים באפרים). מכיוון שאנשי אפרים לא יכלו לבטא את האות ש' כראוי בחנו אותם באמירת המלה "שבולת". אם היה אותו אדם אומר "סבולת" הרגוהו. ב. שופטים ג', כח: אנשי הר אפרים לכדו את מעברות הירדן במלחמה נגד מואב שהוביל אהוד בן גרא. שופטים ז', כד: אנשי הר אפרים לכדו את מעברות הירדן במלחמה נגד מדין שהוביל גדעון בן יואש.</p>	3
<p>א. אבצן מבית לחם, אילון הזבולוני ועבדון בן הלל הפרעתו. לגבי עבדון נזכר שהיו לו ארבעים בנים ושלושים בני בנים רוכבים על שבעים עיירים ובכך הוא מזכיר את יאיר הגלעדי (י', ג-ד) שהיו לו שלושים בנים רוכבים על שלושים עיירים. ב. שופטים קודמים עליהם מסופר בקצרה: שמגר בן ענת (ג', לא), תולע בן פואה ויאיר הגלעדי (י', א-ד).</p>	4
<h3>תשובות פרק יג'</h3>	
<p>א. 1. את תהרי ותלדי בן. 2. אל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא. 3. לכשיוולד הבן - מורה לא יעלה על ראשו. (בןך יהיה נזיר אלקים). 4. הבן שיוולד לך יהיה זה שיחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. ב. אשת מנוח לא הזכירה בפני בעלה כי הבן שיוולד להם יהיה זה שיחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. לעומת זאת היא אמרה לבעלה שנזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו בעוד הכתוב מזכיר רק שהמלאך ציין "מן הבטן".</p>	1
	2

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>א. במדבר ו'. המלאך דבר עם אשת מנוח על הציוויים להינזר מיין ומכל תוצרת ענבים ועל איסור התגלחת החל על הנזיר, אך לא הזכיר את האיסור להיטמא למת. ב. הסיבה שהמלאך לא הזכיר את האיסור להיטמא למת היא שהתפקיד של שמשון היה להושיע את ישראל מיד פלשתים ובתוקף כך יהיה לו חלק בהריגתם (וע"י כך נטמא למת). ג. הנזיר עליו מדובר במדבר פרק ו' הוא נזיר לתקופה מסוימת והוא מקבל על עצמו את נזירותו. שמשון לא קבל על עצמו את נזירותו, אא להיא נקבעה עבורו עוד בטרם היוולדו ונזירותו היתה לכל חייו.</p>
3	<p>א. אשת מנוח ובעלה סברו שנגלה אליה נביא. כך אומרת אשת מנוח לבעלה: "איש האלקים בא אלי" (אם כי היא מתארת את מראהו כמראה מלאך האלקים) וכך מתפלל מנוח לה': "איש האלקים אשר שלחת יבוא נא עוד אלינו". ב. לפני שנודע למנוח "כי מלאך ה' הוא" רצה מנוח לעכב את ה"נביא" לאכול אתם. ג. הדובר אל מנוח אמר לו שלא יאכל בלחמו, אך מנוח יכול להעלות את גדי העזים לעולה, הוא לא ענה לשאלה על שמו, וכשהעלה מנוח את הגדי על הצור עלה להב המזבח השמימה ועמו מלאך ה' – אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא.</p>
4	<p>א. אשת מנוח היא שמצטיירת כגורם המוביל בסיפור: 1. המלאך נגלה אליה בראשונה. תשובות 2. גם כשהתפלל מנוח לבואו של איש האלקים שנית נגלה המלאך שוב אל אשת מנוח ונחיקה. 3. אשת מנוח מתוארת כמובילה את בעלה אל מלאך ה' "וילך מנוח אחרי אשתו". 4. מנוח חשש כשהתברר לו שמלאך ה' נגלה אליהם ואשתו היא זו שהרגיעה אותו בטיעון הגיוני. ב. מנוח חשש שימותו כי ראו את מלאך ה', אך אשתו אמרה שלו חפץ ה' להמיתנו לא היה לוקח מידנו עולה ומנחה, ולא היה מראה לנו את מה שראינו, ולא משמיע לנו את הבשורה על הולדת בננו ואת ההוראות בקשר לכך.</p>
5	<p>מלאך ה' נגלה אל יהושע ביריחו ויהושע שאל אותו "הלנו אתה אם לצרינו" ורק אח"כ הבין כי זהו מלאך ה' (יהושע פרק ה'). מלאך ה' נגלה אל גדעון וגדעון ענה לברכתו "אם ה' עמנו מדוע אנו במצב כה קשה" ורק אח"כ הבין כי המדבר אליו הוא מלאך ה' (שופטים ו').</p>
תשובות פרק יד'	
1	<p>א. הורי שמשון התנגדו לרצונו של שמשון לשאת את האשה מתמנה מפני שהיתה לא רק נכריה, אלא גם מבנות הפלשתים הערלים הצוררים לישראל. הסיבה האמיתית לרצונו של שמשון לשאתה היתה שכך סבב ה' שיהיה, כדי שיחל שמשון להושיע את ישראל מיד פלשתים. ב. 1. לפי העובדה שמשון לא סיפר להם יתכן שלמרות שהמלאך אמר להם בתחילה שהוא יחל להושיע את ישראל לא היו הורי שמשון ערים לכך שרוח ה' כבר פיעמה בו ולכוחו הגדול. 2. הדגשת העובדה שלא סיפר להם ושהדבר היה בכרמי תמנה ולא בעיר עצמה מלמדת שאכן ידע רק הוא לבדו על מפלת האריה ולא היתה לאף אחד דרך לגלות את דבר החידה מתוך ידיעת המציאות. (אלא רק ע"פ ניחוש, אם היה זה אפשרי).</p>
2	<p>א. חידת שמשון: "מהאוכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק". הפתרון: שני חלקי החידה הם אחד ומשמעותם: מהאריה (העז, האוכל, הטורף) יצא דבש (מאכל, מתוק). ב. הבחורים הפלשתים גילו את החידה מפני שאיימו על אשת שמשון שתפתה את שמשון לגלות להם את פתרונה אחרת ישרפו אותה ואת בית אביה באש. אשת שמשון הפצירה בו לגלות לה את פתרון החידה עד שגילה לה והיא גילתה לבני עמה.</p>
3	<p>א. משמעות האמירה: לולא גרמתם לאשתי (בלחץ ואיומים) לגלות לכם הדבר לא הייתם יודעים את פתרון החידה. ב. שמשון הכה שלושים אנשים פלשתים, לקח חליפותיהם ונתן לשלושים הבחורים כפי שהבטיח. תגובת שמשון מלמדת על אישיותו המהירה לכעוס והקשוחה בתגובותיה, ואילו במישור האלוקי מכוון היה הדבר מעם ה' להיות מעשהו הראשון של שמשון להושיע את ישראל מיד פלשתים.</p>
תשובות פרק טו'	
1	<p>מפסוקים א'- ב' נלמד שמשון כנראה עזב את אשתו לתקופת מה (מתוך כעסו על התנהגותה בעניין החידה). לכן כששב לאחר זמן מה כבר נתן אביה את אשתו לגבר אחר. מפסוקים ה'- ו' בפרק י"ד נלמד שבכרמי תמנה נפרדו דרכיהם של שמשון והוריו (למרות שהדבר לא נאמר) ולכן לא נוכחו</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	בשסעו את האריה ומכיוון שלא ספר להם לא יכלו לדעת את הדבר.
2	<p>א. בעקבות העובדה שאבי אשתו נתנה לאיש אחר לכד שמשון שלוש מאות שועלים, קשר כל שניים מהם בזנבותיהם עם לפיד באמצע, הבעיר אש בלפידים ושלח את השועלים בשדות הפלשתים. כתוצאה מכך הבעיר את תבואות הפלשתים והשמיד את יבולם.</p> <p>ב. תגובתו של שמשון מלמדת כי במישור האנושי היה שמשון מהיר חימה, פועל באימפולסיביות (ללא מחשבה תחילה) ללא פרופורציה וללא רתיעה מאלימות.</p> <p>במישור האלוקי היה הדבר מכוון להושעת ישראל מיד פלשתים.</p> <p>בשני המובנים, האנושי והאלוקי, דומה הנלמד מתגובתו כאן לנלמד מתגובתו לגילוי החידה.</p>
3	<p>א. בתגובה לנתינת אשתו לאחר שרף שמשון את יכול הפלשתים. כתוצאה מכך שרפו את אשתו ובית אביה. בתגובה לכך הכה בהם שמשון "שוק על ירך" (מכה גדולה). כתוצאה מדבר זה באו הפלשתים לאסרו, אך שמשון הצליח לנתק העבותים שכבלו את ידיו והכה בהם אלף איש.</p> <p>ב. מטרת הפלשתים בבואם ליהודה היתה לאסור את שמשון (בתור התחלה).</p> <p>בקשת שמשון מאנשי יהודה היתה שישבעו לו שכוונתם לאסור בלבד ושאינן בכוונתם לפגוע בו.</p> <p>ג. אנשי יהודה נענו הן לדרישת הפלשתים והן לבקשת שמשון. הם הבטיחו לו שיאסרו אותו ויסגירו אותו לפלשתים אך לא י הרגוהו.</p> <p>הסיבה לעצם ההיענות להסגרה היתה תחושת חוסר ברירה ופחד מפני הפלשתים החושליח רהח ומה שהם מסוגלים לעשות, כאמרם לשמשון: "הלא ידעת כי מושלים בנו פלשתים ומה זאת עשית לנו".</p> <p style="text-align: center;">תשובות</p>
4	<p>א. 1. המלה "לחי" מופיעה כשם מקום.</p> <p>2. "לחי" כמרכיב בפנים, במקרה זה לחי החמור (כנראה עצם מעצמות ראשו של החמור).</p> <p>ב. כוחו הרב של שמשון בא לביטוי בכך שבדבר פעוט כל כך כלחי החמור הכה אלף איש.</p> <p>הנס שנעשה לשמשון היה שבתשובה לתפילתו בקע אלקים את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים לרות צמאנו של שמשון.</p>
5	<p>תפילת שמשון לה' באה מכיוון שחשש שלאחר התשועה הגדולה שנתן ה' בידו יפול ביד פלשתים בשל היחלשותו מצמא. תפילה נוספת של שמשון נזכרת בפרק ט"ז פסוק כ"ח. בתפילה זו בקש שמשון, שהיה אסור בידי הפלשתים, שיעשה ה' עמו חסד בפעם האחרונה להשיב כוחו להכות מכה אחרונה בפלשתים</p>
תשובות פרק טז'	
1	<p>א. "[הוגד] לעזתים לאמר: בא שמשון הנה"...</p> <p>ב. שתי הנשים הושפעו ע"י הפלשתים לגלות סוד של שמשון אולם:</p> <p>1. האשה הראשונה היתה אשתו, שמה לא נזכר והיא היתה מתמנה. האשה השנייה לא הייתה אשתו (מסופר רק "ויאהב אשה... ושמה דלילה"), שמה נזכר והיא היתה מנחל שורק.</p> <p>2. האיום בו השתמשו הפלשתים כדי לגרום לאשת שמשון לפתותו <u>לגלות החידה</u> היה שישרפו אותה ואת אביה באש. לעומת זאת פתו הפלשתים את דלילה <u>לגלות את מקור כוחו</u> בתמריץ חיובי ולא שלילי: נתן לך כל אחד אלף ומאה כסף.</p> <p>3. אשת שמשון הפצירה בו עד שנתרצה לה וגלה סוד החידה. לדלילה ענה שמשון שלוש פעמים תשובות לא נכונות עד שנכנע וענה לה את התשובה הנכונה.</p> <p>4. הפצרתה של דלילה היתה קשה בהרבה מזו של אשת שמשון. הראשונה בכתה ו"נדנדה" לו, השנייה אילצה אותו עד שקצרה נפשו למות.</p>
2	<p>א. הדבר ששמר על כוחו של שמשון היה אי התספורת של שערו כחלק מהיותו נזיר.</p> <p>ב. בכל פעם שהשיב שמשון לדלילה בחנה דלילה את תשובתו בעוד הפלשתים נמצאים בסמוך, אולם שמשון תמיד הסיר מיד את היתרים, עבותים וכו' בהם השתמשה דלילה, ומשום כך לא יצאו הפלשתים ממקום מסתורם ולא נודע לשמשון כלל כי ארבו לו. את מעשיה של דלילה פירש בטעות כדרך היתולית שלה לבחון אותו ולא הבין את המטרה הרצינית של בחינותיה. (רק בפעם הרביעית ידעה כי אמר לה את האמת ואמרה לפלשתים "עלו הפעם" וגו').</p>
3	<p>א. דלילה שיתפה פעולה עם הפלשתים לא רק בגילוי מקור כוחו של שמשון אלא גם בכך שהביאה בעצמה להסרת כוחו ע"י כך שיישנה אותו על ברכיה ואפשרה לספר שהובא לשם כך לגלח את שערו.</p> <p>התוצאה היתה שסר [כוח] ה' מעליו.</p> <p>ב. טעותם של הפלשתים היתה שהיו כל כך בטוחים כי שמשון אינו יכול להזיק להם יותר עד שלא נתנו דעתם לכך ששערו חוזר לצמוח ולמשמעות האפשרית של הדבר.</p> <p>ג. הדבר הנוסף שהביא להשבת כוחו של שמשון היה תפילתו אל ה'.</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

4	<p>הקרבתו של שמשון התבטאה בכך שידע שהמתת הפלשתים בפעם זו תביא גם למותו שלו: "תמת נפשי עם פלשתים". גודל הישגו: "ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית בחייו".</p>
תשובות פרק יז'	
1	<p>א. מיכיהו פנה לאמו ואמר: [האם הינך זוכרת את] אלף ומאה הכסף שנעלמו לך ושקללת באזני את האדם שלקחו? הנה הכסף נמצא אצלי, אני הוא זה שלקחו. בשמעה זאת מיהרה אמו של מיכיהו לברכו כדי שלא תחול עליו הקללה שקללה קודם לכן את הלוקח ה"אלמוני". ב. שיבוש הדור: 1. אמו של מיכיהו לא גנתה את בנה על הגנבה. יחד עם זאת ברכתה אליו היתה לשם שמים. 2. האם אמרה שהקדישה את הכסף לה' – במטרה לעשות ממנו פסל ומסכה... 3. למיכה היה "בית אלהים" שבו עשה "אפוד" (רעיון הלוקח מעבודת ביהמ"ק) יחד עם תרפים ומסכה ומינה את אחד מבניו לכהן למרות שלא היו משבט לוי ובודאי לא מזרע הכהנים.</p>
2	<p>א. פסוק זה בא להסביר את השיבוש הגדול שחל במנהגי ישראל כנובע מכך שלא היה מנהיג שיכוון את הדור. ב. "בימים ההם אין מלך" וגו': * בפתיחה לפרשת בני דן בחיפושם אחר נחלה ("ח, א) * בפתיחה לפרשת פילגש בגבעה ("ט, א). * בסיום פרשת המלחמה בבנימין, השבועה לא לקחת מהם נשים ומציאת הפתרון לבעיה שיצרה השבועה ("א, כה).</p>
3	<p>א. מיכה חשש מקללת אמו ומהסכנה האורבת לו בעקבותיה. (האלה נחשבה לסכנה לגיר' ב. מיכה ראה עצמו עולה במדרגה של עבודת ה' ע"י מינוי כהן משבט לוי במקום בנו: "ער תשובות י' כי היה לי הלוי לכהן". ג. הכתוב חוזר שלוש פעמים על תיאור הלוי כ"נער" בנוסף לכינויו החוזר כ"הלוי" ופעם אחת כ"האיש". יש בתיאור זה משום רמז לכך שהוא צעיר ובלתי שקול.</p>
4	<p>א. הפרק מספר כי מיכה נתן ללוי מקום מגורים כאשר חיפש, חסות, משכורת ובגדים והנער היה לו כאחד מבניו. למרות זאת אנו שומעים בפרק י"ח כי הלך בחפץ לב עם בני דן ("וויטב לב הכהן") ברגע שהציעו לו הצעה שנראתה לו מפתה יותר. ב. שמות ב', כא: נאמר על משה רבנו "ויואל משה לשבת את האיש", הוא יתרו.</p>
תשובות פרק יח'	
1	<p>* אהוד בן גרא תקע בשופר לבני הר אפרים להזעיקם להשתתף במלחמה נגד מואב (ג', כ). * גדעון שלח מלאכים בכל הר אפרים לקרוא להם לעזרת המלחמה במדין (ז', כד). (* מיכה היה מהר אפרים ואצלו עצרו בני דן. * שתיים מהדמויות בפרשת פילגש בגבעה הינן מהר אפרים: איש לוי והאיש הזקן). הסיבה לכך שבני אפרים מעורבים בכמה וכמה סיפורים בספר שופטים היא מיקומם המרכזי בארץ ישראל, ההופך אותם זמינים לצפון ולדרום ומקום חניה ולינה לעוברי דרכים. ב. בני דן רצו לשאול בה' אך לא חששו לכך שהכהן אינו כהן. (הלוי סיפר להם כי נשכר לעבודתו). הם גם לא חששו לערבוב הקודש (אפוד) והע"ז (תרפים, פסל ומסכה) ב"בית האלהים" של מיכה (פסוקים י"ד, י"ח).</p>
2	<p>א. בני דן לא הצליחו להתיישב בכל השטח שניתן להם מפני לחצם של בני האמורי: "וילחצו האמורי את בני דן ההרה כל לא נתנו לרדת לעמק" (א', לד). ב. 1. אנשי ליש חשו בטוחים מכל רע ולא נקטו אמצעי בטחון כנגד אפשרות פלישה אליהם. 2. אין להם יורש עצר, דהיינו אם יהרגו אין מי שיטען לבעלות על המקום וילחם עליו (או: אין שליט שיובילם במלחמה). 3. מיקומם מרוחק מיישובים אחרים ולכן אין מי שיבוא לעזרתם. 4. הארץ טובה מאד (אדמתה, מימיה). 5. הארץ רחבת ידיים – שטחה גדול. ג. העובדה שאנשי ליש היו שאננים ולא מוגנים והעובדה שהיו רחוקים מכל יישוב ולא היה מי שיבוא לעזרתם עזרו לבני דן לכבוש את ליש.</p>
3	<p>א. צרעה ואשתאול היו בנחלת דן. חמשת האנשים שנשלחו לרגל את הארץ כדי למצוא שטח נוסף לנחלה לבני דן היו מצרעה ואשתאול. לאחר שחזרו ולקחו עמם שש מאות לוחמים שוב יצאו בני דן צפונה ותחנתם הראשונה היתה קריית יערים. צרעה ואשתאול נזכרו קודם לכן בהקשר לשמשון, שהיה מצרעה ורוח ה' החלה לפעמו "במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול". (י"ג, כה). ב. הדרך המילולית: בני דן הציעו לנער הלוי להיות להם לאב ולכהן ואמרו לו: האם לא עדיף לך להיות כהן לשבט שלם מאשר</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>לכית איש אחד? הדרך הלא מילולית: בני דן לא השאירו בידיהם ברירה, מפני שהיה מוקף בשש מאות איש חגורים כלי מלחמה.</p>
4	<p>א. הסכסוך פרץ משום שבני דן לקחו ממכה את כל מה שהרכיב את "בית האלהים" שלו: את הכהן, הפסל, האפוד, התרפים והמסכה. כשרדף מיכה אחריהם איימו עליו שיפגעו בו ומיכה ראה כי חזקים הם ממנו, ויתר על העניין ושב לביתו. ב. בני דן הקימו להם את הפסל והוא שימש אותם שנים רבות. את הנער הלוי, יהונתן בן גרשם בן מנשה, שמו להם לכהן. בני דן וזרעו אחריו המשיכו בתפקיד כהנים לשבט דן במשך שנים רבות.</p>
	<h3>תשובות פרק י"ט</h3>
1	<p>א. הדמויות בפסוקים א' - י' הן: איש לוי הגר בירכתי הר אפרים, פילגשו שמוצאה מבית לחם יהודה, נער של איש לוי ואבי הנערה. (הפילגש היתה אשתו אך בלא חופה וקידושין ובעלת פחות זכויות מאשה נשואה כדיון). מקום ההתרחשות העיקרי הוא העיר בית לחם שביהודה, לשם חזרה פילגשו של איש לוי לאחר שמאסה בו (שם היה בית אביה), ולשם הלך ארבעה חודשים אח"כ האיש הלוי יחד עם נערו בניסיון להשיבה אליו. ב. פסוקים ג' - ט' מאריכים בנושא הכנסת האורחים של אבי הנערה מבית לחם, זאת על רקע פסוקים ט"ו - י"ח המדגישים כי בהגיעם לגבעה שבנחלת בנימין לא הזמינם אף אחד לביתו. נראה שהפסוקים הקודמים באו להדגיש את ההבדל בין הכנסת האורחים שבבית לחם (ובשבט יהודה) לבין אי הכנסת האורחים שבגבעה (שבט בנימין).</p>
2	<p>א. לאור המעשה הנורא של בני בנימין מתבלטת האירוניה בכך שהם חששו ללון בקרב ה תשובות הנוראית באה להם דווקא בקרב אחיהם היהודים בני בנימין. ב. הר אפרים - מקום מוצאם של איש לוי והאיש הזקן. בשונה מפעמים קודמות בהם בלטו אנשי הר אפרים כחמומי מוח וששים אלי קרב מוצגים אנשי הר אפרים בשלב זה כתמימים ובעלי כוונות טובות בסך הכל. (שיבוש הדעות שחל גם אצלם יבוא לביטוי בהמשך הפרק). הגבעה - נמצאת בנחלת בנימין. אנשי בנימין מוצגים בסיפור ככאלה שהרחיקו לכת מאד בערבוב הדעות של הדור והגיעו עד לכדי רשע כלפי אחיהם. בית לחם - נמצאת בנחלת יהודה. מסמלת הכנסת אורחים (של אבי הנערה). שילה - מקום המשכן, לשם היו מועדות פניו של איש לוי: "ואת בית ה' אני הולך".</p>
3	<p>אנשי הגבעה הושפעו מדרכי הכנענים ורצו במשכב זכר. בכך ובאי הכנסת האורחים שלהם דמו לאנשי סדום. האיש הזקן התייחס ככובד ראש לעובדת היות משכב זכר בגדר מעשה נבלה, אך ברצונו למנוע את הנבלה לא חס על בתו שלו ועל פילגשו של איש לוי (ובכך דמתה תגובתו לתגובת לוט לאנשי סדום). איש לוי הוציא בעצמו את פילגשו אל האנשים, גם הוא מתוך ניסיון למנוע מעשה שנתפס בעיניו כגרוע עוד יותר, ולמחרת בבוקר לא דאג לה כלל וציפה למצב ש"עולם כמנהגו נוהג". גם בהיותה מוטלת בפתח הבית לא חשש לה אלא רק אמר "קומי ונלכה". ב. האיש נתח את גופה לשנים עשר נתחים ושלח את חלקי הגופה לכל אחד משבטי ישראל כדי לעורר דעתם אל הנבלה שהתרחשה בישראל. ג. שופטים פרק כ': כוונתו התממשה, בני ישראל הזדעזעו מהמקרה ועלו כאיש אחד לברר מה בדיוק אירע ולפעול בהתאם.</p>
4	<p>א. הדמויות בפסוקים א' - י' הן: איש לוי הגר בירכתי הר אפרים, פילגשו שמוצאה מבית לחם יהודה, נער של איש לוי ואבי הנערה. (הפילגש היתה אשתו אך בלא חופה וקידושין ובעלת פחות זכויות מאשה נשואה כדיון). מקום ההתרחשות העיקרי הוא העיר בית לחם שביהודה, לשם חזרה פילגשו של איש לוי לאחר שמאסה בו (שם היה בית אביה), ולשם הלך ארבעה חודשים אח"כ האיש הלוי יחד עם נערו בניסיון להשיבה אליו. ב. פסוקים ג' - ט' מאריכים בנושא הכנסת האורחים של אבי הנערה מבית לחם, זאת על רקע פסוקים ט"ו - י"ח המדגישים כי בהגיעם לגבעה שבנחלת בנימין לא הזמינם אף אחד לביתו. נראה שהפסוקים הקודמים באו להדגיש את ההבדל בין הכנסת האורחים שבבית לחם (ובשבט יהודה) לבין אי הכנסת האורחים שבגבעה (שבט בנימין).</p>
	<h3>תשובות פרק כ'</h3>
1	<p>א. האופנים בהם החלו ישראל לתקן את העוולה הם: 1. אנשים רבים מאד, מכל רחבי הארץ ומכל שכבות העם, הראו אכפתיות</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

2	<p>ממה שקרה ונכונות לעזוב את בתיהם ולבוא לבער את הרעה מישראל. 2. ישראל היו מאוחדים סביב נושא זה. הפסוקים: <u>אנשים רבים</u>: "ויצאו כל בני ישראל", "כל העם כל שבטי ישראל", "ארבע מאות אלף איש רגלי". <u>מכל הארץ</u>: "למדן ועד באר שבע וארץ הגלעד" <u>מכל שכבות העם</u>: "ויתייצבו פנות כל העם (ראשיהם, קציניהם) כל שבטי ישראל בקהל עם האלקים". <u>מאוחדים</u>: "ותקהל העדה כאיש אחד", "ויקם כל העם כאיש אחד", "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים". ב. שמ"א ז', ה- ו: שמואל קבץ את ישראל במצפה כהמשך לכך ששבו אל ה' ובערו הע"ז מקרבם. (תוך כדי כך התקבצו עליהם פלשתים למלחמה ואנשי ישראל יצאו מן המצפה והכום). שמ"א י', יז: שמואל קבץ את העם אל המצפה בטקס המלכת שאול ואמירת משפט המלוכה.</p>																
2	<p>א. ישראל קבלו החלטה להמית את האנשים בני הבליעל שבצעו את הנבלה. הצבא יחולק באופן כזה שעשירית מכל "פלוגה", "חטיבה" ו"אוגדה" יהיו אחראים על הציוד והשאר ילחמו בחזית. ב. בני בנימין סירבו להסגיר את מבצעי הנבלה והעדיפו להלחם בישראל ועל כן נאלצו ישראל להלחם בכל שבט בנימין.</p>																
3	<p>א. כדי לוודא שהם פועלים נכון שאלו בני ישראל בה' לפני תחילת כל קרב. 1. "וישאלו באלקים... מי יעלה לנו בתחילה"... 2. "וישאלו בה' לאמר האוסיף לגשת למלחמה"... 3. "וישאלו בני ישראל בה'... האוסיף עוד לצאת למלחמה... אם אחדל"... ב. שופטים א', א- ב: אחרי מות יהושע שאלו ישראל בה' "מי יעלה לנו אל הכנעני בתחילה להלחם בו" וה' אמר "יהודה יעלה".</p>																
4	<p>א. לפני תחילת המלחמה נענו ישראל שיהודה יעלה תחילה, וסברו כנראה שהדבר מבט תשובות לא הכנות מיוחדות וטכסיסים. לאחר היום הראשון למלחמה בכו ישראל לפני ה' עד הערב ושאלו בה' אם להוסיף להלחם. משנענו בחיוב עדיין לא התכוננו מעצמם כראוי. לאחר היום השני בכו ישראל והוסיפו לכך גם צום והעלאת עולות ושלמים לפני ששאלו בה'. לאחר שנענו בחיוב הוסיפו הפעם התארגנות מתאימה מצדם ושמו מארבים. ב. בשני הימים הראשונים בכו ישראל על כל הניגפים במלחמה ועל אי הצלחתם. ביום השלישי נצחו, ובכל זאת בכו בגלל ששבט בנימין נכחד כמעט כולו מישראל. מפאת שבועתם נוצרה גם בעיה של המשכיותם של בני בנימין שנשארו בחיים: "למה ה' אלקי ישראל היתה זאת בישראל להפקד היום מישראל שבט אחד". ג. פסוקים כ"ב- כ"ג: פסוק כ"א מציין כי בני ישראל ניגפו לפני בני בנימין. נראה כי לאחר מכן צריך לבוא פסוק כ"ג: בני ישראל בכו ושאלו בה', ולאחר מכן פסוק כ"ב: בני ישראל התחזקו ויצאו למלחמה באותו מקום בו התקיימה ביום הראשון (לאחר מכן פסוק כ"ד: בני ישראל קרבו אל בני בנימין ביום השני).</p>																
4	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%; text-align: center;">שופטים פרק כ'</th> <th style="width: 50%; text-align: center;">יהושע פרק ח'</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">שימוש במארב</td> <td style="text-align: center;">שימוש במארב</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">הטעיה: בני ישראל גרמו לבנימין לחשוב שהם ניגפים לפנייהם כפי שהיה בפעמים הקודמות. (ל"ב, ל"ט)</td> <td style="text-align: center;">הטעיה: בני ישראל גרמו לעי לחשוב שהם ניגפים לפנייהם כפי שהיה בפעם הקודמת. (ו')</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">"והם לא ידעו כי נוגעת אליהם הרעה" (ל"ד)</td> <td style="text-align: center;">"והוא לא ידע כי אורב לו מאחרי העיר" (י"ד)</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">האורב נכנס לעיר</td> <td style="text-align: center;">האורב נכנס לעיר</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">בני בנימין היו מוקפים באורב מצד אחד ובלוחמים הראשונים מצד שני (מ"א- מ"ג)</td> <td style="text-align: center;">אנשי העי היו מוקפים ולכודים בין האורב ובין הלוחמים הראשונים (כ')</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">העיר עלתה בעשן (ל"ח, מ')</td> <td style="text-align: center;">העיר עלתה בעשן (כ'- כ"א)</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">בני בנימין הוכו לפי חרב (מ"ח)</td> <td style="text-align: center;">אנשי העי הוכו לפי חרב (כ"ד)</td> </tr> </tbody> </table>	שופטים פרק כ'	יהושע פרק ח'	שימוש במארב	שימוש במארב	הטעיה: בני ישראל גרמו לבנימין לחשוב שהם ניגפים לפנייהם כפי שהיה בפעמים הקודמות. (ל"ב, ל"ט)	הטעיה: בני ישראל גרמו לעי לחשוב שהם ניגפים לפנייהם כפי שהיה בפעם הקודמת. (ו')	"והם לא ידעו כי נוגעת אליהם הרעה" (ל"ד)	"והוא לא ידע כי אורב לו מאחרי העיר" (י"ד)	האורב נכנס לעיר	האורב נכנס לעיר	בני בנימין היו מוקפים באורב מצד אחד ובלוחמים הראשונים מצד שני (מ"א- מ"ג)	אנשי העי היו מוקפים ולכודים בין האורב ובין הלוחמים הראשונים (כ')	העיר עלתה בעשן (ל"ח, מ')	העיר עלתה בעשן (כ'- כ"א)	בני בנימין הוכו לפי חרב (מ"ח)	אנשי העי הוכו לפי חרב (כ"ד)
שופטים פרק כ'	יהושע פרק ח'																
שימוש במארב	שימוש במארב																
הטעיה: בני ישראל גרמו לבנימין לחשוב שהם ניגפים לפנייהם כפי שהיה בפעמים הקודמות. (ל"ב, ל"ט)	הטעיה: בני ישראל גרמו לעי לחשוב שהם ניגפים לפנייהם כפי שהיה בפעם הקודמת. (ו')																
"והם לא ידעו כי נוגעת אליהם הרעה" (ל"ד)	"והוא לא ידע כי אורב לו מאחרי העיר" (י"ד)																
האורב נכנס לעיר	האורב נכנס לעיר																
בני בנימין היו מוקפים באורב מצד אחד ובלוחמים הראשונים מצד שני (מ"א- מ"ג)	אנשי העי היו מוקפים ולכודים בין האורב ובין הלוחמים הראשונים (כ')																
העיר עלתה בעשן (ל"ח, מ')	העיר עלתה בעשן (כ'- כ"א)																
בני בנימין הוכו לפי חרב (מ"ח)	אנשי העי הוכו לפי חרב (כ"ד)																
תשובות פרק כא'																	
1	<p>א. בני ישראל נשבעו: 1. לא לתת את בנותיהם לבנימין לנשים בגלל שבאי הסגרת עושי הנבלה תמכו בידי עוברי העבירה וכדי להיבדל מהשבט החוטא. 2. מי שלא עלה אל ה' המצפה להלחם ברעה שנעשתה בישראל מות יומת מפני שפרשו מהציבור ובכך נעשו שותפים גם הם לדבר עבירה. ב. ישראל בדקו ומצאו שאכן היו אנשי מקום אחד שלא באו להשתתף עמם והיו אלה אנשי יבש גלעד. משום כך נאלצו לקיים את שבועתם, אך מתוך מצב זה מצאו גם את הפתרון לבעיית אי המשכיות של בנימין (שנשבעו לא לתת להם את בנותיהם). הפתרון היה שהם החיו את הנשים הבתולות מיבש גלעד ואותן נתנו לבני בנימין לנשים. א. "וינחמו בני ישראל אל בנימין אחיו ויאמרו נגדע היום שבט אחד מישראל" (ו'), "ויקראו להם שלום" (י"ג), "והעם נחם לבנימין כי עשה ה' פרץ בשבטי ישראל" (ט"ו).</p>																

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>ב. הבעיה שנוצרה היתה שמספר הנשים שהחיו מיבש גלעד לא הספיק כדי להשיא את כל בני בנימין שנותרו ("ולא מצאו להם כן") כי בני ישראל החיו מיבש גלעד ארבע מאות נשים ואילו מספר בני בנימין שנותר בסלע רימון (המקום אליו נמלטו) היה שש מאות (כ', מז).</p> <p>* אמנם היו מבני בנימין בתחילה עשרים ושש אלף ושבע מאות לוחמים ונהרגו עשרים וחמישה אלף, אך כנראה שאלף ומאה הנותרים נהרגו כשהכו ישראל את מי שנמלטו חזרה לתוך הערים (כ', מח).</p> <p>ג. היה חשוב לאפשר לבני בנימין להישאר בנחלתם ולא לתת לבני שבטים אחרים להתיישב בנחלתם, גם אם כרגע מספרם מועט מאד, כדי שבהמשך, כשיתרבה מספרם, תישאר נחלתם בידם ולא יתערבבו בין שבטים אחרים, וכך לא יחדד שמם מישראל.</p>
2	<p>הפתרון שמצאו היה שבזמן שבנות השבטים האחרים יצאו במחולות בחג ה' בשילה (הנחגג שם זה שנים רבות), יחטפו להם בני בנימין נשים מתוך הבנות המחוללות לשאתן להם לנשים, ואם יבואו אבותיהן או אחיהן לטעון כלפיהם על כך, יבקשו בני בנימין שיסכימו לתיתן להם כי לא היו להם מספיק נשים מיבש גלעד וכי לא ייחשב להם (לישראל) הדבר כאילו עברו על שבועתם, מפני שלא הם נתנו את בנותיהם אלא אנו (בני בנימין) "חטפנו" אותן לנו.</p>
שאלות כלליות על הספר	
1	<p>1. אהוד אמר לעגלון מלך מואב כשרצה להביא לכך ששניהם יישארו בחדר לבד. 2. דלילה אמרה לשמשון כשהפצירה בו לגלות לה את מקור כוחו. 3. געל בן עבד אמר לאבימלך מפני שרצה למרוד בשלטונו. 4. גדעון אמר לשלוש מאות הלוחמים בהדריכו אותם להשתמש בשופרות, בכדים ובלפידים. 5. המלאך אמר לגדעון כשהתגלה אליו למנותו לשליחות של הושעת ישראל ממדין. 6. יותם אמר לבעלי שכם במסגרת משל יותם. 7. יפתח אמר לזקני גלעד כשביקשו שיעמוד בראש המלחמה נגד עמון לאחר שקודם לכך 8. שמשון אמר לאנשי יהודה כשהבין שהם נאלצים להסגירו אך בקש שלא ימיתוהו. 9. אנשי דן הבהירו למיכה שאם ימשיך לרדוף אחריהם יפגעו הוא ואנשיו. 10. יפתח אמר למלך עמון כחלק מטיעונו לכך שאין להם סיבה לרצות להלחם בישראל. 11. דבורה אמרה בשירתה מתוך רצון לשבח את השבטים שהתנדבו להצטרף למלחמה בכנען.</p>
2	<p>1. בעלי שכם המליכו עליהם את אבימלך. לאחר מכן החלה ביניהם מחלוקת ואבימלך הרג את אנשי שכם. 2. מקום מושבם של יבין מלך כנען וסיסרא שר צבאו (אשר בהם נלחמו דבורה וברק). 3. מקום מושבה של דלילה. המקום בו גרמה לשמשון לגלות מקור כוחו והביאה למאסרו. 4. בני דן לנו בקריית יערים במסעם לכיבוש ליש וקראו למקום מחנה דן. 5. יותם נשא את משלו מראש הר גריזים. 6. אנשי סוכות סירבו לתת מזון ללוחמי גדעון העייפים. 7. א. בית יוסף כבשו את בית אל, ששמה הקדום היה לוז. ב. בני ישראל שאלו בה' בבית אל, מקום הימצאו של ארון הברית באותם ימים, לפני שלושת הקרבות בבנימין, ושם גם בכו לאחר הקרבות.</p>
3	<p>1. גדעון בן יואש היה מעפרה. 2. השופט אבצן היה מבית לחם. 3. מנוח, אשתו ובנם שמשון היו מצרעה. מצרעה ואשתאול יצאו בני שבט דן לחפש להם נחלה. 4. גדעון ואנשיו חנו בעין חרוד. שם ברר גדעון את שלוש מאות החיילים במבחן המים. 5. האיש הזקן היה מהר אפרים והתגורר בגבעה בבנימין. שם נעשתה הנבלה של פילגש בגבעה. 6. ברק בן אבינעם, שנלחם בכנען, היה מקדש נפתלי.</p>
4	<p>1. ארץ טוב 2. תמנה 3. תבץ 4. סלע עיטם 5. עין הקורא אשר בלחי 6. ליש</p>
5	<p>1. מלכי מדין 2. השופט השלישי, לאחר עתניאל בן קנז ואהוד בן גרא. הרג שש מאות פלשתים במלמד הבקר. 3. המליכו עליהם את אבימלך בן גדעון. 4. אביו של שמשון. בקש ש"איש האלקים" ייראה גם לפניו. 5. ירובעל הוא גדעון ונקרא כך על שם דברי אביו "ירב בו הבעל". 6. נלחם בסיסרא, שר צבאו של יבין מלך כנען. בקש מדבורה הנביאה לבוא אתו. 7. שפט את ישראל. נזכר לאחר אילון הזבולוני. היו לו ארבעים בנים ושלושים בני בנים רוכבים על שבעים עיירים. 8. מרד באבימלך ונלחם בו, אך לא הצליח. 9. נתנה לסיסרא חלב במקום מים, אפשרה לו לישון והרגה אותו ביתד האהל. 10. הלך לבית לחם כדי לקחת את פילגשו שחזרה לבית אביה. בדרכו חזרה התרחש מעשה פילגש בגבעה.</p>

סיכום ספר שופטים – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	<p>11. אבי גדעון. 12. שופט מבית לחם. נזכר לאחר יפתח הגלעדי. חיתן את שלושים בניו ושלושים בנותיו.</p>
6	<p>1. מופיע בחלום שסיפר המדייני לרעהו וששמע גדעון והתחזק להוביל את ישראל במלחמה. 2. יותם פנה לאנשי שכם במשל בו הזכיר זית, תאנה, גפן, אטד וארזי הלבנון כדי להביאם להבנת דמותו של אבימלך שהמליכו עליהם ולהבנת כפיות הטובה שנהגו בה כלפי בית אביו. 3. גדעון בקש מה' אות שיושיע בידו את ישראל – שתהיה הגזה לבדה מלאה טל והארץ מסביבה תהיה יבשה. לאחר מכן בקש אות נוסף הפוך. 4. שמשון ענה לדלילה תשובה לא נכונה באשר למקור כוחו ואמר שאם יאסרוהו בעבתיים חדשים יסור כוחו. 5. מיכה מינה נער משבט לוי לכהן ב"בית האלהים" שלו במקום בנו, שהיה כהן שם לפניו. 6. אהוד בן גרא היה אטר יד ימינו ודבר זה עזר לו להטעות את המואבים. 7. שבע מאות לוחמים מבני בנימין היו אטרי יד ימינם קולעים באבן אל השערה ולא יחטיאו. 7. מנוח שאל את איש האלקים מה שמו והוא סירב לענות. רק אח"כ התברר למנוח כי היה זה מלאך ה'.</p>
7	<p>א. 1. פסל מיכה. 2. פילגש בגבעה. 3. מלחמת ישראל בבנימין. ב. שמ"א ח': 1. "אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך". 2. רצו מלך שינהיגם כמו שיש בעמים אחרים: "עתה שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגויים". (ישראל הרגישו צורך בהנהגה שתוביל אותם במלחמות ותכוון אותם כראוי. מלך הוא מנהיג שיש לו שושלת ולא צריך לחפש מנהיג בכל פעם מחדש).</p>

תשובות